

VESTNIK VOČERO
VOČERO VESTNIK
SLOVENSКИН
DOMOBRANCEV
VESTNIK
DOMOBRANCEV
SLOVENSКИН
VESTNIK VOČ
ERO VESTNIK



VESTNIK SLOVENSКИH DOMOBRANCEV IN DRUGIH RODOLJUBOV je glasilo svobodnjakov vključenih v ZDSPB. — Izdaja ga konzorcij, Ramón Falcón 4158, 1407 — Buenos Aires. Ureja uredniški odbor. Naslov uredništva in uprave: Ramón Falcón 4158, suc. 7, Buenos Aires.

VESTNIK — VOCERO es el informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. Edición y redacción: Ramón Falcón 4158, 1407 - Buenos Aires. Editor responsable: Rudi Bras.

VESTNIK — VOCERO is the voice of slovenian anticommunist veterans. Ovitek: Aleš Gošar.

Tiska: Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, 1101 - Buenos Aires, Argentina.

— o —

DENARNA NAKAZILA za naročnino in za „Tiskovni sklad Karla Mauserja“ pošiljajte na ime Alojzij Dolinar, na zgoraj napisani naslov uprave.

— o —

V S E B I N A

Božične rože (Vladimir Kos)	281
Vzajemnost (Božidar Fink)	282
Voščilo Slovenskega Narodnega odbora	292
Slovenska petindvajseta ura (Boštjan Kocmur)	293
40-letnica slovenskega šolstva na Primorskem	303
Godničev „Grozen opomin“ in moj zanesljiv spomin (Ernest Hirsche- gger)	313
Moja pojasnila (Ernest Hirschegger)	321
Resnici na ljubo (Rudi Hirschegger)	326
Znamenja časa (Lector)	331
Sveti Ciril in Metod kot marksista (iz Slovenskega glasa)	332
Papeži in fátimska skrivnost (Ludvik Ceglar)	334
Ali je mogoče pozabiti (T. M.)	342
Resnici vstop prepovedan? (Mirko Javornik)	343
Opomba h knjigi škof Rožman (Ludvik Ceglar)	347
Pesmi Franceta Papeža	350, 351
Iz naših živih korenin (Vladimir)	352
Zdaj premišlujem... (B. Štih v Celovškem zvonu)	353
Zlohotno enačenje generalov Rupnika in Nediča z norveškim Kvislin- gom (ZU)	357
NAŠI JUBILANTI	358
Slovenske mučence v seznam svetnikov!	360
V SPOMIN	362
Pisma uredništvu	364
Condena del terrorista Ricardo Obregón Cano	369
Na obzorjih Slovenije (Slavko Pristavski)	371
Novice iz Kanade	375
Prošnja imetnikom "Vestnika"	III
Miha Koželnik, praporščak arg. vojaškega letalstva	IV

VESTNIK VOČERO

SLOVENSКИH DOMOBANCEV IN DRUGIH RODOLJUBOV

LETNIK XXXVI

OKTOBER-NOV.-DEC. 1985

Božične rože

In spet bo padal sneg na Teharje,
v Kočevski Rog, na mnoge skrite jame,
za beli prt za zvezdnate kristale,
kjer spi skrivaj Slovenije srce.

Ves dan bo padal sneg za sveto noč,
ko božje detece v temó zaveka,
ki v njej si liže zloba kremplje zlega
v zavesti zmag; glej Detece — nemoč!

Potem bo vse le bela zgodovina,
ki vanjo raste Dete, da bo mož,
da s svojimi junaki svet prenavlja
in s križev, v sneg zagreblih, blagoslavlja.

Gozdovom bodo jame
polne rož,
božično belih rož.
Ves svet je zima.

Vladimir Kos

VES DAN BO PADAL SNEG ZA SVETO NOČ...

...POTEM BO VSE LE BELA ZGODOVINA!

Da s to obljubo našega pesnika v srcih veselo praznujemo sveto božično noč in radostno vstopamo v prve dni Novega leta — želi vsemu slovenskemu svetu — VESTNIK.

V Z A J E M N O S T

Proti skrajnemu individualizmu in skrajnemu kolektivizmu, katerih obeti so se po izkušnjah izjalovili, je krščanska socialna misel izoblikovala nauk, ki ponuja tretjo pot za dobro družbeno ureditev. Cerkvena učeniška služba, študijske in akcijske ustanove kot tudi politični organi razvijajo in poglobljajo tezo o medčloveški vzajemnosti, katera upošteva tako svobodo in dostojanstvo poedinca kot blaginjo skupnosti v urejeni družbi. Tako je že dokaj dolgo v veljavi pojem solidarnosti v cerkvenih dokumentih in znanstvenih obravnavah, sprejema pa se, včasih s posebnim poudarkom, tudi v programe političnih strank. Nemška krščanskodemokratska stranka npr. ima vzajemnost skupaj s svobodo in pravico za temeljno vrednoto družbenega sožitja in ji posveča v svojem programu posebno poglavje.

Nastop gibanja za solidarizem ni le apel na srce, evangeljski klic: Drug drugega bremena nosite! Vzajemnostni odnosi med ljudmi so naloženi naši vesti po človeški naravi in oblikovani po posebnostih današnjega družbenega razvitka. Ne gre torej samo za razpoloženje in miselnost, ki bi bila lahko menljiva, marveč gre za načela, ki izhajajo iz narave kot bližnje norme npravnosti. V nadaljnji stopnji se potem predstavi naloga, da se poiščejo praktične ideje o obrisih, po katerih naj se uredi družbeni sestav.

Čeprav solidarizem ni spojina individualizma in kolektivizma, je vendar med obema, tako da od vsake strani predstavlja korak naprej ali korak nazaj. V pogledu politične akcije bo veliko težje nazaj kot naprej, ker kolektivizem vzdržujejo totalitarne politične sile, ki nočejo sestopati s svojih položajev pri oblasti. V procesu idej pa se zdi, da bo težje obvladati tisto svobodnjakarsko miselnost, ki vnaprej sumniči vsako pobudo, namerjeno k zavarovanju skupnih interesov. Za skrajno liberalno miselnost je vsako uravnavanje družbenega življenja lahko kratenje svobode, medtem ko bo v danes komunističnih družbah uveljavljanje zdravega solidarizma pomenilo osvobodilen proces. V takem položaju bo Slovenija, ko se bo otrsela partijske tiranije.

Slovenska krščansko socialna gibanje je v tem pogledu razvilo dokaj bogato znanstveno in poljudno literaturo, zgradilo močno prosvento in gospodarsko organizacijsko podlago in se začelo pripravljati na politično preosnovno družbene zgradbe in ustanov. Revolucija je razvojni proces z vso ostroostjo presekal in bo treba, ko pride čas, začeti znova.

Za tisti trenutek je prav, da spoznavamo gibanja drugod in se življamo v spremenjeno miselnost, ki se v glavnem podobno razvija v vsem danes komunističnem svetu.

V tem pogledu ne smemo mimo pojava na Poljskem, ki vzburja ves evropski vzhod. Poljaki razvnamajo ob sindikalnem gibanju, ki ima tudi močan političen pomen, krepko duhovno in idejno akcijo, ki nahaja miselne

osnove v učenju Janeza Pavla II., posebno v okrožnici *Laborem exercens*, in v spisih idejnih vodnikov, ki jih ima delavska organizacija *Solidarnost* med duhovniki in filozofi.

Med poglavitnimi ideologi *Solidarnosti* je bogoslovni profesor Jožef Tischner, po katerega spisih povzemamo nekaj misli iz etike vzajemnosti.* Upoštevati je treba, da je v tem govorjenju izražanje in miselnost z drugega brega, na katerem imajo nekateri pojmi svojo vsebino (socializem, revolucija, stavka) ali se po razmerah po svoje vrednotijo (delo, lastnina, oblast). Te misli imajo pomen etičnega utemeljevanja, ne pa programskega pobujanja. Zato imajo več kot samo krajevno veljavo, ostajajo pa vendar še v svetu idej, moralnih načel in ne uvajajo neposredno v določno načrtovane družbene ureditve. Ne vemo, če se Poljaki te naloge že lotevajo. Zaupamo, da bodo kdaj razmere tudi nas neposredno priganjale, da se je lotimo.

Skupnost

Vzajemnost ni pojem, ker se ne more do kraja opredeliti, in ni etična teorija, ker nima motivne zgradbe. Vzajemnost je ideja, ki se sama moti-vira, tako kot luč sveti sama iz sebe.

Človek je vedno s kom solidaren. Vpraševati pa se mora, s kom in za koga ima dolžnost, da je solidaren. Na to vprašanje najde odgovor v vesti in naravnih vezeh s trpečimi ljudmi. Etika vzajemnosti je etika vesti. Vest danes najbolj opominja, naj človek sploh ima vest. Tudi norme, ki naj pomagajo pri oslabljeni ali krivi vesti, morajo biti sprejete s prepričanjem, drugače ne gradijo moralnosti.

Etika solidarnosti se razvija in izraža v določenem družbenem redu, je družben pojav in ima političen pomen. Dobra politika organizira življenjski prostor tako, da si ljudje med seboj ne delajo krivic in da se razvija duh in vest samaritana. Politika se ne sme bati solidarnosti s prizadetim. Iz vzajemnosti raste skupnost, ne iz skupnega preganjanja škodljivcev.

Dialog

Vzajemnost je vedno dialog, pred katerim gre sporazum o tem, da se le skupaj lahko najde resnica, in pripravljenost, da se vsak vživlja v stališče drugega.

Središčna tema dialoga v vzajemnostni etiki je trpljenje, ki ga človek povzroča drugemu in zbuja poseben odpor. Izkoriščanje dela pobuja duh vzajemnosti.

Kot gre pri vsakem pravem dialogu za resnico, gre pri dialogu vzajemnosti za resnico o pojavih izkoriščanja, odkod prihajajo in kako jih odpraviti. To ni toliko obtoževanje kot pričevanje v upanju, katerega ljudje v dialogu vzajemnosti ne smejo nikoli izgubiti.

* Jožef Tischner, *Etica della solidarietà*, Založba Centro Studi Europa Orientale, Bologna 1981.

Delo

Po etičnem, ne zgolj gospodarskem in družbenem pojmovanju je delo posebna oblika dialoga, ki vzajemno služi ohranjanju in razvijanju človeškega življenja.

Ljudje se sporazumevajo po besedah. Tako tudi surovine z delom dobivajo določen pomen, sadovi dela sestavljajo svet dobrin. Da pride do kruha, je treba, da je nekdo krčil divjino, izdelal plug in srp, zgradil peč in zamesil testo. Kruh hrani pesnika, ki je tako tudi proizvod dela drugih, kot tudi sam dela za druge. Vsako delo bo nekoč dediščina za prihodnje rodove. Dialog dela sega dalj kot navaden dialog, zajema široke kroge med seboj nepoznanih ljudi.

Dialog dela služi življenju, ki sicer ni najvišja vrednota, a je temeljna, ker brez nje ni mogoče težiti po višjih vrednotah, ki življenju dajejo smisel. Delo služi življenju, če ga ohranja ali mu daje globlji pomen. Delo, ki ne služi življenju, sploh ni delo ali pa je bolno delo. Izkoriščano delo ne ustvarja, ampak ločuje.

Proizvod človeškega dela nastaja iz sporazumov med ljudmi in služi sporazumevanju. Sad dela je kot prav izgovorjena beseda. Tudi z delom si ljulje lahko lažejo.

Izkoriščanje

Izkoriščanje dela se prepozna po nepotrebnem trpljenju, ki ga povzročajo drugi. To trpljenje je telesno ali duhovno in je njegova žrtev tisti, ki dela, ali tisti, ki uživa sadove dela.

Odnosi med ljudmi, ki jih ustvarja delo, se lahko zmedejo v več smereh. Zgrešen je lahko temeljni projekt družbenega dela, skalijo se odnosi med delavci in gospodarji ali upravljavci, kdaj pa tudi delavci nimajo v mislih, da je smoter dela človek in smisel dela služba ljudem. Vsi taki primeri pomenijo nesporazum med ljudmi, poruši se dialog dela. Delovni človek se čuti izkoriščanega.

Trpljenje

Izkoriščanje povzroča moralno trpljenje, ki je nekaj drugega kot utrujenost, lakota, strah ali negotovost o prihodnosti.

Pri izkoriščanju dela se izkorišča, zlorablja človek. Naravna dobrot dela je v tem, da se po njem izraža človekova dobra volja. Žival dela samo iz potrebe, človek tudi iz dobre volje do drugih.

Moralno trpljenje je v tem, da se izgubi občutek, da ima delo še smisel. Izkoriščanje ubija dobro voljo, človek se čuti preziranega, izdanega.

Zavest o izkoriščanju je etična zavest, zato je upor proti izkoriščanju temeljna dolžnost vesti. Gre za vzpostavitev človekovega dostojanstva, ki

ni v ošabnosti ali prazni ambiciji, ampak v zvestobi, spoštovanju in v enakem priznavanju človeške vrednosti.

Slepilo skupne lastnine

Človeka, ki mora vedno delovati v luči resnice, večkrat slepijo iluzije in tedaj ne ravna razumno. Med takimi slepili je skupno lastništvo proizvodnih sredstev, ki naj bi zagotavljalo uživanje dobrin.

Vprašanje zasebne lastnine deli človeštvo. Za en del je vse zlo v zasebni lastnini, za drugi del je zlo v nje odpravi. Lastnina se pojmuje kot npr. barva rdeče biljardne kroglice. Kot ima krogla rdečo barvo in prav te rdečine ne more imeti noben drug predmet, tako ima lastnik zemljo, drevo in njegove plodove.

Če naj plodovi služijo skupnosti, hočejo nekateri, naj bo drevo skupna last. Prav to pa je iluzija, ki zraste na poenostavljanju. Drevo v skupni lasti postane v resnici brez lastnika in je tako, kot bi rdečina kroglice obvisela v zraku. Drevo ne bo dobro rodilo. To je metafizičen način mišljenja, ki za družbeno življenje ne služi. Pravi način družbenega umovanja je etičen.

Primer skupne stvari je govorica, pri kateri je skupen pomen izgovorjenih besed, torej so skupni njeni sadovi. Tudi pri delu gre za to, da so sadovi na voljo skupnosti. Kolikor morejo po potrebi vsi uživati plodove, toliko je skupno tudi drevo, čeprav ima enega lastnika. Skupnost drevesa je tedaj moralna, ne metafizična. Kar ne služi skupnosti, čeprav je v skupni lasti, je skupno le v iluziji.

Skupno je torej, kar služi po sadovih. Le kolikor so produkcijska sredstva naravnana k smotrni proizvodnji, toliko so skupna. Če se terja skupnost sredstev brez misli na njihovo storinlost, je to lahko za družbo draga iluzija.

Znanstveno delo

Tudi znanstveno delo je dialog med ljudmi. Iskanje resnice je vedno stvar več ljudi in izsledki znanstvenega dela se priobčujejo drugim. Oboje ljudi povezuje. Kot je resnica trojna, spoznavna, etična in metafizična, tako se mora znanstvenik varovati, da se ne moti, ne laže in ne vara s svojim življenjem.

Znanstveno delo se lahko izkorišča na različne načine. Najprej po krivdi učitelja, ki sodelavca ne uvede v pravi tok znanstvenega procesa glede na čas, kraj ali delovne metode. Včasih si organizator, podjetje ali država prisvoji pravice do naslova in funkcij učitelja, katerega s tem omeji, in izkoristi znanstveno delo v svoje posebne namene. Znanstvenik čuti, da ga dušijo v njegovi dobri volji, da bi služil.

Znanstvena resnica je vesoljna, za vse ljudi. Tudi pri tem se lahko zmede dialog dela, če se namreč izsledki le delno sprejemajo, spreminja smisel ali se brez znanstvene kritičnosti domneve obravnavajo kot trdne

ugotovitve. Končno lahko organizatorji uporabljajo znanstvene izsledke tako, da z njimi utrjujejo svojo ideologijo ali oblast. Zato kupujejo tiste izsledke, ki jim ustrezajo, druge pa zanemarjajo ali preprečujejo. Resnica ostaja na zadnjem mestu.

Nasilje nad znanostjo in zloraba znanosti sta torej dve obliki moralnega izkoriščanja znanstvenega dela. Obramba pred njim je le v notranji zvestobi resnici.

Umetniško delo

Umetnost služi življenju, ker mu odkriva globlji smisel. Brez kmetov bi umetniki ne imeli kruha, brez umetnikov bi bili kmetje brezdušni roboti.

Tudi umetnost je pod etiko. Predstavlja namreč svobodno ustvarjalnost in svobodnost je prvi pogoj, da se določeno ravnanje sploh more moralno ovrednotiti. Pri umetniškem delu se svoboda ostvarja glede na vrednote, ki so drugi pogoj etičnosti. V metafizičnem redu so na vrhu vrednote pravega, dobrega in lepega. Umetnik mora biti zvest vsem trem. Bistveno za lepo je, da odkriva in povzdiguje resnico o tem, kar je dobro. Tako je resnična umetnina sinteza vseh treh vrednot.

Kadar v umetnini ni te harmonije, umetnost ni prava in je to lahko posledica umetnikovega iztirjenja, ki se izneveri poslanstvu, ali pa zunanjega nasilja in moralnega izkoriščanja umetniškega dela.

Demokracija

Pri utemeljevanju demokracije nekateri izhajajo iz teze, da je ljudstvo vedno v posesti resnice. Življenjsko stvarnost najbolj poznajo ljudje, ki se morajo gnati za kruhom. Demokracija je torej vlada ljudske resnice.

Drugi trdijo, da je ljudska masa sila, ki je ni mogoče dokončno obvladati. Poglavitni pojem zgodovine je sila, ne resnica ali dobro. Demokracija je tedaj vlada ljudske moči.

Danes je govor tudi o proletarski demokraciji: instinkt delavskega razreda je nezmotljiv in razred ima v rokah ključ do moderne industrijske proizvodnje. Torej resnica in sila.

Ti skrajni pojmi demokracije so absurdni. Ljudje na nizki družbeni stopnji res poznajo temne strani sistema, ne vedo pa, kaj jih povzroča in kako priti iz njih. Padajo v iluzijo, da vladajo svetu slabi, zlohoni ljudje, za vodnike pa dostikrat izbirajo ljudi, ki nimajo spoštovanja do človeškega dostojanstva.

V resnici so demokratične najprej ideje, šele potem družbene sile, ki ideje nosijo ali predstavljajo. Masa brez idej je slepa, ideja brez opore v ljudstvu je brez moči. Večina nima vedno prav in bolj številni niso vedno tudi močnejši. Odločilna je ideja, ki pritegne moči in razpoloženja množice.

Da je ideja demokratična, mora biti pametna v tem, da zamišlja, kako doseči skladnost med naravnimi družbenimi funkcijami in njih nositelji.

Ideja je demokratična tudi, dokler je razvidna, dostopna vsakomur in opredeli potrebo, da se ostvari vrednote, ki so potrebne za življenje in preživetje poedincev in skupnosti.

Demokratična ideja mora zarisati obzorje svobode za osebo. Ne sme in ne more biti vse organizirano. Treba je tudi svobode za osebno prosto ustvarjalnost. Človek hoče oblikovati življenje po lastni ideji o svoji sreči in časti. Svoboda je nujna, brez nje nobeno dejanje, želja ali funkcija ni res človeška. Svoboda je tudi vznemirljiva, saj je lahko človek sam svoj tudi v slabem. Demokratična ideja označuje za največje število ljudi najširši možni prostor svobode in osebne odgovornosti.

Razumnost in svoboda sta si med seboj v napetosti. Nasprotja med njima lahko danes odpravlja ideja o človeškem dostojanstvu. Ob njej se znajdejo delavci, kmetje, umetniki in znanstveniki in je osnova vseh določnih nád. Klic po kruhu je klic po priznavanju dostojanstva.

Socializem

Pred vsemi socialističnimi sistemi je etična pobuda, naj ne bo ljudem usoda drugih tuja. To pa ne pomeni, da so vse socialistične doktrine tudi moralno sprejemljive.

Socializem ponuja tak gospodarsko-družben red, v katerem odnos človeka z zemljo in drugimi življenjskimi dobrinami ne bo oviral bratstva med ljudmi. Med presitimi in lačnimi ne more biti ljubezni in dobrega sožitja. Tako hoče socializem, naj se vzpostavijo najprej objektivni pogoji, ki bodo potem sami prinesli subjektivne nasledke.

Za socializem človek postaja človek po delu, zato je prizadevanje za pravo človečnost v boju proti izkoriščanju dela. Industrijski proletariat najboljše ve, kaj je socialna krivica, in ima moč, da izpelje socialni prevrat, zato je poglavitni dejavnik pri gradnji pravičnega reda. Proizvodna sredstva naj se razlaste in postanejo skupno premoženje.

Vendar družbeno lastništvo ni namen zase. Upravičeno je le, kolikor je potrebno, da se družbi zagotovi uživanje življenjskih potrebščin.

Socializem ni monoliten in ima vsaj dve orientaciji. Odprti socializem sprejema razvojnost glede na spreminjajoče se razmere. Zaprti socializem je pa zaključena teorija, ki jo je treba sicer postopoma uresničevati, a ji ni kaj bistvenega dodajati.

Če je zaradi izkoriščanja res treba odpraviti zasebno lastnino, ostane vendar vprašanje, ali bo s tem konec vsakega izkoriščanja. Zaprti socializem meri, da bo vse izkoriščanje odpravljeno, odprti pa, da bodo nekatere oblike lahko ostale, če upravljavci skupnega premoženja ne bodo imeli dovolj socialnega čuta. Po odpravi zasebne lastnine zaprti socializem ne dopušča stavke, ker proti sebi ni mogoče stavkati in ker sploh ni več izkoriščanja. Za odprti socializem je proti še možnim zlorabam dela, npr. proti nepravilnemu razdeljevanju sadov dela, mogoče protestirati. Upravičena bi bila tudi stavka, da se pospeši razvojni proces.

Med nravnim duhom socializma in krščanstva je globoka razlika, toda ni nasprotja. Socializem hoče, naj se uredi najprej odnos človeka z dobrinami te zemlje tako, da se odpravi zasebna lastnina in uvede pravična delitev dobrin. Do tega je mogoče le po sporih in bojih z lastniki bogastva. Krščanstvo proglašča drugo pot. Najprej naj se uredijo odnosi med ljudmi, pravičnost je sad ljubezni. Če se ljudje ne spravijo med seboj, bodo vedno žrtve načela: oko za oko, zob za bob! Odnos do stvari bo toliko bolj pravilen, kolikor bolj si bodo ljudje dobri med seboj.

Oba sistema hočeta osrečiti človeštvo, a so spopadi med njima do zdaj prinesli več žalosti kot veselja. Eden od njiju je nezvest svojemu moralnemu smotru!

Prevrat

Prevrat ima smisel le tedaj, kadar se z njim hoče doseči resničen napredek družbenega življenja, ne pa samo zamenjava režima. Napredek prinašajo samo tiste spremembe, ki posegajo v svet duha.

Revolucija je dejanje duha, ko se postavi proti tistim, ki imajo dobrin na voljo in jih odtegujejo potrebnim. Z revolucijo spregovori zavest ponižanega človeškega dostojanstva. Uporništvu ima torej etično oznako.

Revolucionarna zavest pa še ni revolucija. Upor, ki izbruhne, gre lahko v nemoralno smer in postane iluzija revolucije, če gre po poti maščevanja. Uporniki samo zamenjajo tirane, sprosti se maščevalnost, revolucija končno žre lastne otroke. Na upor samem ni mogoče graditi.

Moderni preobrati se odigravajo v skladu z razvojem znanosti in tehnike. Z novimi delovnimi sredstvi delo postaja lažje, je pa tudi vedno bolj zapleteno in soodvisno. Spremembe pri delu prinašajo preoblikovanje družbe, nastajanje novih družbenih razredov in političnih sistemov.

Tehnika pa je še več. Zahteva vedno več znanja na vseh stopnjah delovnega procesa. Človek je tako daleč v gospodovanju narave, da ni več pripravljen biti suženj. Duh tehnike tako ni brez etičnega pomena. Danes vedno manj priteguje revolucija kot maščevanje nad tirani in vse bolj kot uvedba razumnega reda med ljudmi. Toliko bolj je pristna, kolikor manj je kruta in kolikor bolj prinaša osvoboditev človeka od strahu pred človekom.

Oblast

Boj v družbi je boj za kruh in še bolj za oblast. Pri potegovanju za oblast gre za to, da se doseže priznanje oblastniku. Priznanje ima dvostransko naravo; kdor koga prizna za gospodarja, prizna tudi, da mu služi. Vprašanje o legitimaciji določene oblasti je tudi vprašanje o položaju pripadnikov družbe, komu so podvrženi, do katere meje in zakaj. Politična zavest je v bistvu zavest samega sebe.

Oblast se lahko legitimira z ljudsko izvolitvijo. Priznanje podeli volilna večina, manjšina mora nanj pristati tudi proti volji. Manjšini ostane funk-

cija kritike in opozicije, ki pa ne gre proti legitimnosti oblasti, ampak proti večini, ki je o oblasti odločila. Če kritika uspe, se pri novih volitvah oblast zamenja in se začne nov proces kritike.

Oblast je lahko legitimna tudi po neposrednem sprejetju elitnega vodstva. Vodstvena skupina prevzame določeno zgodovinsko nalogo in najde v ljudstvu soglasje idejnega prepričanja. Poslanstvo vodstvene elite je v temelju etično. Z močjo etičnega vodila elita izvaja oblast. Pri izvoljeni oblasti je shema piramidalna, vrh je oblast, osnovna ploskev volilna večina. Pri elitni oblasti velja podoba ljudstva, ki je na poti. Spreddaj gre vodstvo, ki kaže pot, za njim gre ljudstvo, ki ima zavest o cilju in zaupa voditeljem. V tem sistemu je etika bolj pomembna kot v prvem. Tam se vse presoja po volji večine, tu po zvestobi idejnim vodilom. Elita ne more izdati ljudstva, ker bi tako ne bila več elita. Ljudstvo se ne more odreči eliti, ker bi tako postalo čreda brez pastirja. Vez med obojima je skupna etika.

Politična kritika je apel na večino, naj se preliha k manjšini, ali pa je etičen premislek o odnosih ljudstva z elito. Opozicija zraste po odgovoru na vprašanje, zakaj naj se priznava določena oblast. Pobuda pa je načrt o pravični delitvi kruha v določenem političnem sistemu; gre torej za to, kako naj funkcionarji delujejo, ne kdo naj bodo.

Etika vzajemnosti je etika reševanja, ne nasprotovanja. Duh nasprotovanja je v jedru sporov.

Kmečko delo

Kmečki dom je trdnjava osebne istovetnosti. Zapustiti domačijo je toliko kot izdati ljudi.

Pojem kmečke domačije se izgublja. Poljedelec kot podjetnik ima zemljo le še za surovino, ki jo izkorišča, da ima čim več dobička, tako kot dela tovarnar s svojim podjetjem. A zemlja ni surovina ne tovarna. Razlike so notranje, etične.

Surovine se izčrpajo in izničijo, ko se predelajo. Zemlja ostane. Tudi ne proizvaja, ampak rodi, ni sredstvo, ki se pokvari ali izrabí. Človek ji pomaga, da bolje in več rodi, torej ji služi, da mu potem ona služi. Kmetija je nekaj očetnega, dednega, skupek naravnih sil in dela rodov, področje in rezultat medčloveške vzajemnosti.

Pristni poljedelec ima zemljo tako, kot ima človek besedo. Beseda drevo je moja, ko jo izgovorim, a je nisem sam iznašel in ne izrekel zase. Beseda je obenem moja in vseh. Tako so sadovi zemlje zasebni in skupni obenem. Sejanje, žetev, obrezovanje je govorjenje z drugimi.

Danes govore o individualnem kmetijskem gospodarstvu, kot bi kmet ne imel zavesti, da je v skupnosti. Na drugi strani je težnja po popolni socializaciji, odpravi zemljiške lastnine. Oboje ponižuje vrednost kmečkega dela. Vrne naj se mu pravo bistvo, da bodo poljedelci to res po srcu, kar je važnejše, kot da so zorane vse ledine.

Vzgojno delo

Vzgojno delo je takó, kot je poslanstvo staršev, ki ni le v posredovanju življenja, ampak globlje tudi v prenašanju in vlivanju upanja, ki je pri viru življenja. Vzgojiteljevo delo je prebujanje v življenje, odstiranje življenja, navajanje k iskanju življenjskih resnic in pomoč pri tem.

Vzgojitelj včasih ne upošteva, da ima vsak človek svoje nade, do katerih mu je treba pomagati. Ni prav, če vzgojitelj vsiljuje svoje življenjske nade, vzgoja vendar predpostavlja svobodo.

Včasih vzgojitelj ni v vsem zvest. V svetu laži mora biti večja njegova ljubezen do resnice, v svetu krivic njegova pravičnost, v svetu sovraštva in sumničavosti mora biti bolj priljuden in odkrit. Če v tem ni skupnosti med gojencem in vzgojiteljem, potem je zvestoba le v iluziji.

Iluzija je tudi, kjer ni razlikovanja med prvenstvenim in drugotnim, med splošnim in tem, kar je stvar posameznika. Večkrat je govor le o visokih idejah in svetovnih problemih, zanemarljiva pa se vsakdanja drobna stvarnost. To je posebno tam, kjer postaja vzgoja vse manj osebna, ko namesto ljudi postajajo vzgojitelji institucije. Duhovno starševstvo postaja institucionalno.

Prepričevanje

Sposobnost za vladanje je sposobnost za prepričevanje, ki je tudi v tem, da se odkrivajo in spoštujejo čustva, spomini, težnje, razpoloženje in občutljivost drugih ljudi. Brez tega ni uspehov.

Včasih je prepričevanje v vlivanju strahu, ne splošnega, marveč osebnega, povečini lastnega strahu tistega, ki prepričuje. Zastršen človek se najprej stisne vase, potem pa odgovori tako, da poskuša povrniti zastraševanje. Pogosto se ne ve več, kdo koga straši.

Drugič je lahko prepričevanje v obetanju sreče. Tudi tedaj gre navadno za vlivanje lastnega pojma o sreči, čeprav se navajajo visoki nagibi. Odziv je najprej prizadevnost, tudi pripravljenost na žrtve za skupnost, potem pa se začne izgubljati zavzetost in se pojavi lagodnost in samoljubno prelaganje bremen.

Propaganda ima pred seboj abstraktnega človeka, katerega nasprotje je svoboden človek. Strah in oblube niso najpomembnejše v njegovi duhovnosti, njegova svobodnost je nad nujnimi refleksi, ki jih pobujata strah in ambicija.

Družina

Dediščina, ki naj se zapušča potomcem, je za nekatere samo to, da bodo imeli boljše in lažje življenje. Drugi se vprašujejo tudi, kako zagotoviti potomstvu boljše življenje na časten način.

Dostikrat se materialni napredek in mirna vest izključujeta. Osebno ugodje je treba žrtvovati družinski skupnosti, včasih tudi blagor družine

domovini. V času krize raste čut za narodno odgovornost, usoda vsake družine je povezana z usodo vseh. Kolikor bolj so v nevarnosti temeljne vrednote, toliko krepkejša je zavetost skupnosti, da vrednote brani.

Vrednote, za katere gre boj v javnosti, naj veljajo tudi v družini. Vrednote, kot so pravica, svoboda, resnica, je treba uveljavljati z vsakdanjim življenjem. Pričevanje z zgledom je v družini pomembnejše kot nauki in neposredno prizadevanje.

V delu in bojih za splošno blaginjo naj vlada tudi vzajemnost med družinami. Zraste naj domovina družin.

Nasprotnik

Vzajemnost se pred nasprotstvom brani tako, da vedno bolj raste. Ne kriči gesel, marveč prinaša merila pravice in krivice. Ne zastrašuje, rajši odkriva sramoto in pobuja sram. Včasih je to kot protest, ki se izrazi z delavsko stavko.

Na Poljskem ima stavka svoj smisel. Do nje pride, ko se ljudje zavedo, da njihovo delo ne hasne, da kljub naporom ostajajo reveži. Tako delo nima pravega smisla, smisel pa dobi protest ljudi dobre volje.

Ob stavki ljudje začutijo, da bi družbena lastnina po pravici morala biti njihovo premoženje. Z delom dajejo, zato tudi hočejo imeti nekaj kot svoje.

Tako se s stavko hoče vrniti delu spet smisel in odrivajo se nekatere resnice o delovnem človeku. Delo je odvisno od delavca, ne delavec od dela. On izvoli politično oblast, ki naj zavaruje pravične delovne odnose, in njemu pripadajo delovna sredstva.

Izdajstvo

Sila, ki premaguje današnje stiske, je upanje in zvestoba je del upanja. Zvestoba pa je v jedru vzajemnosti.

Kadar se kakorkoli potrgajo vezi zvestobe, je to izdaja. Najbolj zavržno je Judovo izdajstvo, zloraba zaupanja med tesnimi sodelavci. Javna oblika tega izdajstva je denunciacija, ki služi nasilju, ne resnici, in je še ogabnejša, če je plačana. Skrita oblika pa je odrekanje sodelovanja, slabó delo, ki prinese, da se izjalovi delo drugih.

Izdajstvo je tudi prezir zaupanja med delavcem in tistim, ki mu je delo namenjeno. To je takrat, kadar je izdelek slab ali se sadovi dela zlorablajo proti delavcu ali drugim.

Končno je izdajstvo lahko v zlorabi zaupanja med načrtovavci in izvrševavci delovnega procesa v določeni družbi. Zaupanje pa je porušeno, kadar ni urejen splošen produkcijski proces ali ni poskrbljeno za ustrezne tržne razmere.

Temeljno počelo vzajemnosti je zvestoba in za zvestobo je treba jasnosti v sebi in o drugih.

Domovina

Domovina nam je sicer dana, a je njena usoda odvisna od nas. Problem domovine je problem vesti, vest pa zarisuje meje možne in proste izbire. Po vesti se samovolja preoblikuje v svobodo in po vesti svoboda ni več samo navadno razumevanje potreb in njim priličenje.

Vest terja za poljsko domovino spoštovanje človeškega dostojanstva, ki je npr. v pravici do svobodnega verovanja v Boga, do smiselnega dela, do združevanja v poštene namene, do osebne neodvisnosti, ki naj bo odraz poljske neodvisnosti. Vest zahteva, da se prizna vloga tistih v zgodovini, ki so imeli pogum, da mislijo, in so tako gradili duhovno neodvisnost naroda.

Janez Pavel II. gleda na Poljsko s posebne perspektive in njegov pogled je postal del poljske zavesti. Ta pogled sprejemajo verni in tudi neverni. Njegova zgodovinska panorama odkriva pogled na to, kaj je v zgodovini trajnega in kaj minljivega, in navaja Poljake, da sprejemajo to, kar je neminljivo.

SLOVENSKI NARODNI ODBOR

želi vsem Slovincem in Slovenkam v domovini, v zamejstvu in v zdomstvu milosti polne božične praznike ter mirno in srečno novo leto.

Ohranimo tudi v novem letu trdno vero v obstoj slovenskega naroda. V tisočtiristo letih je naš narod preстал mnogo napadov od vseh strani, je krvavel iz nešteti ran, pa je kljub temu obstal. Preživel bo tudi sedanjo težko dobo in se otresej vseh, ki mu kratijo svobodo in samostojnost, ki uničujejo slovensko zavest in kulturo ter ogrožajo slovenski jezik.

Zaupajmo v nov prerod slovenskega naroda. Zavedajmo pa se, da sta rešitev in novo vstajenje slovenskega naroda tudi v naših rokah, dokler bo med nami vladal duh politične demokratičnosti, močne organizacijske enotnosti, ki ne odklanja različnosti, predvsem pa velika ljubezen do vsega slovenskega. Slovenski narodni odbor skuša z vsemi svojimi silami delati v teh pravicah, prosi za pomoč in sodelovanje vse Slovence dobre volje, da skupaj zgradimo lepšo slovensko prihodnost.

Za Slovenski narodni odbor:

RUDOLF SMERSU

predsednik

SLOVENSKA PETINDVAJSETA URA

V. Obnovitveni zrak

Kot smo nakazali v prejšnjem poglavju (84), mora vsako gibanje, ki ima za cilj družbeno preosnovo, prehoditi krožno pot umika in povratka, ki se izvrši v treh etapah, in da se slovensko politično zdomstvo trenutno nahaja v drugi etapi omenjenega premika namreč, v etapi osamitve, v kateri pa je izgubilo svoje „preroško poslanstvo“ in okostenelo v „lupini navade“. S tem pa je poteza našega umika izgubila svoj smisel.

Da ne bo prepozno!!

„Zgodovina vojaških porazov se more povzeti v eni besedi: 'Prepozno!' Prepozno odkritje pogubonosnega sovražnikovega namena; prepozno spoznanje smrtnne nevarnosti; prepozna priprava; prepozno zbiranje vseh razpoložljivih sil za odpor; prepozna uvrstitev ob stran naših prijateljev.“

(General Douglas Mac Arthur)

Naš narodni položaj simbolizira položaj posadke v potopljeni podmornici, kakor ga opiše Virgil Gheorghiu: Ko so poizkusne živalice poginile, je bil dan znak, da je nastopil čas smrtno ogroženosti, v katerem ostaja posadki največ še šest ur časa za preživetje. (85)

Vetrinjska tragedija je bila Slovincem znamenje, da se je za smrtno zadeto slovensko podmornico začelo regresivno štetje. Na žalost se po eksploziji omamljena posadka še ni osvestila. Omrtveni, smo zamudili verjetno že večino našega dodatnega časa. Obstajajo nam še zadnji trenutki slovenske agonije, v katerih moramo izvršiti nujno, tudi za ceno skrajnih naporov, reševalne poizkuse in priprave za dvig na gladino, da obnovimo zrak.

Čas hiti preko nas! Znamenja časa oznanjajo svetovni preobrat, ki bo preobrat za življenje ali za smrt. Mi pa ometeni, rutinsko premikamo zarjavele vzvode, na katere motor že ne odgovarja več. To naše občudovano „delovanje“ namreč, ni zmožno spraviti v pogon gibanja, ki bi premaknilo okvarjeni narodni stroj iz mrtve točke.

Bije ura reševavcev! Potrebni so novi prijemi slovenske stvarnosti, za kar je nujno najprej osveščanje. Usodna petindvajseta ura zahteva, da se osvobodimo oklepa rutine paradnih in govorniških nastopov ter narcisistične samovšečnosti, ki se istočasno, v čudnem protislovju, družijo s

cmeravo pokopališko držo, da spoznamo in z vsem srcem sprejmemo svoje „preroško poslanstvo“ ter začnemo s smotrnimi pripravami za dvig na gladino.

„OBNOVITI ZRAK!“ To je povelje slovenske petindvajsete ure.

REŠEVALNA OPERACIJA V TREH STOPNJAH

V tej kritični zgodovinski uri je torej potreben hiter in učinkovit reševalni postopek. Pri tem bo moral vsak del Slovenije odigrati svojo posebno, delno vlogo v skupnem reševalnem naporu. V temle razmišljanju se bomo omejili na zdamsko slovensko skupnost in to s posebnim oziror na argentinsko skupnost, ki ima največ pogojev in razpolaga za največjo potencialno silo za uspešno akcijo, ako svoje možnosti prav usmeri. Iz tega sledi najtežja odgovornost za uspešnost reševanja prav na argentinski diaspori.

Vsaka smotrna in uspešna akcija predpostavlja temeljito pripravo, ki zajame več časa in več ustvarjalnega, drobnega dela in vztrajnosti kot akcija sama.

Ker je v dobri pripravi skrivnost uspeha, naj bi se ta sistematično razvijala v treh stopnjah:

Prva stopnja: Osveščenje. Potreben je nov zorni kot za presojo slovenske in svetovne stvarnosti, potrebno novo obzorje, ki naj nam odkrije konkretni cilj, konkretni model narodne bodočnosti. Potreben bo miselni in čustveni preobrat; potrebna bo katarza-očiščenje; potrebna bo poglobitev versko-moralnih osnov in iz teh gradnja nadstavbe na raven apostolskega in narodnega poslanstva. Potrebna bo nova vzgoja, oblikovanje novega tipa slovenskega človeka.

Druga stopnja: Preosnova slovenske družbene zgradbe. To bo ustavna, institucionalna etapa zdomstva. Zgraditi bo treba polno uspešno organizacijo, kar zahteva: učasovljenje ustanov in delovnih metod; enotno, splošno priznano in učinkovito vodstvo (neke vrste quasi vlado); sestavo specializiranih delovnih ekip; izdelavo slovenskega družbenega modela in konkretnega akcijskega načrta.

Tretja stopnja: Dvig na gladino — Razvita zastava slovenstva — Slovenske „Binkošti“. To bo čas narodne mobilizacije, čas uvrščanja in razporejanja (koordinacije) vseh razpoložljivih sil in sredstev; čas sodobnega vseslovenskega „punta“, ki naj bi povezal v obrambo slovenske „stare pravde“ vse tri Slovenije; čas izdelave slovenske podobe za svetovno prizorišče (domstvo naj postane izložba slovenstva) in čas sklepanja mednarodnih zvez.

A) OSVEŠČENJE — REVITALIZACIJA

1) Razčaranje Slovenije

Nikolaj Berdjajev trdi, da živi ruski narod v ozračju nekakšnega skupinskega začaranja, ki ga ustvarjajo boljševiki in ki pogreza narod v

nekak čaroben sen, ker ga drži ujetega v začaranem krogu. „Rusijo je treba razčarati“, pravi. „To je glavna naloga!“ (86)

Najgotovejša poguba za posameznika in narod je slepota, zlasti hotena slepota. Rešitev je edino v sprejetju resnice. („Če slepi slepega vodi, oba v jamo padeta.“ Mt 15, 14)

Tudi Slovencem je nujno potrebno razčaranje:

- razčaranje od zgodovinskih potvorb, komunističnih, klerikalnih in liberalnih;
- razčaranje od strankarskega fanatizma;
- razčaranje od donkihotovskega iluzionizma deklaracij, besednega eksorcizma, Potjomkinovih vasi, dela zaradi dela in videza dela;
- razčaranje od lažne veličine malikovanih, nezmotnih voditeljev;
- razčaranje od manjvrednostnega kompleksa;
- razčaranje od varljive podobe lastnega jaza in skupinskega jaza.

Miti osvoboditve

„Nemogoče je vsako načrtovanje bodočnosti, če ne temelji na stvarnosti... Odtod izredna važnost poznanja zgodovinske resnice in strašne razdiralne sile — zgodovinske laži.“

(Dr. M. Kremžar: „Naše korenine, odločitve in rast)

„Mitična struktura... oklepa človeka (in) je vzrok družbene stagnacije.“

(F. Rodé: „Resnično krščanstvo pri nas danes in jutri.“)

„Korenine slovenske tragedije (so) v zanikanju resnice in v preganjanju tistih, ki upajo o njej spregovoriti.“ (Naša luč 5/1985)

Med slovenskim demokratičnim zdomstvom in komunističnim „novim razredom“ v Sloveniji obstaja groteskna sovpadnost, da se namreč oboji zatekamo v mitologijo, ki naj opraviči, kar se opravičiti ne da. Utrditvi mitov služijo vsakoletne proslave: v matični domovini proslava dneva „NOB“, v zdomstvu pa proslava „zmagoslavja 29. oktobra“ — „praznika slovenske svobode in dneva slovenske zastave“.

Medtem, ko je zdomstvo z množico dokumentov že popolnoma odkrilo „pravi obraz OF“ in „NOB“, je matična Slovenija prav do zadnjega časa živela v začaranem krogu prevare. Danes smo priče, kako v domovini sami otroci „herojev“ revolucije, trgajo mitično ponjavo, s katero so njihovi očetje prekrili jezero nedolžne krvi. To junaško dejanje je znak osebne veličine in upapolni zgodovinski premik v smeri resnične osvoboditve.

Zdómstvo nasprotno še vedno vztraja v začaranem krogu svojega mita. Čarobna moč mita je tako silna, da praktično obvlada vse zdómsko javno mnenje in so le redki neodvisni kritični duhovi, ki niso podlegli skupinski osvobodilni hipnozi. Potrebna je kritična analiza zgodovinskih dejstev in soočenje teh z dogmatičnimi trditvami, s katerimi se vzdržuje ta „pozlačena laž“. V ta namen bomo razčlenili kot klasični primer omejenega začaranja članek L. P. „Tri stopnje“, ki ga je objavila Svobodna Slovenija“ 7. 11. 1985. Gre za varljiv prikaz razvoja na poti do Zedinjene Slovenije, ki naj bi se ostvarjal na treh stopnjah:

a) „Prva stopnja — osvoboditev izpod tujega jarma.“ 29. oktobra 1918 je slovenski narod „iz svoje moči in volje zlomil jarem tujega... gospodstva in svobodno zadihal kot sam svoj gospod“. Zato predstavlja ta datum „zadnji veliki dan“ v njegovem obstoju.

Edinstveno veličino omenjenega dne, ko smo Slovenci „iz svoje volje in moči“ zlomili sužnji jarem, pisec opira na tale dejstva, ki jih smiselno povzamemo:

1) Slovensko ozemlje je bilo „povsem nezaščiteno“:

— Slovenci nismo razpolagali z lastno organizirano vojaško silo, zato je brez ovir tuja vojska zasedla slovensko ozemlje (Italijani do Vrhnike, Avstrijci pa vso Koroško.)

— Izjema je bil general Maister, ki je „rešil... slovensko mejo na štajerskem“.

2) V brezupnem položaju brodoloma, („že sama misel ustanavljanja Zedinjene Slovenije — kot samostojne državne enote — (bi bila) smrtno nevarna utopija“), je bil „jugoslovanski okvir“ tista rešilna deska, katere smo se oprijeli, da se nismo utopili in smo tako rešili vsaj večji del slovenskega ozemlja v omejeni „okvir“.

3) Cena za rešitev pa je bila „popolna politična kapitulacija ‘prečanov’ pred Srbi“. Ta je bila podpisana in zapečatená z aktom zedinjenja 1. 12. 1918. A pozor! Ta kapitulacija se je izvršila „brez prisotnosti in pristanka nespornega vrhovnega slovenskega predstavnika dr. Antona Korošca... Slovenci smo zahtevali avtonomijo.“

4) Po drugi svetovni vojni nam je komunistična partija, „ob zgodovinsko najugodnejših pogojih za zgraditev Zedinjene Slovenije“ zapravila Trst, Gorico in Koroško.

S tem je zaključena prva stopnja „osvoboditve“.

b) Drugo stopnjo predstavlja priključitev „znatnega dela slovenske zemlje“, po drugi svetovni vojni, „slovenskemu matičnemu ozemlju v Jugoslaviji (in) sedanja federativna ureditev Jugoslavije“, ki se nagiba celo v smer konfederacije.

c) „Tretja stopnja pa je le v mislih, željah, načrtih in aktivnih dejanjih vseh Slovencev, ki hočejo zagotoviti... narodu srečno bodočnost.“
dovine?

— . —

Ob čitanju gornjega članka se človeku nujno vsiljuje tole vprašanje: „Kako je mogoče popolni družbeni zlom, (sama dejstva, ki jih pisec navaja, pričajo o tem), slaviti kot edinstveni „veliki dan“ slovenske zgo-

Ključ za razumevanje tega kriččega protislovja nam nudi Ivan Prijatelj, ko trdi, da je v vsakem Slovincu „več ali manj romantike... prav do današnjih dni.“ „Bistvena znaka romantike sta: mogočen zanos... in lahkoten polet preko vseh realnih težav in ovir. Dejanskost se v romantiki omalovažuje in malone zanemarja. Duševni triumf in obup sta obe skrajni točki, med katerima niha romantikova duša, zlahka preskakuje joč distance.“ (87)

Z namenom, da se razčisti zgodovinska resnica, naj služijo sledeča pojasnila:

a) Vprašanje političnega cilja Zedinjene Slovenije. „Kraljestvo Slovenija“ v programu dunajskih študentov l. 1848, kasneje formuliran kot program „Zedinjene Slovenije“, ne predstavlja zahtevo po suvereni slovenski državi, kot danes nekateri tolmačijo. Ta program je namreč zahteval:

1) Združitev vsega slovenskega ozemlja v eno avtonomno administrativno enoto, s svojim zakonodavnim zborom v okviru federalistično urejene Avstrije.

2) Slovenski uradni jezik in slovensko univerzo.

3) Neodvisnost Avstrije od nemškega cesarstva. (88)

Ta prvotni avtonomistični program je v dobi druge svetovne vojne prerasel v program suverene države (dr. Lambert Ehrlich) in se nato v zdomstvu do končno utrdil ob štiridesetletnici zdomstva.

Pred prvo svetovno vojno so slovenski politiki, zaradi miselne zmede, ki jo je predstavljalo „pojugalavljeno slovenske politike“, zavrgli slovenski avtonomistični program. Zamenjali so „Zedinjeno Slovenijo“ za „Zedinjeno Jugoslavijo“. To so slovesno razglasili tudi v t. i. Majniški deklaraciji, ki govori o zahtevi „enotnega naroda“ (nam. jugoslovanskega). Toliko opevana Majska deklaracija ni bila slovenska, temveč jugoslovanska deklaracija. Z njo so se takratni slovenski politiki „prostovoljno... odrekli svoji narodni individualnosti“. (89)

29. oktober je samo potrditev zamenjave narodne identitete, sledeči polom pa posledica razkroja slovenske kulturne dediščine. Ta dan je bila ustanovljena suverena država Slovencev, Hrvatov in Srbov na seji hrvaškega državnega zbora (sabora), „Slovenska vlada“ je priznala vrhovno oblast Narodnega vijeća in sprejela 31. oktobra od njega priznanje in pooblastilo za upravo slovenskega dela države SHS.

29. oktobra je Ljubljana na ljudskem shodu na Kongresnem trgu, proslavljala oklicanje države SHS. Ob tej priliki je navdušena množica pela hrvaško narodno himno. (Sic!) Takšen je bil tisti „zadnji veliki dan“ slovenske osvoboditve, ki ga je dr. Evgen Lampé imenoval „skok v temo“. (90)

b) **Kako smo 29. oktobra 1918 „iz svoje moči in volje“ zlomili sužnji jarem**, zelo prepričljivo prikaže pisec sam, ko nam poda pretresljivo sliko popolne impotence t. i. „slovenske vlade“ in iz te izvirajoče politične praznine, ki jo je izpolnila tuja zasedba. Nastali kritični položaj skuša avtor opravičiti z višjo silo: ljubljanska vlada ni imela mednarodnih zvez in opore (nismo bili priznani kot zavezniki), ni razpolagala z lastno organizirano vojaško silo in je bila razen tega izigrana od srbske vlade.

Toynbee pravi, da je „ena izmed ukoreninjenih slabosti ljudi, da pripišejo lastno polomijo posegu sil, ki so popolnoma zunaj njihove kontrole in ki neizmerno presegajo mogočnost človeške akcije. Ta izgovor, ki omogoči, da se neprijetni občutek ponižanja spremeni v gotovost lastne pomembnosti — kajti ves stroj vesolja se je moral spraviti v gibanje, da je prekrižal neke človeške načrte — predstavlja eno izmed najbolj lažnih filozofskih tolažb.“ (91)

Tudi potegavščina z 29. oktobrom naj opraviči ogromno, naravnost neverjetno polomijo slovenske politike ob razsulu Avstroogrske. Že sedmo desetletje vzdržujemo ta osvobodilni mit, ker nimamo poguma priznati resnico. Kajti „resnica je hujša kot utvara“. Prvo in največjo odgovornost za zgodovinski polom nosijo nesposobni, naravnost otroško nezreli in neodgovorni slovenski politiki, z „nespornim, vrhovnim slovenskim predstavnikom dr. Antonom Korošcem“ na čelu. Ker ima prikrivanje napak za posledico, da se iste ponové (in dejansko so se, spomladi l. 1945), je v življenjskem narodnem interesu, da svoje napake spoznamo, priznamo in popravimo.

29. oktober je primer družbenega kolapsa, katerega vzroki so v glavnem tile:

1) **Družbeno obglavljenje.** Slovenci smo se v usodnem zgodovinskem prelomu znašli brez sposobnega vodstva in brez ustvarjalne manjšine. S tem, da so uporni „Mladini“ tik pred odločilno bitko zrušili preizkušene vrhovnega poveljnika, razpustili njegov štab in vrgli v koš njegov bojni načrt, so razbili celoten organizacijski sistem in se sami oropali orodja za uspešno akcijo. Zateči so se morali k improvizaciji, kjer so popolnoma odpovedali. Novo ustoličeni kapitan-neizkušeni novice, ni bil kos strahovito odgovorni nalogi krmarjenja v viharju pod sovražnim ognjem. V viharju je izgubil zenit in je nasedel. Razbitine brodolomne barke — že brez operativne vrednosti — so nato Srbi potegnili v svoj pristan kot material za jugoslovansko prefabrikacijo.

2) **Slepo zaupanje.** Takratni slovenski politiki so slepo zaupali antantnim „zaveznikom“, zlasti z Wilsonovo deklaracijo o pravici avstrijskih narodov do samoodločbe. Kot otroci v Miklavža so verjeli, da jim bodo „zavezniki“ kar na krožniku prinesli samoodločbo in slovensko zemljo. V otroški zaupljivosti so šli tako daleč, da so tudi Italijane prištevali med svojo naravne zaveznike, kakor da ne bi nič vedeli o londonskem paktu, ne o soški fronti, kjer so ravno slovenski in hrvaški vojaki postavili neprobojen zid laškimi ofenzivam. (92)

— Zato je „Slovenski narodni svet za Trst“ aktivno pripomogel italijanski mornarici, da je 4. 11. 1918 zasedla Trst.

— Zato je vojni minister ljubljanske vlade, dr. Lovro Pogačnik ukazal polkovnemu poveljniku Marku Bajuku, da razpusti 22. dalmatinski polk, ki je bil pripravljen zadržati prodiranje Italijanov in je nato srbski polkovnik Švabič, na prošnjo ljubljanske vlade, z zvijačo zadržal Italijane, ko so pritipali že do Vrhnike.

— Zato vlada za Slovenijo ni dala dvema bataljonoma bosanskih vojakov, pod poveljstvom slovenskih častnikov, pooblastila, da bi zasedli Koroško.

— Zato so slovenske šolske oblasti „pod najstrožjo kaznijo“ prepovedale dijakom vstop k prostovoljcem.

— Zato je „slovenska vlada“, potem ko so že avstrijske čete zasedle Koroško, poslala 1600 prostovoljcev proti dvakratni sili (3400) avstrijske vojske, ki jih je z lahkoto vrgla čez Karavanke.

— Zato je moral general Maister na svojo pest zasesti štajersko mejo proti volji ljubljanske vlade. (93)

Tako je torej slovenski narod „zlomil jarem tujega gospodstva“. Slovensko ozemlje je ostalo „povsem nezaščiteno“, ne zato, ker vlada za Slovenijo ni razpolagala z organiziranimi oboroženimi silami, temveč, ker teh sil, zaradi slepega zaupanja ni hotela uporabiti.

3) **Nesposobnost in neodgovornost.** Enako kot na vojaškem, tako je tudi na diplomatskem področju, slovenska politika doživela popolno polomijo zaradi nesposobnosti in neodgovornosti naših voditeljev:

— Na pariški mirovni konferenci, kjer se je odločala usoda slovenskega naroda, ni bilo stalne slovenske delegacije.

— Na tej konferenci bi mogli rešiti na zapadni slovenski meji Postojno, Idrijo in del Istre, če bi pristali na Wilsonovo mejno črto. Tako smo pa z mirovno pogodbo v Rapallu, kjer smo bili na milost in nemilost izročeni zmagoviti Italiji, izgubili ozemlje do Rakeka.

— Južno Koroško bi mogli dobiti brez plebiscita. Na to slovenski politiki v nerealnem samozaupanju niso pristali, ker so hoteli dobiti tudi Celovec. Po dveletni slovenski upravi Koroške, ki jo je imela zasedeno srbska vojska, so slovenski kmetje na plebiscitu glasovali za Avstrijo!

— Do plebiscita sploh ne bi prišlo, če ne bi slovenski politiki pristali na neuradno mednarodno komisijo (Miles), ki je izdelala za Slovence neugodno poročilo, na podlagi katerega je nato Wilson spremenil svoje mnenje, da se slovenski del Koroške priključi državi SHS in se je odločil za plebiscit. (94)

c) **Borba za avtonomijo.** Avtonomistični program Zedinjene Slovenije je v nerazdružljivi zvezi s slovensko narodno individualnostjo. S tem, da so se slovenski politiki odrekli slovenski individualnosti, so zavrgli tudi slovenski avtonomistični program. Vsi so govorili le o „enotnem ju-

goslovanskem narodu“ in o „našem troimenem narodu“. Dr. Krek je bil načelen centralist“ (dr. Iv. Šušteršič), dr. Korošec pa jugoslovanski politik s slovenskim volivnim okrožjem. Vodil je „tedaj (nam. ob zedinjenju) čisto izrazito centralistično in ‘ujedinaško’ politiko“ in se je ob „povratku iz inozemstva takoj izrečno soglasil s sklepi ‘Narodnega veča’ in s 1. decembrom.“ (95)

F. Erjavec pripoveduje tole anekdoto: Ko je 12. 3. 1919 v belgrajskem parlamentu slovenski poslanec dr. Križman prebral poročilo verifikacijskega odseka v srbohrvaščini in je hotel nato dr. Lončar ponoviti poročilo tudi v slovenščini, je vstal dr. Korošec in predlagal „naj se branje prekine (ker) vsi slovenski poslanci razumejo srbohrvaščino...“ Tako smo torej, pripominja pisec, „1. 1919 Slovenci sami (dr. Korošec) izganjali naš jezik celo iz parlamenta, dočim so se poprej tri naše politične generacije tako žilavo borile za slovenske zapiske v zakonodavnih zborih. Kako more potem tako ravnanje kdo še imenovati ‘borbo za slovensko avtonomijo’ ali celo za federacijo, mi je zares uganka.“ (96)

Slovenci smo doživeli katastrofo 29. oktobra predvsem zato, ker je slovenska vodilna manjšina presadila na slovenska tla nek tuj družbeni model, ki je bil v nasprotju s slovensko družbeno dediščino. Podlegli so liberalnemu duhu časa in iz njega izhajajoči nacionalistični ideologiji, kakor se je uveljavila v Nemčiji in Italiji. Razen tega je tipični slovenski manjvrednostni kompleks pomagal prepričati tudi iskrene slovenske rodoljube, da je za biološki obstoj Slovencev izmenjava narodne identitete nujna in da je to možno izvesti kakor se izmenja srajca. Zamenjali so torej prekratko slovensko srajčico in skočili v večjo jugoslovansko. Trda dejstva pa so jih prepričala, da je ta jugoslovanska srajca dejansko prisilni jopič. (Koroščeva slovenska deklaracija, t. i. „punktacije“ 1. 1. 1933.)

d) **Drugo stopnjo do Zedinjene Slovenije** predstavlja priključitev „znatnega dela slovenske zemlje“ matični Sloveniji in „federativna ureditev Jugoslavije“.

Povečanje narodnega ozemlja v isti upravni enoti ima brez dvoma svoj pomen. A trditi, da to predstavlja drugo stopnjo do narodnega cilja Z. S., je konceptualna zmota, kajti ta program ne vsebuje le ozemeljskega združenja, temveč tudi svobodo in samoodločbo. Brez tega je Slovenija okvir brez podobe. Že v prvi Jugoslaviji smo zaradi nacionalistične ideologije stavili na kocko svojo narodno individualnost. Pod marksistično ideologijo pa narodna alienacija tako napreduje, da smo eksistenčno ogroženi po jugoslovanski integraciji. Očividno je zelo dvomljivo takšno približevanje cilju.

e) **Tretja stopnja** je mahanje po zraku v megli, brez trdnih osnov. Nismo se še opogumili opustiti poti v začaranem krogu lažne tradicije. Po vsej sili hočemo „naprej po stari poti“, čeprav ne vemo kam vodi. To je hoja v napačno smer. Doslej smo se borili za „okvire“ in za oslovo senco, pri tem pa pozabili na osla, ki nam bo poginil.

Nehajmo s to burko!

„Narod, enkrat blagoslovljen, devetkrat obsojen, kako si živel, kaj si doživel? Tvoja dolga povest je povest o siromaku betežnem, ki vstaja, vstati ne more. Kolikor je dolin in kotlin po teh lepih deželah, ne držale bi vse tiste krvi, ki je bila tod prelita; in koliko je bo še prelite!... Močan si, o slovenski narod! Tisoč in pet sto let krvaviš, izkrvavel nisi! Narod mehkužnik bi dušo izdihnil, še sveče bi mu ne žgali, še bilj bi mu ne peli — ti pa, tisočkrat ranjen, v trpljenju utrjen, ti komaj zraješ z rameni pod težko sovražno pestjo in praviš: 'Nikarte! Ta burka je stara že tisoč let!'“

(Ivan Cankar: „Kurent“)

Ta naš slovenski „Kurent“ je bil še do nedavnega primer izredne trdoživosti, izraz istočasne slabosti in moči. Skrivnost njegovega preživetja v teku zgodovine je bila njegova zunanja prilagodljivost danim razmeram pa njegova notranja duhovna sila, ki je izvirala iz njegove ukoreninjenosti v veri in v svoji zemlji. Iz svoje notranje trdnosti je črpal moč, da je ravnodušno sprejemal svojo usodo, obenem pa vztrajal nepremakljiv na svojem.

Skozi 1500 let slovenskega naroda udarci niso zrušili. Zrušile pa so ga „zmage“, kakor one 30. maja 1917, 29. oktobra 1918, 3. maja 1945 in končno vrhunška „zmaga“ „NOB“. Z iluzijami „narodni vodniki“ slepe sebe in druge — „slepi so vodniki slepih“ (Mt 15, 14) — in zaradi takšnih iluzij, danes ta trdoživi narod leži pohabljen, podrt na tleh.

Toynbee uči, da so razkroj družbene dediščine, izguba družbene identitete in samoodločbe, brezciljnost in pritlikavost vodnikov znaki družbenega zloma.

Slovenci smo doživeli zrušenje naše življenjske sile; smo v agoniji. Ko človek gleda ta vseslovenski kolaps, se mu vsiljuje tista grozna misel, ki je mučila našega vidca Ivana Cankarja: „Kaj niso tudi že tebi dnevi šteti; kaj ni morda že blizu tista ura, ko boš zaklical proti nebu: „Moj Bog, zakaj si me zapustil?“... Že smo dočakali, česar se je bal naš Ivan. Dočakali smo, da se glasi tuja govorica na naši dedni zemlji — nekdanjih „nebesih pod Triglavom“. Kar še manjka je, da se dopolni zadnje dejanje slovenske drame namreč, „da bi storil suženj suženjsko smrt“.

A mi, lahkega srca praznujemo narodne polome in katastrofe. Vdajamo se prijetnim prividom veličine, kajti tako se izognemo tistemu „ne-

prijetnemu občutku ponižanja“ in se razen tega osvobodimo vsake odgovornosti za nesrečo. Domišljamo si, da smo tako pred zgodovino čisti.

Če pa zares hočemo živeti, če resnično iščemo narodov blagor, je nujno, da spregledamo, da se osvobodimo iluzij, da vrnemo besedam njih pravi pomen, da se opogumimo priznati tudi svoje in svojih dedov polomije in da se iz njih kaj naučimo. To je najboljša politična šola.

Edina rešilna pot je resnica in sicer vsa resnica, kajti „pol resnice je cela laž“. Miti nas s svojo „pozlačeno lažjo“ zadržujejo v nerealnem svetu. Iz takšne varljive osnove je nemogoče kakršnakoli trdna gradnja.

Iz globine dvatisočletne krščanske zgodovine odmeva grozeči klic: „Gorje vam, slepi vodniki!“ (Mt 23, 14) O da bi ta klic dobil odmev tudi v slovenskih ušesih. Vodniki, spreglejte! Slovenski „Kurent“ z neverjetno lahkoto prestreza udarce, a „zmag“ ne prenese več. Še ena takšna „zmag“... in po nas bo!

LITERATURA IN PRIPOMBE

- (84) Glej „Vestnik“ 1985, št. 3, str. 212/3, 217/8.
- (85) Glej „Vestnik“ jan.-marec 1985, str. 7.
- (86) Nicolás Berdiaeff: „Una nueva edad media“, str. 155.
- (87) Ivan Prijatelj: „Slovenska kulturnopolitična in slovstvena zgodovina 1848-1895 (I) (Ljubljana 1955), str. 258.
- (88) Beseda „kraljevina“ nima nikakršnega državnopravnega pomena, ker se ni zahtevala slovenska država, ampak le kronovina, ki so ji dali to ime, ker so jo sploh hoteli nekako imenovati... Misel o „kraljevini Sloveniji“ je mogla nastati na podlagi tedanje „Ilirske kraljevine“. „Slovenija“ in „Ilirija“ sta se nekako istovetili. (Dr. Dragotin Lončar: „Politično življenje Slovencev od 4. 1. 1797 do 6. 1. 1919“ — Ljubljana 1927, str. 16-17). Primerjaj tudi: ib. str. 8: Ilirska kraljevina, ki jo je ustanovil avstrijski cesar Franc I (1816-1849) je obsegala Kranjsko, zapadno Koroško, Primorsko s Čedadom in do 1. 1822 tudi Hrvatsko do Save. Prim. še: F. Zwitter: „Nacionalni problemi v habsburški monarhiji“ (Ljubljana 1962), str. 94; Iv. Prijatelj, ib. str. 58-61, 63, 91-93; F. Dolinar: „Odsotnost državne misli v prevratu 1918“ (Bs. As. 1971) str. 6.
- (89) Izjavo Majniške deklaracije je dr. Korošec prebral v avstrijskem državnem zboru v imenu „Jugoslovanskega kluba“ v srbohrvaškem in nemškem jeziku. (Dr. D. Lončar str. 100) Glej: Tine Duh: „Razmišljanje ob 29. oktobru“ (Smer v slovensko državo, sept. 1983). Primerjaj tudi „Vestnik“ 1985/2, str. 93/4.
- (90) Glej F. Dolinar, ib. str. 28/32; dr. D. Lončar, ib. str. 118/9.
- (91) A. J. Toynbee: „Estudio de la Historia IV/1 — El Colapso de las Civilizaciones“ (EMECE Editores S. A., Bs. As. 1955) str. 22.
- (92) Z londonskim paktom sta Francija in Anglija zagotovili Italiji posest Gorice, Trsta, Istre, dela Kranjske in severne Dalmacije s kvarnerskimi otoki. (Dr. I. Šušteršič: „Moj odgovor“, str. 53).
- (93) Primerjaj: M. Škerbec: „Pregled novodobnega slovenskega katoliškega gibanja II“ (Cleveland 1957) str. 132-139; Tine Duh, ib.; dw: „60 let na Balkanu“ („Smer“/82 avgust 1979).
- (94) Primerjaj: Dr. Iv. Šušteršič, Ib.: „Uspehi SLS v državi SHS“; M. Škerbec, ib. II: „Koroška tragedija“.

Mirko Javornik

40-LETNICA SLOVENSKEGA ŠOLSTVA NA PRIMORSKEM

JUBILEJNA LAŽ IN ZGODOVINSKA RESNICA

Slovenska manjšina v Italiji je proti koncu preteklega učnega leta, v maju in juniju 1985, obhajala 40-letnico obnovitve ljudskih, srednjih in strokovnih šol v lastnem jeziku in organizaciji. Čas, izbran za praznovanje, ni odgovarjal ne dejanski ne pravni resnici o preteklosti tega šolstva. Za prvo je bil poldrugo leto prepozen, za drugo pa deset mesecev prezgoden. Vsebina prigodniških slovesnosti za to priliko pa je bila, razen v enem primeru, popolna zataja objektivne zgodovine o tem vprašanju in njeno spačenje v veliko laž.

Začetek obujanja slovenskih šol na Primorskem, nasilno zatrtih po italijanskem fašizmu med prvo in drugo svetovno vojsko, sega v posep-tembrsko jesen leta 1943. Tedaj jih je nemška vojaška uprava dovolila obnoviti, kjer in v kolikor jih je tiste zmedene čase bilo mogoče. Največ zasluženja za to je treba priznati polkovniku Antonu (Tončiju) Kokalju, pred vojno poveljniku kojeniškega polka jugoslovanske kraljeve garde v Beogradu, od septembra 1943 pa inšpektorja prav tedaj ustanovljenega Slovenskega narodnega varnostnega zbora (primorskega domobranstva).

Po prizadevanju tega slovenskega vojaka, njegovih krajevnih sodelavcev in vrste razumnikov iz osrednje Slovenije so Primorci že sredi leta 1944 poleg drugih pravic imeli svoj slovenski deželni šolski svet v Gorici, prav tam svojo klasično gimnazijo in ljudsko univerzo, učiteljske v Tolminu ter ljudske šole na Goriškem in Tržaškem (Glej **Primorski slovenski biografski leksikon**, Mohorjeva družba v Gorici, 10. snopič, 1982, stran 98-99).

-
- (95) Fran Erjavec: „Avtonomistična izjava slov. kulturnih delavcev leta 1921“. (Zgodovinski zbornik SKA 1959, str. 181)
(96) Fran Erjavec, ib. str. 182.

Popravi Vestnik št. 3 julij-september 1985

Str. 208 pred 3. odst. vstavi: Dr. Franc Rodé pa predstavi stališče slovenske Cerkve do trenutne slovenske stvarnosti v matični domovini takole: „Kri-stjani smo...“

- Str. 201 pod A) v 6. odst. beri: udor, namesto „udar“.
- Str. 214 v prvem odst. beri: pri živalih, namesto „pri živih“.
- Str. 216 v tretjem odst. je ponovljen stavek.
- Str. 218 v tretjem odst. dopolni: na Koroškem, ki...

(Se nadaljuje)

Varnostno obveščevalna služba (VOS, poznejša OZNA) komunistične osvobodilne fronte slovenskega naroda je polkovnika Kokalja proti koncu vojne ugrabila na njegovi poti iz Trsta proti Gorici in ga ni nikoli več nihče videl, ne slišal o njem. Njegov sin je bil pozneje sredi pouka odveden s klasične gimnazije v Ljubljani po VOSi in je tudi izginila vsaka sled za njim...

To „nemško“ poglavje v oživiljanju slovenskega šolstva na Primorskem je bilo ob njegovi uradni 40-letnici skrbno zamolčano. Prav tako je to obdobje izpuščeno, ko da ga nikoli ni bilo, iz večine tržaškega in ljubljanskega „znanstvenega“ zgodovinopisja. Kar je bilo o njem priobčenega objektivnega, je bilo v listih in publikacijah slovenske politične emigracije, največ v Argentini, pa v monumentalnem delu dr. Bogdana C. Novaka, profesorja zgodovine na univerzi ameriške zvezne države Ohio v Toledu, z naslovom TRIESTE 1941—1945. The Ethnic, Political and Ideological Struggle (Trst 1941—1945. Narodnostni, politični in ideološki boj, University of Chicago Press, Chicago — London, 1970). Knjiga je že leta 1973 izšla v italijanskem prevodu, v slovenskem pa dozdej še nikjer ne.

Od Slovencev je ta del zgodovine slovenskega šolstva v nekdanji italijanski Julijski krajini najbolj zaokroženo in utemeljeno prikazal profesor Alojzij Geržinič v razpravi POUK V MATERINŠČINI — DA ALI NE? — Delo za slovensko šolstvo na Tržakem v zadnjih mesecih nemške okupacije“ (Založba SIJA SLOVENSKE SVOBODE, Buenos Aires 1972).

Pod Nemci je to obnovitveno šolsko delo bilo deležno splošne, čeprav pogosto pritajene zaslonbe večine dotlej zatiranega slovenskega prebivalstva. Imelo je prav za prav le enega nasprotnika — preplašene ostanke Italijanskega fašizma in njegove birokracije, ki si pa navzlic uradno še trajajočemu zavezništvu med Hitlerjem in Mussolinijem niso upali odkrito, zlasti pa ne teroristično, kljubovati nemškemu sklepu o delnem priznanju nekaterih pravic doslej povsem ob tla pritisnjeni slovenski manjšini.

Neznansko hujši in brezobzirnejši boj za svobodne, ideološko nevezane, v evropskem in slovenskem duhovnem izročilu zakoreninjene slovenske šole pa se je razgorel pod Zavezniško vojaško upravo (ZVU) na severnem in zahodnem delu tega prostora. Njihovi zoprniki so bili nazadnje kar trije, najbolj zagrizeni in zaradi oboroženega terorizma najnevarnejši med njimi pa lastni izrojeni ali zavedni slovenski ljudje.

Titova partizanska vojska je v brk poprejšnjim dogovorom 1. in 2. maja hkrati z zavezniškimi silami protipravno sozasedla Trst, Gorico in vse julijsko ozemlje do Soče. Osnutek mirovne pogodbe z Italijo, ki je začela veljati septembra 1947, je za to sporno področje z delom hrvaške Istre določal ustanovitev nove samostojne države z imenom Svobodno tržaško ozemlje (STT), Free Territory of Trieste (FTT).

Prvi pogoj za njegovo ostvaritev je bil umik jugoslovanskih oboroženih sil iz Trsta in z drugih nezakonito zasadenih predelov, ki naj bi

spadali v novo državno telo. Jugoslavijo, tedaj najbolj hlapčevskega Stalinovega satelita, je k temu prisililo troje: grozeča angloameriška vojaška moč, pritisk Sovjetske zveze in kompromis z zavezniki, da bo vzhodni del bodočega STOJa z Istro ostal do njegove mednarodno-pravne ustanovitve pod začasno jugoslovansko vojaško upravo.

Do uresničenja STOJa ni nikoli prišlo, ker belgrajska komunistična vlada ni bila voljno začasa privoliti v imenovanje njegovega guvernerja. Ko pa je to bila pripravljena storiti, je bilo prepozno. Zahodni, največ slovenski predeli neusojene nove države so bili nepreklicno podarjeni Italiji. SFRJ je še eno razkosanje slovenske zemlje navzlic poprejšnjemu propagandnemu rohnenju — „Življenje damo, Trsta ne damo!“ mirno sprejela — za nekaj sto tisoč ton ameriške pšenice.

Toda 44 dnevna krvava navzočnost titovske vojaščine na Tržaškem in Goriškem je tam zapustila usodne sledi. Komunistična partija (zdaj Zveza komunistov) Slovenije je pod krinko Osvobodilne fronte Slovencev (OF) in ob rastvu jugoslovanske okupacije od drugod privedla na Primorsko svoj upravni in politično policijski aparat kot nekakšno vzporedno vlado z ZVU. Nekdanji zavezniki v boju proti fašizmu so tej vodstveni tolpi in njenim zapeljanim privržencem čez noč postali novi okupatorji. OF je proti njim naperila bolj fanatičen politični, propagandni in teroristični boj kakor med vojno proti Italijanom in Nemcem.

V njenem imenu ga je vodil Pokrajinski narodno osvobodilni odbor (PNOO) v Trstu s svojim množičnim priveskom, Slovensko-italijansko antifašistično unijo (SIAU), Unione antifascista italo-slovena (UAIS), v katerega italijanski del se je prelevilo dosti bivših fašistov. V tej izdajavski povezavi je OF primorske Slovence zastraševala k bratovstvu (fratellanzi) s še večerajšnjimi divjimi narodnimi zatiravci.

Najhujši spopadi med tem rdečim internacionalističnim sklopom, ki ni izbiral sredstev, in med ZVU so se zgostili na šolsko področje. Eden prvih sklepov zavezniške oblasti je bil, da bo zametke slovenskega šolstva iz prejšnjega poldruega leta ne le ohranil temveč jih izpopolnila v zaokrožen sistem in tega uzakonil. To se je zgodilo z odlokoma št. 7. in 8, ki ju je 8. oktobra podpisal višji častnik ZVU za civilne zadeve, polkovnik Alfred C. Bowman, objavljena pa sta bila v njenem URADNEM LISTU šele 15. februarja 1946.

Toda dejanski temelj za to uzakonitev je bil položen že pred podpisom teh sklepov, ne le z organizacijo šolsko-upravnega ogrodja, temveč še bolj z vprav plebiscitarnim poskusnim vpisovanjem v pripravljajoče se šole, navzlic strahotnemu propagandnemu in prijemljivemu terorju SIUA po vsej deželi ter v senci komunistične Jugoslavije in njenega orožja.

Zidarja tega temelja sta bila ameriški vzgojni strokovnjak, tedaj poročnik John P. Simoni ter slovenski politični begunec, profesor dr. Srečko Baraga, ki ga je Simoni vzel iz taborišča v Serviglianu za desno

roko pri izpolnjevanju te svoje skoraj obupno težavne in kočljive naloge.

Za dejansko 40-letnico novega rojstva šol za naše ljudi v Italiji je pri Slovenski kulturni akciji v Argentini izšla knjiga BOJ ZA SLOVENSKO ŠOLSTVO NA PRIMORSKEM za delovanja dr. Srečka Baraga pri ZVU. Napisal jo je profesor Alojzij Geržinič, politični emigrant iz vrha svobodnih slovenskih kulturnih ustvarjalcev v svetu. Pisec tega dela, kakor že omenjene razprave o potrebi pouka v materinščini, je bil eden prvih šolskih pionirjev pod nemško zasedbo Julijske krajine ter nekaj začetnih Baragovih mesecih pri ZVU njegov glavni pomočnik in svetovalec.

Geržiničevo delo, prav taka znanstvena in objektivna zgodovina, je tako rekoč dnevna kronika tega boja z vsemi herojsko spodbudnimi, po drugi strani pa neverjetno sramotnimi podrobnostmi. Iz tega neutajljivo udarjata dve resnici:

Slovenskega šolstva na Primorskem bi po maju 1945 brez Bowmana, Simonija, dr. Baraga in političnih beguncev ne bilo.

Partijska OF in njena SIAU nista pri ustanavljanju razen divjaškega nasprotovanja imeli nič. Če bi bilo po njunem, bi jih Slovenci v Italiji danes ne imeli.

O knjigi in o njenem avtorju bo nekaj več pozneje.

— — —

Jubilejna laž v naslovu tega zapisa hoče reči, da so se šolske 40-letnice v primorskem zamejstvu polastili najeti dediči ljudi, ki so leta 1945 in pozneje ustanovitev manjšinskega šolstva v njim neljubi podobi hoteli za vsako ceno prepričati. Namen njegovega naklepa je bil z zunanjim, zvito preračunanim cirkusom zgodovinsko resnico ponarediti v trajno laž. Nešteti, od nikogar izvoljeni pripravljavni odbori so jubilejni spored nabili s študentovskimi športnimi tekmami, opičjim popevkarstvom, natečaji v literarnem jecljanju, banalnimi festivali, veselicami in frazarskimi akademijami v slavo nezasluženim, z delegacijami iz „matice“, celo italijanskimi, ter s poplavo tiskane in druge slepilne propagande.

Kako so iz Ljubljane navdihovani režiserji tega oblastniškega teatra ta načrt ob skrbnem preziru resnice uresničevali, razodeva poročilo v goriškem KATOLIŠKEM GLASU 6. junija letos, ki piše med drugim:

„Na uradnih akademijah v Trstu in Gorici tega vprašanja (katera oblast je šolstvo Slovincem dala) ni nihče od govornikov načel, je pa bilo prisotno v podzavesti poslušalcev, kakor je bilo prisotno v realnosti leta 1945 in 1946. V slavnostnih govorih in pozdravih v Gorici ni bilo slišati nobenih imen mož, ki so leta 1945 slovensko šolstvo obnavljali. In vendar gre za časti vredne može, ki so danes v veliki večini že odšli v večnost, potem ko so izpolnili svojo dolžnost do naroda. Nihče jih ni omenil. V priložnostnih publikacijah so navedeni le nekateri (izbrani). In vendar takrat slovensko šolstvo ni zrastle samo od sebe kot gobe jeseni... Morda bodo časi ob 50-letnici toliko zreli, da bo mogoče ob sličnih proslavah dati čast, komur čast gre...“

Poleg Geržiničeve knjige in njene neizpodbitne resnice je gladko izpeljavo tendenčno pripravljene obletniškega sporeda skalil še en nepričakovan dogodek.

Na osrednjih slavnostnih zborovanjih v Trstu 31. maja in 2. junija je isti glavni govor obakrat imel pisatelj Alojzij Rebula, profesor klasičnih jezikov in slovstev na tamkajšnji slovenski gimnaziji. Pogumno in pošteno je v svojih mislih poudaril, česar si v 40 letih ob takih prilikah in tako ni upal še nihče. Med drugim:

„Slovensko šolstvo je dejansko ustanovila in ohranjevala zvestoba slovenskega človeka. Ko je poleti 1945 Zavezniška vojaška uprava razpisala vpisovanje v slovenske osnovne in srednje šole, je bil odziv našega človeka plebiscitaren — na Tržaškem 5299 učencev na osnovni in 630 dijakov na srednji šoli (na Goriškem 6662 in 50).

„V samem Trstu je slovensko šolo na eni strani od vsega začetka obdajala ledena nenaklonjenost večinskega tujega (italijanskega) ambien-ta, od njegove vseobvladujoče birokracije do njegovega dominirajočega apartheidskega tiska. Na drugi strani pa je završala vanj vihra politične polasčevalnosti, ko je določenemu zgodovinskemu subjektu (OF in KPS) prej ko za izkrevaveli narod šlo za nadnarodno ideologijo...

„Neodpustljivo bi potvarjali zgodovino, če bi pri teh ne težkih ampak krvavih začetkih zamočevali pionirsko vlogo moža krpanovske zave-sti in samozavesti: strokovnega svetovalca za slovenske šole pri Zave-zniški vojaški upravi, profesorja Srečka Baraga. In zakaj ne bi danes izrekli besede hvaležnosti tudi nekaterim zavezniškimi vojaškimi predstavnikom, ki so hoteli biti do slovenske šole pravični...

„Pri graditvi te naše osrednje narodne hiše je prvenstvena vloga razumljivo pripadla našim šolnikom. Naj ne zveni samohvalno, če rečemo, da se je naš šolniški kader — bodisi redki domačini, bodisi povratniki iz Jugoslavije, bodisi politični emigrantje — vrgel na delo v polni zavesti svoje narodne odgovornosti.

„Naj s hvaležnostjo omenimo vsaj nekatere že pokojne, zanosne ora-če na tej naši mladi njivi; pravim pokojne, ker so med nami še nekateri, vredni prav take častne omembe.“

Govornik je navedel 31 imen teh začetnikov slovenskega šolstva v Italiji, med njimi 13 povojnih beguncev iz „osvobodjene“ Slovenije.

Rebulov govor v tržaškem titovskem Kulturnem domu je ves priobčil samo družinski mesečnik MLADIKA v 5-6. letošnji številki. Pro-SFRJevski PRIMORSKI DNEVNIK je iz njega povzel le nekaj odlomkov, nato pa Re-bula obdolzil „nezgodovinskosti“. Pisatelj je ob ponovitvi svojega nastopa poudaril, da se je za nagovor pripravljaj nekaj tednov in sicer ob zgado-vinskih virih. Njegovo vsebino je pripravljaj braniti na javni diskuziji diskuziji kjer koli.

Dvorana je ta Rebulov pogum poplačala s ploskanjem, on pa na tako vabilo najbrž še zmeraj zastoj čaka. A tudi, če ga ne bo, naj

mu bo zavest, da je v mali slovenski primorski svet odprl vrata Resnici ter izkazal čast, komur čast za tlako tam v prid slovenski šoli gre.

— — —

Geržiničev BOJ, ki je že vnaprej podrl slepilne kulise za obhajanje jubileja, je 113. knjižna izdaja Slovenske kulturne akcije v Buenos Airesu. šteje 212 strani besedila s seznamom virov ter vsebinskim in izčrpnim — redkost v takih novejših delih o naši polpreteklosti — imenskim kazalom.

Knjiga je bila v nekaj mesecih razprodana, kar je že samo po sebi dokaz za njeno aktualnost, objektivnost in zanesljivost, čeprav je, kolikor vem, doslej o njej izšla ena sama tehtna in nepristranska ocena. Priobčil jo je v MLADIKI vseučiliški profesor ter glavni urednik PRIMORSKEGA SLOVENSKEGA BIOGRAFSKEGA LEKSIKONA, dr. Martin Jevnikar. Pomembnost in trajna veljava tega Geržiničevega dela je v dosledno znanstvenem, z viri, dokazili, imeni, pričami in datumi podprtem prikazovanju politično-kulturne in s tem splošne zgodovine usodnega polpreteklega obdobja na tem odrezanem a bitnem kosu slovenskih tal: za naš narod usodnega zaradi tujčeve krivice in bratovske slepote, v tragičnem sklopu prelomnih spopadov, povzročenih po neslovenskih ideologijah, politikah in propagandah, ki so bile izven naše moči ter žal tudi izven kolikor toliko treznega, sveto-sebičnega dojetja naših vodilnih skupin in ljudi. V tem okviru, po skrbni dokumentarnosti in po zaokroženi zgoščenosti sicer kalejdoskopsko razdrobljene vsebine je Geržiničeva zgled za pisanje podobnih zgodovinskih razprav. Njegova vestnost in objektivnost se očitujeta tudi v tem, da celo uradne dokumente preverja z drugimi, celo nasprotnimi viri. Zaradi vsega tega njegovemu pričujočemu delu zlepa ni moč najti para v nobenem slovenskem ideološkem taboru.

Toda navzlic vsej stvarnosti knjiga ni kako suho in težavno branje, marveč zaradi piščeve oblikovalne moči sila pritegljivo branje. Nekatera poglavja v njej so pretresljivo dramatična, na primer Geržiničevo romanje po Tržaškem z razdeljevanjem pol za vpisovanje mladine v bodoče šole; ali Baragov lastni življenjepis za ZVU v obrambo proti gonji PNOO, ki se začinja: „Kličem za pričo Boga, v katerega verujem, odkar sem se rodil“; in še marsikaj drugega.

A dosledna nepristranskost piscu ne preprečuje lastnega pogleda in sodbe o stvareh in ljudeh, ki nista pogojena po kaki predsodkarski ideološki dogmi, temveč po dejstvih ter človeški in krščanski etiki. V tem znamenju prihaja do sklepa o daljnosežnih posledicah takratnega dogajanja, ko pravi:

„Slovinci na tem ozemlju so dobili pečat nekulturnega, krvoločnega ljudstva, fanatičnega hlapca komunističnega imperializma; pod vodstvom titovskih priganjačev so s sovraštvom sprejeli 'zahodne imperialiste', z marksistično ideologijo in internacionalizmom prepojeni zavedenci so izgubili narodno zavest; predvsem pa je s krščanstvom in vso(narodno)

tradicijo sprta komunistična praksa zasekala krvavo rano razdvojitve slovenskega sveta še na to tako občutljivo in ogroženo ozemlje.“

Kdorkoli pošten, ki bo še obravnaval ta kritični primorski in vseslovenski čas ter se hotel sklicevati na resno „zgodovinskost“, mimo tega Geržiničevega dela ne bo mogel.

Kaj je avtorja BOJA za tako nalogo usposabljal bolj ko kogar koli, je v svoji oceni joudaril dr. Jevnikar, rekoč:

„Gre za zgodovinsko delo, ki ga je Geržinič sestavil po dokumentih, ki jih je dr. Srečko Baraga odnesel s seboj v Argentino, ko je februarja 1948 zapustil službo šolskega svetovalca pri ZVU v Trstu. To so edinstveni zaupni, italijanski in slovenski dokumenti o borbi za slovenske šole in proti njim, ki jih ni v Trstu (ne v Ljubljani), a brez katerih ni mogoče pisati zgodovine slovenskega šolstva tistih let. Baraga jih je vzel s seboj z namenom, da bo napisal (tako) zgodovino, toda drugi opravi in smrt so mu to preprečili, zato je vse skupaj zapustil prof. Geržiniču.

„Ker je (ta) od vsega začetka pomagal Baragu pri njegovem delu, je poznal tudi ozadje, ki je bilo drugim zakrito. Pomagal je (Baragu) s šolsko literaturo in ga seznanil z nekomunističnimi profesorji. In Baraga pravi: „Po treh tednih (od nastopa službe pri ZVU) sem imel vse glavne zakonske osnutke izdelane, učne načrte tudi in zbrano vodilno šolsko osebje.“

„Gonja proti Baragu,“ nadaljuje Jevnikar, „se je stopnjevala, toda Baraga je izpeljal poskusno vpisovanje... Geržinič sam je nosil po vaseh prijavnice za vpisovanje in doživel marsikatero nasprotovanje. Vse je popisal in (poročilo) izročil ZVU. Šole so se končno začele, toda Baraga pravi: „Teror (od komunistične OF) je bil strašen in marsikak učitelj je bil večkrat v smrtni nevarnosti.“

In v največji nevarnosti je bil Baraga sam. Tržaški PNOO je proti njemu, Rebulovemu Martinu Krpanu v boju za slovenske šole na Primorskem, dal inscenirati v Ljubljani kengurujski proces, na katerem je bil 7. februarja 1946 za svoje dragocepo narodno delo obsojen na smrt z ustrelitvijo.

Ob Baragovem odhodu iz Trsta so Slovenci v angloameriškem delu STOja po njegovem in raznih Geržiničev trpečih prizadevanjih imeli 41 ljudskih šol z 217 učitelji in 4147 učenci, ter 10 srednjih in strokovnih šol, med njimi realno gimnazijo, učiteljske in trgovsko akademijo.

V BOJU žal ni podatka, koliko je za Baragovega službovanja bilo med slovenskimi učitelji in profesorji domačinov, koliko italijanskih državljanov-povratnikov iz Jugoslavije in koliko političnih beguncev. Če se spomin ne moti, je bilo zadnjih najbrž več kakor prvih in drugih skupaj. Njihova navzočnost je obema tema skupinama, ki ju maja 1945 ni še bilo nikjer, postajala vse bolj odveč.

To razpoloženje se je počasi prelevilo v tretjega nasprotnika slovenskih šol, kakor sta jih izoblikovali ZVU in začetna skupina njenih so-

delavcev z Baragom na čelu. Nekateri samozvani zastopniki domačinov in povratnikov so 13. oktobra 1947 izročili Simonijevemu ameriškemu nasledniku spomenico, ki je trdila:

Vodstveni uradniki slovenskega šolstva na STO so slovenski begunci iz Jugoslavije, ki nimajo „tukajšnjih političnih pravic in v novem stanju ne morejo tega šolstva predstavljati.“ Razen tega „imajo drugačno miselnost in strokovno pripravo, kot sta tradicionalni v Trstu (pa ne italijansko-fašistični?) in so torej manj usposobljeni za vodstvo slovenskih šol na STO. Po dveh letih (begunskih naporov) pripada vodstvo teh šol tistim, ki imajo tukajšnje (italijansko) državljanstvo. Ti naj uvedejo vane vzgojo, ki se bo razlikovala od politične usmerjenosti beguncev in njihovih nasprotnikov.“

Ta neverjetna domačinska vloga, ki je zahtevala vsaj odpust beguncev iz službe na STO, če ne izgona z njega, je bila sprejeta na posvetu, katerega so se udeležili naslednji slovenski profesorji in učitelji:

Laura Abrami (Abram), Raffaele Coselli (Kosovel), Francesco Suzzi (Cucek), Vladimiro Desco (Deško), Rodolfo Perhanc, Stanislao Rubini, Fortunato Bertolli (Srečko Pertot), Luigi Bole, Ferdinando Ferluga, Adalberto Stubel in Liliana Furlani.

Major Leslie je to sramotno listino izročil dr. Baragu, ki je kot njihov slovenski predstojnik vsakega posebej poklical na odgovor. Razen dveh so vsi tajili, da bi bili v ta denunciantski korak privolili, ali kogar koli pooblastili zanj. (Glej BOJ, str. 170-172.)

Ob 40letnici je zapoznel odmev te „bratovske“ naravnosti priobčila tržaška revija ZALIV, ki jo izdaja, ureja in dosti sam piše primorski literat, sem pa tja celo celo disident od „matične“ manjšinske politike Boris Pahor. To njegovo osebno glasilo je v nekem prerekanju o BOJU zapisalo: „Predhodno bi poudarili: nikakršne simpatije ne čutimo ne do gospoda Alojzija Geržiniča, ne do dr. Srečka Baraga.“

Ko ZALIV tako oholo zamahne z roko čez Geržiniča in njegovo zgodovino šolstva na Primorskem, pa nič v zadregi pribiže:

„Čas bi bil, da se odločimo za trezno obravnavo zgodovinskih resnic, ker si z enostransko apologetiko ne bomo ustvarili pogojev za skupno vse-slovensko reševanje prihodnosti.“ (ZALIV, št. 1-4, december 1985.)

A ker se je Geržinič pri svoji knjigi ravnal prav po tem načelu, ne zasluži niti simpatije Borisa Pahorja in njemu podobnih, četudi mu je prav Baragovo in Geržiničevo delo pripravilo varno profesorsko službo v Trstu. Če ne, bi je ne imel. Najbrž je priročno pozabil na to in na vsaj merico spodobnosti, kakor je najbrž pozabil, s čim mu v knjigah NEVARNA RAZMERJA in ČRNI KRIZANTEMI grozi vrhovni socialistični policaj slovenske književnosti Jože Javoršek-Breje, če bi moral živeti na oni strani meje...

— — —

Alojzij Geržinič se je zaradi ovaduških spletk proti njemu moral februarja 1946 odreči službi pri ZVU na škodo komaj dobro zastavljeni or-

ganizaciji slovenskih šol v Italiji. Umaknil se je v učenje na begunski gimnaziji v taborišču Servigliano, pozneje v Senigalliji, odondot pa v Argentino, kjer je v Buenos Airesu 11. junija letos učakal 70-letnico dela, bridkosti, razočaranja, a k sreči tudi uspehov polnega življenja. Ker se zamejski in menda tudi ostali svobodni slovenski tisk njegovega jubileja ni spomnil, ga je prav omeniti vsaj v tem, sicer kritično-polemičnem zapisu.

(O tem jubileju je pisal VESTNIK v letošnji 2. številki - Ured.)

Uradni njegov poklic je profesura slavistike. Diplomiral je iz slovenščine in srbo-hrvaščine na univerzi v Ljubljani, kjer je hkrati študiral klavir, glasbo in kompozicijo pri nekaterih takratnih vodilnih slovenskih mojstrih. Učil je na gimnazijah v Kočevju in Ljubljani ter v Trstu, pa na srednješolskih in učiteljskih tečajih v Idriji in Gorici.

Poleg tega se je za slovenstvo in pravo slovensko kulturo pomembno uveljavljal še v vrsti drugih poklicev: pisatelj, tehten filozoski, literarni in religiozni esejist, politični publicist in zgodovinar, literarni kritik, prevajavec, urednik raznih publikacij in zbornikov, skladatelj, prediren, oster zmeraj skoraj mučno pravičen polemik, časnikar, celo odličen šahist v teoriji in praksi, ter v vsem tem leta in leta sodelavec skoraj slehernega lista in revije v slovenski politični emigraciji.

Podatki o njegovi mavrično raznoliki a zmeraj kvalitetni ustvarjavnosti zavzemajo v PRIMORSKEM SLOVENSKEM BIOGRAFSKEM LEKSIKONU poldrugo stran, a sežejo le do leta 1973. Kratak izbor njegovih knjig in pomembnejših razprav bi bil:

„Zgodovina slovenskega slovstva za višje razrede srednjih šol“ (z Vinkom Beličičem in Martinom Jevnikarjem, Gorica 1946), „Eslovenia, otra nación sin libertad“ (Slovenija, še ena dežela brez svobode, Buenos Aires 1965), „Pregled svetovne književnosti“ (Buenos Aires 1967), „Sloenci v preteklosti in sedanjosti“ (1970), „Poglavje o dialogu“ (1970), „Božji služabnik Janez Gnidovec“ (1972).

V zbornikih VREDNOTE, v vodilni slovenski svobodni literarni reviji MEDDOBJE, v GLASU SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE ter v 14-dnevniku za politiko in kulturo SIJ SLOVENSKE SVOBODE — od 1950 do 1973 — je priobčil med drugim eseje:

Slovenski narodni značaj, Kaj mora imeti in kaj naj si pridobi umetnik, Naša kulturna preteklost v svetlobi obletnic, Umetna lirika, Problemi, Pojem levičarske družbe, Komunizem in mi, Družbeni pomen ljubezni, Kulturne vrednote, Pogled na našo usodo, Linhart, Mozart, Schuman, Baraga; šah in njegovo mesto v kulturi, H kompoziciji Prešernovega Sonetnega venca, Odločilni dnevi pred 25 leti (Primorsko šolstvo).

Za argentinsko enciklopedijo EL ATENEO je prispeval izčrpne prikaze o slovenskem, hrvaškem, srbskem, bolgarskem, ukrajinskem, lužiško-srbskem in avstrijskem slovstvu in napisal nešteto ocen o raznih slovenskih in tujih literarnih, političnih in filozofskih delih.

Kot skladatelj je Geržinič Slovincem dal oratorij „Irenej Friderik Baraga“, ciklus samospevov „Jesenska pesem, Mrak, Žalostno pismo, Ni ti dovolj“, ter pevska kvarteta „Cest brezupna slast, Na skali roža raste“, poleg zborne skladbe „Molitev za Baragovo beatifikacijo“ in priredbe ljudskih pesmi za plošče.

Posebnega poudarka v njegovem skoraj nepreglednem opusu so vredni DNEVI SMRTNIKOV, antologija emigrantskega pripovedništva 1954-1960 (SKA, Buenos Aires 1960). V izboru je s krajšo prozo zastopanih 17 svobodnih slovenskih pisateljev, med njimi V. Beličič, F. Bükvič, T. Debeljak, M. Javornik, R. Jurčec, Z. Simčič, A. Zele.

S to knjigo je Geržinič prvi strnjeno pokazal, da postajamo Slovenci, poleg drugih iz zaslužjene stare Evrope, narod dveh literatur (in kultur), svobodne in nesvobodne. Antologija je izpričala, kako visoko je po vsebini, svetovljanstvu, slogu, jeziku ter vsega tega resnični modernosti ta ustvarjavnost nad vdinjanim, po lopatarskem socialističnem realizmu zvezanim literarnim pismarstvom v domovini.

V že omenjeni razpravi POUK V MATERINŠČINI — DA ALI NE? je Geržinič v prikazu dela za obnovo slovenskih šol v Julijski krajini pred majem 1945 prvi opozoril na zanimiv, če že ne mednarodno — pa na moralno-pravni nič manj tehten precedens: zahodni zmagovalci v drugi svetovni vojni niso mogli Slovincem v Italiji odreči, kar jim je nasilno vzel fašizem, za čigar uničenje so se bojevali, še manj pa delno pravico, ki jim jo je vrnil celo nemški okupator. Nova demokratična Italija pa je to dvojno dediščino, razširjeno in legalizirano po ZVU, morala prevzeti in ohraniti, zavezana k temu še po mirovni pogodbi in dodatnih dogovorih.

Poleg vesoljno široke razgledanosti, globokih uvidov, temeljitosti in objektivnosti je še ena odlika Geržiničevega ustvarjanja s peresom. To je njegov dognani, celo v znanstvenost zasvojevavni ter v izrazit osebni slog-izoblikovani čisti in jasni jezik, skoraj nepoznana dragocenost v naši prazni, abstraktno izumetničeni (ne)kulturni sedanosti.

Geržinič, slovenski polihistor, je tudi prejemnik naše „Nobelove“ nagrade, ki jo svobodnim kulturnim ustvarjavcem že leta daje Slovenija, hranilnica naših župnij v Kanadi.

Življenje in delo tega moža, ki je, kakor bi dejal pesnik Vinko Beličič, „ohranil pokončnost“, poganja in se očituje iz dvojnega neomajnega temelja — iz trdne, ortodoksne, tradicionalne vernosti ter neodjenljive zvestobe vsemu očetnemu. Bodočnost za duhovno in tvarno preživetje svojega naroda vidi edino v samostojni slovenski državi ter si za njeno ostvarjenje dejavno prizadeva brez pridržkov, ozirov ter tudi zgolj prehodnih odnehanj.

Spričo tega naj mu bo za zamolčano sedemdesetletnico najlepše vezilo zavest, da je svojo dolžnost do slovenstva in njegove svobode izpolnil zgledno ko malokdo med nami.

Ernest Hirschegger

Godničev „Grozen opomin“ in moj zanesljiv spomin

Uredništvo Tabora je ob 40-letnici imelo za primerno objaviti dr. Godničeve vtise o vetrinjskih dogodkih leta 1945 in njegove obtožbe na račun dozdevnih krivcev za tisto našo tragedijo. Ta Godničev zapis je izšel v letošnji 7-8 številki Tabora pod naslovom „Grozni opomin“.

Kakšne razloge je imelo uredništvo za ta ponatis, meni seveda ni znano. Lahko samo sklepam, da verjame v verodostojnost Godničevih podatkov in upravičenost njegovih obtožb in da jim seveda pripisuje zgodovinsko vrednost.

Zdaj je že večina udeležencev iz tistih dni in drugih pričevavcev v večnosti — ne moremo jih več povprašati za njihovo mnenje. Pokojna sta tudi že pisec dr. Godnič in dr. Meršol, ki je o vetrinjskih dogodkih vestno pisal v Vestnik (št. 3, leto 1969) in v Zbornik Svobodne Slovenije 1951.

To dr. Meršolovo in še mnogo drugih pričevanj, kot npr. tista vzeta iz dr. Krekovich vlog in dopisov z visokimi angleškimi osebnostmi, pa je medtem že prišla na dan iz diplomatskih in vojaških zavezniških arhivov. Tudi grofa Tolstoja „Celovška zarota“ je dovolj zgovorna.

Ker sem „Grozen opomin“ prebral in ker sem prepričan, da smo tisti, ki smo še živi, dolžni iskati resnico ali popravljati zmote in pomanjkljivosti, se oglašam s temi vrsticami. Razen dobrega spomina na tiste dni, ki me, hvalabogu, še ni zapustil, se opiram tudi na notes tedanjih mojih zapiskov, s katerim lahko preverim tudi današnje trditve.

Nihče pa seveda ni mogel biti povsod pričujoč in ne videti ali slišati vsega. V Vestniku II, 1970, XXI, 45, 46, 47 sem pisal po mojem spominu o dogodkih po prihodu na Koroško. (Preden nadaljujem, naj omenim na kratko nekaj o sebi):

Moje sodelovanje v borbi proti lažni OF se je pričelo ob ustanovitvi ene prvih Vaških straž septembra 1942. Bil sem v Turjaku, odšel ob kap. A. Cerkvniku na Zapotok, od tam pa skozi Želimlje v Ljubljano. Po ustanovitvi Domobranstva sem bil s kap. Emilom Cofom v šentjakovski šoli, nato v domači postojanki D. M. v Polju, pozneje pa v Velikih Laščah in v Višnji gori. Zaradi nevarnosti, ki mi je pretila od Gestapa, sem odšel v Gorenjski četniški odred skupaj s kap. Jerebičem. Na Samotorici pri Sv. Joštu sem bil ranjen, po ozdravljenju (v Leonišču) pa sem odšel z 12 prostovoljci (SL) čez minirano nemško mejo na Gorenjsko. Odrejen sem bil v domobransko postojanko v Domžalah, kmalu nato (potem, ko sem sodeloval v akciji, kjer smo reševali ameriškega ponesrečenega pilota) pa sem odšel v Kranj, v štab gorenjskega Domobranstva. Gestapo nas (12) je osumil političnega delovanja (ali kaj); vse druge so aretirali, meni pa se je le posrečilo umakniti se v Ljubljano. Odslej sem menjaval biva-

lišče, ker je Gestapo poizvedoval za menoj in me vabil nazaj v Kranj... Ostal sem vsekakor pripadnik gorenjskega četniškega odreda pod poveljstvom kap. Milka Piriha (potem, ko je kap. Jerebič padel v Lahovčah). Pred odhodom nas dvanajstih na Gorenjsko smo bili povišani v podporočnike oz. poročnike.

Dne 5. maja popoldne sem se z družino, svojo, bratovo in očetovo uvrstil v begunsko skupino naše fare. V Mengšu se je naš četniški odred spet sestel. V Kranju se je domobrancem pridružilo že več gorenjskih domobrancev in beguncev. Takrat je prevzel poveljstvo nad Gorenjskim polkom major Anton Mehle. Istočasno sem bil odrejen njemu za adjutanta. Od SS-komandanta Messnerja smo zahtevali ključe in izročitev radijske postaje. Medtem je bila sklicana skupna seja NO in poveljstva SNV. Določen sem bil za zapisnikarja. Navzočih je bilo kakih 30 oseb. Kakšni so bili sklepi, se ne spominjam. Bilo je med drugim govora o potrebi, da se da natiskati letak v smislu proglasa Slovenske narodne vlade (3. 5. 45). Razgovori so bili rediteljskega značaja o nadaljni poti proti Koroški, nič pa takega, kar trdi dr. Godnič o nekih „bedastih letakih“, ki naj bi jih bili trosili v Tržiču in zaradi česar menâ obsoja vodstvo NO kot „totalno nesposobno“. Na letaku je bilo (po Godničju) tiskano, da nam gredo Angleži in Amerikanci že nasproti in nas pričakujejo z odprtimi rokami. Letakov v Kranju ni bilo mogoče tiskati, še manj v Tržiču. Smo jih morda prinesli iz Ljubljane?

Ko smo dospeli v Podljubelj (ali Podgoro), že po tem, ko so domobranci pod poveljstvom polk. Vuleta Rupnika porazili partizane, in se je tako odprla pot na dravski most, so bili v stavbi pošte v Podgori že Angleži, ki so od poveljnikov mimooidočih nemških edinic sprejemali predajo, ne da bi jih tam razoroževali. Domobranske skupine so se po na svetu polkovnika Mirka Bitenca ustavljale na bližnjem travniku. Polkovnik M. Bitenc je bil silno slabe volje, ker je sodil, da general Krenner, ki je tudi bil v stavbi pošte, očitno ni še nič ukrenil, da bi ločevali domobrance od Nemcev. Nenadoma je pripeljal majhen angleški tank in se ustavil pred pošto. V tanku so bili trije vojaki in en oficir. Ta je imel na ušesih slušalki, v roki mikrofona. V neposredni bližini smo stali skupaj dr. Meršol, p. Odilo Hajnšek, duhovnik Marko Kranjc, kap. Grum Janez in jaz. Dr. Meršol se približa in ogovori oficirja. Zaradi prijaznosti oficirja je nastala priložnost za daljši razgovor. Dr. Meršol, ki je v novembru 1944 skupaj z dr. Janežem v Ljubljani v Leoniščju zdravil ameriškega pilota kap. Mavricija Brasha, je Angležu pripovedoval o tem in pa, da smo poleg tega imeli v svojem varstvu še več drugih (14) pilotov. Imel sem v žepu v slovenščini popisan tisti dogodek, kako smo ga rešili in vse njegove osebne podatke. Odgovarjal sem še na razna vprašanja in dr. Meršol je prevajal. — To okoliščino omenjam z namenom, da bi primerjali to moje poročilo s poročilom dr. Basaja v Godničevem pisanju v Taboru pod odstavkom: „Izročitev Slovenske NV Titovim četam po Angležih“. V odstavku 1) pravi dr. Basaj: „V noči od 10.-11. 5. je Slovenska narodna vojska na tej liniji partizane razbila, v petek 11. 5. sta bila klicana general

Krenner in član NO Marko Kranjc na angleško komando brigade v Celovcu.“ — Po mojem mnenju ni verjetno, da bi bila ta dva gospoda klicana na komando, ne da bi bil poprej vzpostavljen kak stik. Tak prvi stik z Angleži je moral biti pač ta. Živo se spominjam, da je angleški oficir ves čas razgovora z dr. Meršolom neprestano govoril v svoj brezžični radio in da se je takoj po tem razgovoru sestavila delegacija (z belo zastavo) nekaterih članov NO in SNV. Na razpolago sta bila prav tam dva avtomobila, tista, ki ju je partizanom zaplenil V. Rupnik. — V delegaciji sta torej morala biti general Krenner, Marko Kranjc in tudi dr. Bajlec. Vstopil je tudi major Mehle, ki je povabil še mene, za šoferja pa kap. Leopolda Tomica. Kateri so bili še drugi gospodje, se ne spomnim točno, ne morem pa si misliti, da ne bi bil še tudi dr. Meršol. V Podljubelju oz. Podgori so bili tedaj še dr. Jelenc, dr. Eiletz, Jože Mavrič. Malo pred Celovcem se je spraznilo prednje desno kolo, v katerem sem bil s Tomicem. Mehle in drugi so se presedli v drugi voz. Domenili smo se, da se snidemo na angleški komandi. Čez pol ure sva res dospela tja, a naših ni bilo več tam. Na komandi (1. nadstropje) je na hodniku stala žena dr. Graparja, ki so ga partizani ugrabili. Angleže je prosila za posredovanje. Iznenadilo pa me je, ko sem tam zagledal (in sva se spoznala) fanta, ki je bil nekoč kot kurir poslan od Zmagoslava-Melaherja, poveljnika štajerskega četniškega odreda, k meni v Kranj, ko sem bil tam. Bil je študent-tolmač. Vedel je o naši delegaciji, za naju pa je dobil od angleškega oficirja nasvet, naj se z najinim avtom peljeva 50 metrov zadaj za jeepom. K šoferju jeepa pa je prisedel ta fant. Vozili smo ob Vrbskem jezeru do Poreč, zavili na levo v gozd, kjer je bilo kamuflirano angleško taborišče 8. armade. Tam smo zvedeli, da je bila naša delegacija res tam in da je dobila navodila, da bodo naše edinice prepeljane v Italijo, kjer so že druge naše (jugoslovanske?) skupine. Midva pa, če hočeva, naj bi se odpeljala kar takoj v PALMANOVO. Ponudili so nama potne dovolilnice in bencin. Pojasnila sva, da sva vojaka in da se morava vrniti (tega bi se spomnil tudi Tomic). Res sva se vrnila v Podgoro in ugotovila, da se vse ujema. Še tisti večer smo odšli v Borovlje, tam prenočili, drugo jutro pa prekoračili most na Dravi. Domobranci so oddajali orožje. — Pripominjam, da se je gorenjski četniški odred kakih trideset fantov spet zbral. Z nami je bil polkovnik Bitenc. Polegli smo v travo. Njegova misel je bila, da bi bilo potrebno, da bi vsaj ena skupina odšla nazaj v gozdove, kjer naj bi bila baza za zbirališče poznejših prostovoljcev. Mislil je pač na naš odred. Prevladalo je mnenje, da gremo, kamor gredo domobranci. Nekaj korakov dalje smo oddali orožje.

O poznejših delegacijah in o pismenih vlogah NO Angležem, se ne spominjam kaj več, prepričan pa sem, da je pri vseh teh zadevah sodeloval dr. Meršol. (Drugi tolmači so bili p. Odilo, France Krištof in Podhorski.)

Zadeva z Ljotičem pa je sledeča: Moja služba v štabu IV. polka (Gorske divizije) je bila adjutantska in obveščevalna. Imel sem motorno

kolo. Dne 26. 5. zjutraj se odpeljem s pošto (dnevni raport) za generala Krennerja. Že blizu mesta zagledam mladega fanta v angleški uniformi, a brez pokrivala, kako sredi ceste maha z rokama, naj ustavim. Vpraša me, ali sem četnik. (Imel sem jugoslovansko kokardo na kapi in podpornočniške epulete na ramah). Povem, da; in sicer Slovenec. Roti me, naj povem našim, da gredo transporti v Jugoslavija in da je on ušel. Vprašam ga, ali je pripravljen to povedati mojemu komandantu. Pritrdil je, povabim ga na motor in prisede. Generalu Krennerju v Celovcu oddam pošto, predstavim fanta, ki je, kot pravi, Ljotičev sin in da ima povedati važno novico. General ga pelje v sobo, jaz pa sem se vrnil v Vetrinj. O tem sem takoj poročal majorju Mehletu. Popoldne istega dne sem zvedel, da je Ljotič na zaslišanju pri podpolkovniku Drčarju (in kapetanu Kovaču). Namenoma sem čakal v bližini barake, kjer je uradoval Drčar, da bi bil na razpolago, če bi me klicali k zaslišanju; a me niso, pač pa sem zvečer slišal govorjenje, da so Ljotiča topli in mu grozili. Kam je šel pozneje, ne vem. — Začudil pa sem se ugotovitvam Nikolaja Tolstoja v „Celovski zaroti“, kjer sem zasledil ime tega istega Ljotiča o intervjuju na angleški televiziji (London?).

Kakšno avtoriteto je imel polkovnik Bitenc, katerega pogosto omenja dr. Godnič, ki da je ukazoval, odrejal in nekako nastopal mimo NO in preko generala Krennerja? V Vestniku št. 2 za maj-junij 1985 v poročilu prof. Janeza Gruma, oz. iz Zapisnika 4. seje NO za Slovenijo 6. 4. 1945, ohranjenega iz zapuščine prof. M. Bitenca, dobimo sledeče podatke: M. Bitenca je imenoval za podpolkovnika general Draža Mihajlović junija 1944. Spadal je v Prezljev četniški štab, v poveljstvu SNV pa je bil pomočnik poveljnika (še preden je bil imenovan poveljnik sam). V poveljstvo SNV je spadal tudi dr. Meršol kot sanitetni podpolkovnik. V isto poveljstvo je spadal kap. I. razreda prof. Janez Grum.

K odstavku dr. Godniča v Taboru 7-8 z naslovom „še en pogovor z dr. Meršolom“ pripominjam, da se meni zdi neverjetno, da bi M. Bitenc dne 30. maja, ko se je že vrnil dr. Janež, nagovarjal dr. Meršola, naj se preobleče v uniformo, da bi šel drugi dan na transport. — Drugo: Da NO ni obveščal dr. Meršola o tem, kar je vedel. Potem še: „Izgleda, da NO tudi tebi ni zaupal.“ Dalje: (da je rekel dr. Meršol): „Krenner in Bitenc sta gotovo tudi kriva.“ Kakšne tajnosti bi utegnile biti take, da jih ne bi smel zvedeti niti dr. Meršol? On, ki je bil tiste dni tako nujno potreben in koristen tako Narodnemu odboru kot poveljstvu SNV, kakor tudi vsem množicam, ne samo slovenskim, tam v Vetrinju.

K pogovoru dr. Godniča s Francijem Halozanom (pravilno Holozanom) bi dodal tole: Holozan je res bil v „pisarni“ štaba IV. polka. Prvi, ki je povedal tisto o Ljotiču, sem bil jaz, Holozan pa omenja nekatere v štabu, ki so se o tem pogovarjali, a mene ne omenja. Potem: Ni nujno, da bi moral Grum vedeti vse, kar ve Bitenc; mogoče pa je, saj sta oba bila člana poveljstva SNV in tudi Prezljevega štaba. Rabiti besedo „prepričan“, se mi zdi tvegana. Vsi smo slutili, dvomili, bili zaskrbljeni, a

prepričan ni bil nihče vse do vrnitve dr. Janeža. — Tisto o Mehletovi črni kavi pač ne pomeni nič V kakšni funkciji je bil kap. J. Grum, sem že omenil; zakaj pa ni šel na transport, sledi pozneje.

Da bi imel polk. Bitenc svoj avto s šoferjem, nisem vedel, dasi sem bil pogostokrat z njim. Čudno se tudi sliši, da bi bil Bitenc ukazal Holozanu, naj sežge vse zaupne dokumente in zapisnik do takrat odišlih domobrancev. Ta pogovor med Godničem in Holozanom se šteje v dan 30. 5., sredo, potem, ko se je že vrnil dr. Janež. Holozan trdi, da je dokumente sežgal, češ da je povelje moral izvršiti. Čudno je to, da so taki dokumenti in sezname bili v štabu IV. polka, saj to bi spadalo v NO in poveljstvo SNV in da bi bil podpolkovnik Bitenc „preskočil“ pristojnost maj. Mehleta in njegovega pomočnika. Jaz se tega sežiganja nič ne spominim. Gotovo pa bi se našel kak način, da bi se vsaj sezname vrnjenih kako dali skriti in ohraniti. K strani 141 v Taboru 7-8 o pripombah k dr. Basajevemu poročilu bi omenil tole: ne spominjam se, da bi dr. Basaj kdaj kaj prinesel prepisovat v naš štab kot pove to Holozan Godniču. Prej je rekel, da je vse sežgal, zdaj pa, da je zase obdržal eno kopijo. — Če bi bil Krenner pošiljal izvidnice šele 30. 5. kot pravi Godnič, bi pomenilo, da Krenner niti dr. Janežu ni zaupal, saj se je prav tisti dan vrnil. (Seveda, bi bilo treba ugotavljati, kaj je bilo dopoldne in kaj popoldne, čas, kraj, ure.) — V ostalem, kar sledi v tem (Godničevem) odstavku, je poln splošnih trditev, pač pa je pomemben odstavek, ki omenja sorodnika Jožeta Knavs: Knavs pove Godniču, kaj se dogaja v Podrožci. Godnič ne verjame. Knavs povabi Godniča, da gre pogledat, da se prepriča, a Godnič noče iti. Potem se kesa in ga „prime taka jeza, da bi vse odgovorne gospode postrelil,“ (posebno zato, ker sta drugi dan bila vrnjena dva njegova brata) nato pa pravi: „Mora se enkrat ugotoviti odgovornost teh ljudi.“ V smislu celotnega Godničevega pisanja je odgovornost teh ljudi pomensko ugotovljena, pa vendar ni, če pravi, da bi bilo treba krivdo teh ugotoviti. Ker pa navsezadnje ni nikogar ustrelil, to dolžnost nalaga, samemu načelniku štaba podpolkovniku Drčarju, dasi pravi, da „je bolj šlapa kot vojak“. Ne bi smel pozabiti niti škofa. Angleži pa itak niso bili skoro nič krivi, saj med Anglijo in Jugoslavijo „v tem slučaju“ ni obstajala medsebojna zveza, misli dr. Godnič.

Nisem še slišal, da bi se bile že konec aprila valile množštevne skupine in celo male skupine domobrancev na Koroško, odkoder so jih Angleži odpravljali v Italijo; menda več tisoč. Vem, da je iz Vetrinja odšla v Italijo skupina civilnih beguncev z enim transportom, a več tisoč najbrž ne. Če se ne motim, je na Koroško prispel med prvimi general L. Rupnik z družino in morda s kako skupino domobrancev. Takrat verjetno ni bilo partizanske ovire na dravskem mostu, sicer bi ne mogle te množice dalje.

Kdo bi mogel danes, ko ni več gen. Krennerja in ne dr. Godniča, ugotoviti, kako je v resnici bilo s tistim „dovolj jasnim namigom, od strani Angležev, da bodo uniformirani, če se ne preoblečejo, smatrani za

vojne ujetnike, a če se preoblečejo, bodo veljali kot civilni begunci. — Krenner pa naj bi bil trdil (Angležem?), da so bili domobranci nemška pomožna SS- policija.“ Tega niti Nemci niso nikoli rekli. Mi smo šli v domobrance v prepričanju, da bomo policija v smislu haaške konvencije. Naše uniforme so bile podobne (iste?) kot jih je nosila nemška policija in tudi žandarmerija, toda brez SS-znaka. Gorenjski domobranci pa so nosili temnosive uniforme kot nemška Wehrmacht in Gestapo, a domobranci brez SS značk. Dvomim, da bi kdo, razen Godnič, mogel misliti, da je Krenner v poštnem poslopju v Podgori ali kje drugje Angležem tako predstavil ali predal domobrance. Kot sem že omenil, je polkovnik M. Bitenc sklepal, da Krenner še ni nič ukrenil, da bi Angleži spoznali razliko med Nemci in domobranci, zato je „na svojo roko“ zbiral domobranske skupine posebej. Po vseh pozneje dognanih dejstvih iz dokumentov tajnih arhivov in končno iz Tolstojeve „Celovške zarote“, ni več kaj pripominjati h Godničevim tezam v Taboru 7-8 str. 146-147. Po njegovem prepričanju je „vojaško in politično vodstvo naravnost nesreča za slovensko domobranstvo; popolnoma nezmožno tudi prejšnje čase...“ Ne pove sicer, a razume se, da je bil tiste prejšnje čase odločilna osebnost v domobranstvu sam general Rupnik. (Pisec E. H. je zapisal „vrhovni poveljnik“, o čemer si niso vsi pisci o tisti dobi edini. — Ured.)

„K uradnemu poročilu“, kot o njem piše Godnič, bi se vprašal, kakšno je moglo biti to, kakršnega naj bi imel „organizacijski štab“ (kateri?) zvečer 27. maja o tem, kam je šel prvi domobranski transport, ki je odšel istega dne predpoldne.. Nato je imel to poročilo v rokah NO in glavni štab (?) domobranstva. Tedaj smo že bili SNV z enim glavnim poveljstvom. Kdo je prinesel to poročilo, ki naj bi bilo „uradno“? Kakšen tekst, kakšna vsebina, tega Godnič ne pove. Nadaljuje pa: potem so prišli še Šprah, Drčar. Kakšne dokaze je imel Drčar, tudi ne pove. Srbom se ni verjelo. Lpotiča je zasliševal Drčar 26. maja in mu ni verjel, pa vendar je imel, pravi Godnič, dokaze o vračanju domobrancev. O onem uradnem poročilu in o drugih dokazih v štabu IV. polka nismo ničesar zvedeli. Tako važne zadeve bi kot takratni šef obveščevalne službe ne mogli prezreti in ne pozabiti. — Res škoda, da dr. Godnič ni šel s sorodnikom Knavsom v Podrožico in se vrnil z nedvomnim poročilom o tem, kar bi videl, slišal in poizvedel, v katero smer so vozili domobrance. Vprašanje pa je zopet, ali bi kdo njemu lahko verjel, tako nedvomno kot smo verjeli dr. Janežu. O izvidniku Marinšku (ali je to Janko?) in njegovem poročilu ne vem nič. Če je ta Marinšek tisti Janko, ki ga dobro poznam in ki bi se bil vrnil iz kake izvidniške akcije, bi mu jaz in vsaj nekateri naši oficirji verjeli. Bil je zanesljiv, pošten in hraber ter preizkušen zapnik. Da se ni oglasil v naš IV. gorenjski polk, kamor je spadal, se mi zdi čudno. Bila sva osebna prijatelja in službena sodelavca v obveščevalnih zadevah. — Druga reč: Kako ve Godnič, da Bitenc ni hotel verjeti dr. Janežu? Je bil mar navzoč, ko je Bitenc z dr. Janežem govoril tako „uber die Achseln“. — Kaj je vedel Tomic, Godnič ne pove.

H koncu naj se „opravičim“, zakaj tudi jaz nisem bil med vrnjenimi. Kot že povedano, sem bil ob majorju Mehletu od Kranja dalje pa vse do konca. Med begunci je bila tudi moja družina. Dne 28. 5. zjutraj je bil transport IV. polka pripravljen za odhod. Na malo oddaljenem travniku v Vetrinju je bilo polno avtomobilov vseh vrst — nemški vojni plen. Ko sem kakih 10 dni prej tam ogledoval vozila, mi je bil všeč večji bel tovornjak-furgon. Pripeljal sem ga na kraj našega štaba. Demontiral sem telefonsko centralo, ki je bila v njem, in v voz smo naselili pisarno in nekaj ležišč. Bila pa je tam tudi steklena omarica polna poniklanih kirurških instrumentov. Poklical sem dr. Janeža, ki je z veseljem pospravil to orodje. Konvoj kamionov z domobranci (takrat že v sklopu SNV-e) se je začel pomikati, proti koncu pa se je uvrstil tudi naš štabni voz (z dovoljenjem angleškega komandanta). Šofer je bil Jože Šuštar (četnik Tarzan), ob njem major Mehle in jaz, zadaj pa kap. Milko Piriš, dr. Janež, najbrže tudi intendant Andrej Pučko, narednik Močilnikar Franc in morda še kdo. Malo prej sem se poslovil od domačih; saj smo mislili, da pridejo družine za nami v Palmanovo. Po kakih 100 metrih vožnje proti izhodu se kolona ustavi. Svoji domobranci so namreč spredaj s poslavljanjem ovirali promet. Tedaj prihiti moja žena h kabini in me vpraša, ali bi ne mogel izostati s te poti, ker da čuti motnje zaradi nosečnosti. (Do poroda je bilo samo še nekaj dni). Major Mehle mi takoj dovoli izstopiti in naroči še šoferju Šuštarju, naj gre z menoj, da si poiščevo kako vozilo tam med vojnim plenom. Šoferja je nadomestil Močilnikar. Pripominjam, da je Močilnikar ušel iz Pliberka istočasno z dr. Janežem. S Šuštarjem sva res našla primerno vozilo (odprti policijski avto z lesenimi klopami). Ker je bilo dovolj prostora, je prisedel še oče s štirimi člani svoje družine. Odpeljali smo se v Beljak, kjer sta živela dva očetova bratranca, hiša pa je bila močno poškodovana od bombardiranja. Vrnili smo se v Vetrinj, da je prisedel še brat z družino. Opeljali smo se v Strassburg ob Krki, kjer je dom naših sorodnikov. Vzeli so nas pod streho. S šoferjem sva se vrnila v Vetrinj 30. 5. okrog 5. ure popoldne. Že blizu taborišča, bolj na samem, naju ustavi kap. Grum Janez. Poklical je najprej mene in tiho rekel: „Res je. Domobranci vozijo v Slovenijo. Vrnil se je dr. Janež in Blin (Močilnikar).“ Pove še Šuštarju in naroči, da je treba molčati do noči, ko se bo ljudem povedalo. To pa z namenom, da ne bi prej nastala panika in bi Angleži utegnili rabiti silo. (Do takrat je še veljalo, da bodo družine odpeljali po končanih transportih vojakov.) Meni je rekel, naj se vrnem k družini in da gre še on z nama. Res smo še pred nočjo prispeli v Strassburg. Prenočila sva tam, drugo jutro pa se odpeljala v Vetrinj. (Dne 2. junija je bil rojen sin.)

Nadaljujem z dr. Godničevim citatom: „Gospodje pa tega niso hoteli razumeti. Imeli so namen igrati vlogo zmagovalca.“ In še: „Narodni odbor je živel življenje rešitelja slovenskih domobrancev in beguncev.“ Med vrnjenimi domobranci sta bila tudi dva sinova dr. Basaja, sin Fr. Kremžarja in sin Mirka Bitenca (četnik Čop).

Grof Nikolaj Tolstoj v Celovski zaroti pripisuje Angležem vso krivdo za vračanje SNV in drugih v roke komunistom. Tolstoj brez prikrivanja, z neprizivnimi dokazi pokaže na prave krivce vetrinjske tragedije. Angleži sami so morali zdaj to priznati. Dr. Godnič je v grobu in svojih zmot ne more popraviti ali prizadejanih krivic obžalovati. Ne dvomim pa, da bi imel toliko poštenja in poguma, da bi to danes storil. Pokojni je to pisal pač verjetno iz svoje notranje zagrenjenosti in nerazpoloženja do NO in poveljstva SNV.

Dr. Godnič na koncu še enkrat pribije: „Zakrivile so to nesrečo ljudje, ki so z zanemarjenjem svojih dolžnosti opustili pravočasne protiukrepe. Ti ljudje so: glej priložene dokumente in sodi.“ Treba je torej postaviti vprašanje: kateri dokumenti? Kje so? Kdo jih hrani. Vsebina in ton Godničevega „Groznega opomina“ bi lahko koga nagnila k trditvi, da vetrinjske tragedije ne bi bilo, ko bi dr. Godnič, odvetnik, pravočasno osebno prevzel vse dolžnosti NO in poveljstva SNV. A to bi bilo nekoristno prerokovanje preteklosti, prijetno za lahkoverne ljudi, žal se temu dr. Godnič ni mogel izogniti, zato sem podpisani želel obrniti pozornost na nekatera dejstva.

Dodatek:

Med preživelim pričami, ki bi mogli doprinesiti kako svoje pričevanje v zvezi z dr. Godničevim člankom „Grozen opomin“, so: dr. Janez Janež, prof. Janez Grum, Boh Ivan, Franc Močilnikar, šuštar Jože, šprah Otmar, Tomič Leopold, Cof Emil, dr. Bajlec Franc, Pučko Andrej, Holozan Franc, Roessmann Matevž, Smole Ivan, Smole Slavko, Drčar Ivan, Melaher Jože, Ljotič sin Demetrija, Kranner Martin.

NOV PAMFLET NA RADIU TRST A, o katerem poroča neki bravec Katoliškega glasa (str. 15/83):

Redno poslušam informativno oddajo radia Trst A „Kulturni dogodki“. Zanimajo me poročila o kulturnem dogajanju in ocene raznih knjig in publikacij. Tako sem vsaj nekoliko informiran o raznih izdajah v slovenskem prostoru. Mislim, da je s tega vidika oddaja dobra in da je vredna poslušanja. Morda bi ji lahko očitali samo nesorazmerje v poročilih.

Zdi se mi, da bi pomembnost dogodka morala biti podčrtana tudi s trajanjem poročila. Zato me je 8. aprila zelo motilo dolgo poročilo Stanislava Renka o tretji (!) izdaji Vidicovega pamfleta „Po sledovih črne roke“. Delo ni bilo izvirno (poročal je o tretjem natisu), citiral je na dolgo in široko vsebino in namesto ocene smo poslušali po radiu Trst A nov pamflet, v katerem seveda ni manjkal napad na duhovnike in škofa Rožmana. Pri tem „dogodku“ je uredništvu gotovo zdrsnilo, saj je čas, da nekatere dogodke ocenjujejo zgodovinarji, ne pa Jože Vidic in Stanislav Penko.

Moja pojasnila . . .

(K članku „Vrnitev domobrancev“ objavljenem v Taboru 9-10/95)

Zvesto svojemu principu, da bo Vestnik omogočil VSA-KOMUR tehtno in SVOBODNO besedo v mejah dostojnosti na straneh našega lista, kadar je govor o pomembnih dogodkih naše skupne preteklosti ali sedanje slovenske stvarnosti — uredništvo daje danes besedo g. Ernestu Hirscheggerju, nekdanjemu domobrancu in zvestemu sodelavcu našega lista.

Uredništvo se tudi v bodoče ne bo izogibalo morebitnim polemičnim zapisom, ki lahko gódiijo čustvenemu nastrojenju enega dela bralcev pa istočasno zadevajo na čustveno nenaklonjenost pri drugem delu, ker računa na intelektualno zrelost VSEH TEH, ki vedo, da je odkrita beseda na javni pozornici vredna svobodnih in poštenih ljudi.

Želim z dobrim namenom prispevati nekaj pojasnil po svojem spominu in kot priča dogodkov, ki se ne ujemajo povsem z nekaterimi navedbami v Taborovem spisu.

Najprej tole: Spis je sestavljen iz samih citatov starejših letnikov Tabora, iz knjige Vetrinjska tragedija, nekaj iz Svobodne Slovenije, Ameriške domovine in drugih publikacij. — Če so bile netočnosti pisane poprej, ostajajo take tudi še sedaj. Da se ne bi isti citati morda spet ponatiskovali še v bodoče, bi bilo želeli, da se prej preverijo in popravijo. Tako je v citatu na str. 277 pisano „V sporazumu s Titovimi predstavniki so Angleži določili dve železniški postaji: Področca in Pliberk.“ Dr. Godnič pa v Taboru št. 8-9 trdi, da med Angleži in Jugoslavijo ni obstajala medsebojna zveza in da Angleži niso skoro nič krivi. Sledi: „Drugi dan 24. maja so pribrenčali v Vetrinjsko taborišče angleški kamioni itd... Srb-skemu transportu je bila pridružena tudi slovenska domobranska komora s 40 možmi in 20 vprežnimi vozovi itd.“ Nato pa na str. 278 spodaj: „Medtem, ko so Angleži praznili vetrinjsko taborišče in odvažali domobrance v Jugoslavijo, je pa poveljstvo SNV kljub vestem prič, ki so se rešile, pozivalo može in fante, naj se nemudoma prijavijo v SNV. POZIV: Častniki, podčastniki in vojaki, ki se zadržujejo med civilnim prebivalstvom, se pozivajo, da se danes, 26. maja 1945 do 18. ure prijavijo adjutant 1. polka, če so služili v Slovenskem domobranstvu oziroma adjutant 4. polka, če so služili na Gorenjskem itd.“ Moja pripomba: Da se je dne 24. maja praznilo vetrinjsko taborišče, je nekoliko pre nagljeno trditi, če so ta dan odposlali šele Tatalovičev dobrovoljski korpus in 40 domobrancev. Ta dan, kot se jaz spominjam, ni bilo še nobene vesti o smeri in cilju tega transporta, razen tiste, ki jo omenja Tabor, da se je neki domobranec, preoblečen v civilno obleko, s kolesom še isti večer vrnil v Vetrinj in obvestil generala Krennerja, da so bili naša komora in srbski četniki

naloženi na vlak v Podrožci in odpeljani v Jugoslavijo. Na žalost ta prva vest ni bila toliko prepričljiva, da bi general ali kdo drugi mogel nenadoma preobrniti splošno vero in zaupanje v Angleže, zato se mi zdi krivično Krennerja takole surovo obsoditi češ, da je bil „tako bedasto zaverovan v Angleže in njihovo ‘častno’ besedo“. Tudi odstavek, ki sledi, da je neki Korošec prihitel v Vetrinj s sporočilom, da domobranci pošiljajo v Jugoslavijo in ne v Italijo, je premalo utemeljen in se nanaša na kak drug dan in ne na 24. maj. Take trditve bi bilo treba bolj vestno analizirati, saj je to bila prva vest o vračanju. Ta citat je iz knjige Vetrinjska tragedija in bi bila dolžnost pisateljev te knjige kaj več ugotoviti o tem. Sledi odstavek, ki pravi: „Franc Krenner ni niti hotel verjeti tistim, ki so se rešili iz vlaka na Jesenicah in se vrnili v Vetrinje.“ Vprašam, kdaj!? Drugi ali tretji dan po tem. Kdo so bili? Ali so še komu drugemu povedali? Vprašanje je, kakšen razlog, kakšna okoliščina je motila Krennerja, da ni verjel? Spominjam se dobro, da so se širile govornice šele 26. maja, da so se vrnili neki Srbi, ki so ušli iz transporta. K temu bi dodal, kar sem že pisal v pojasnilih na dr. Godničovo pisanje v Taboru 7-8 o Ljotiču. Tega fanta, ki se mi je predstavil, da je sin Demetrija Ljotiča, sem blizu Celovca na motornem kolesu peljal v Celovec k generalu Krennerju, po tem, ko mi je povedal, da je ušel s transporta in da naj povem našim, da gredo transporti v Jugoslavijo. Iz katerega transporta je ušel, sicer meni ni povedal, verjetno pa, da je bil fant med Tata-lovičevimi četniki, saj 25. in 26. maja ni bilo nobenega transporta. Kaj je Ljotič povedal Krennerju, nihče ne ve. Jaz sem ju pustil sama. Kako ga je isti dan popoldan v Vetrinju zasliševal podpolkovnik Drčar, pa tudi ne vem, ker me ni klical za pričo kot bi bilo potrebno. Dejstvo je, da je Ljotičevo pričevanje ostalo brez učinka. Edino, kar sem o zadevi slišal, je to, da se je zapletal v protislovje in da so z njim trdo postopali. Fant je bil še zelo mlad, kvečjemu 20 let. Nihče ne ve, kako je ušel in kako se je pretolkel do Celovca in stal sredi ceste sam, ko me je ustavil, ker je videl četniško kapo na moji glavi in moj čin na ramah, da mi je prvemu zaupal skrivnost.

Naj se povrnem k zadevi poziva (mobilizacije).

- 1) Prvi transport je odšel 24. maja s 40 domobranci.
- 2) Na pozivu je pisan datum 26. maja. Dne 25. in 26. ni bilo transportov.
- 3) Bil sem adjutant IV. polka, kateremu naj bi se bili prijavljali tisti, ki so služili na Gorenjskem. Odkrito povem, da se ne spominjam niti poziva niti prijaviteljev. Če se tega kaj bolj spomni g. Emil Cof, komandant 1. polka ali njegov adjutant, a ne vem, kdo je bil. Kolikor nas je bilo uniformiranih domobrantskih ali četniških, smo vodili dnevno kontrolo, število moštva in to poročali v glavni štab.

4) Če je bil POZIV (mobilizacija) dne 26. maja, se mi ne zdi nič izrednega ali celo slabega. Če kdo zaradi tega obsoja Krennerja, Bitenca in Narodni odbor DANES, bi ga vprašal, kaj je o pozivu sodil TISTI

DAN! V pozivu je odstavek: „Po sklepu NO za Slovenijo se pozivajo vsi sposobni moški od 18 do 40 leta starosti, ki so za vojaško službo sposobni in zdravi. Vstop v slovensko narodno vojsko naj vsak smatra za svojo narodno dolžnost. Kdor bi ostal v civilu, mora nujno računati, da ga bodo Angleži poslali kam na delo. Vsak bo zato mnogo več koristil naši slovenski stvari, če vstopi v slovensko narodno vojsko. Prijave civilistov sprejema prijavni urad na dvorišču gostilne Schlosswirtz za gradom. 26. maja od 14. do 18. ure. O tem, koliko civilistov se je prijavilo, Tabor, ki je isto pisal leta 1981, to v števil. 9-10 leta 1985 samo ponavlja in nič novega ne pojasni. Saj to je važno, ker bi se z novimi prijavljeni številu vrnjenih znatno povečalo.

5) Na koncu poziva je sledeči podpis: „Zastopa Poveljnika pomočnik polkovnika Mirko S. Bitenc l. r.“ Mirko S. Bitenc je bil pomočnik poveljnika SNV s činom polkovnika. Poveljnik pa je bil general. Kdo je pomočnik katerega polkovnika? Pravilno bi bilo kratko: Pomočnik poveljnika SNV polkovnik M. S. Bitenc l. r. — Če je NO sodil za potrebno in koristno, da je bil izdan poziv, je moral za to imeti tehtne razloge, med temi tega, ki ga navaja: delo pri Angležih v neznanih krajih. Okoliščine pa so se silno hitro spreminjale, po večkrat na dan. Dne 26. maja je pač bilo tako prav, 27. maja pa že ne, 28. maja pa še manj.

6) Odstavek, ki sledi na strani 279, je spet citat iz Tabora iz leta 1981, str. 105-106. Glasi se: „Zdi se mi, da je prav, če Bitencem pozivu vključim opombo, ki jo je pripisal citiranemu pozivu dr. St. Kociper“. Kdo je ta, ki se mu zdi, da je prav? Na celih 10 strani dolgem spisu ni podpisa pisca, ki prevzema odgovornost za trditve.

Po mnenju dr. Kocipra bi dva dni po odhodu Srbov obveščevalni štab poveljstva SNV moral že natančno vedeti za njihovo usodo. — Usoda je hotela, da dr. Kocipra tisti drugi dan po vrnitvi Srbov ni bilo med nami v Vetrinju. Ni odveč vprašati kako to, da on ni znal bolje uporabiti vsa tedanja komunikacijska sredstva in svojo zunanje-politično informiranost z ozirom na angleško vlado in bi prepričal naše slovensko politično in vojaško vodstvo, da Angleži nekaj drugega govorijo in nekaj drugega delajo. Kako je mogoče, da dr. Kociper ni imel toliko časa, da bi nam prišel povedat 26. maja, kaj nas čaka. V tako usodnih razmerah, ko je šlo za življenje tolikih, sodimo, da morebitno odklonilno stališče do Narodnega odbora ni bilo in tudi ni smelo biti ovira za tak korak. Mi pa... Vsi smo sumili, vsi dvomili, a trdnega dokaza ni in ni bilo vse do vrnitve dr. Janeža dne 30. maja ali po vrnitvi dr. Mertšola s sestanka z majorjem Johnsonom 31. maja, ko je ta zlogoval besedo: Odločili smo, da civilni begunci ne bodo vrnjeni v Jugoslavijo proti njihovi volji.“ (Tabor 9-10 str. 288 ali Vetrinjska tragedija stran 44).

7) Matjaž Klepec v knjižici Teharje so tlakovane z našo krvjo pravi: „Angleži so vrnjenim prej znova in znova zagotavljali, da jih bodo peljali v Italijo. Ker so i Narodni odbor i domobranski poveljniki zvečine sveto verjeli angleškimi zagotovitvami, so domobranci odhajali v smrt po-

slušno, disciplinirano, celo s pesmijo...“ TAKO in nič drugačno je bilo prepričanje vsaj še do 26. maja. Dne 27. maja je odšel drugi transport in širile so se alarmantne vesti, a nihče ni pribil točnega nedvomnega dokaza. Šele dr. Janež in Franc Močilnikar sta 30. maja to dokazala.

Oba sta se odpeljala s transportom IV. polka 28. maja dopoldan. Šele po dveh dneh nevarnega potovanja sta se vsak po svojih ovinkih vrnila. Ponovno in pogosto je vpletena v Taborovem članku, tako v št. 8-9 kot v 9-10 vrsta očitkov M. Bitencu. Upam se trditi, da sem gospoda dobro poznal in vem, da če je kdo bil v Vetrinju zaskrbljen, je bil Bitenc silno zaskrbljen. Če je hotel ustaviti transporte, bi bilo edino prav in učinkovito. Pridobili bi na času in točnejših informacijah. Pa spet sledi pikra pripomba... „angleški stotnik se ni prav nič brigal za Bitencov odred.“ (odredbo ali ukaz)

8) Citat št. 17 Tabora in Vestnika XXXII, 1981 stran 13, Tabor str. 281 „...poroča Milan Zajec: V Področici smo naleteli na Titove partizane. Mi brž obvestimo našo komando, ki odgovori, da se nam ni ničesar bati, ker smo na angleškem transportu itd. (Razume se, da je Zajec obvestil svojega komandanta, ne pa poveljstva v Vetrinju). Kako je torej mogoče, da fantje s poveljnikom vred, v neposredni bližini partizanov niso zgubili zaupanja v Angleže in nihče ni pobegnil, da bi sporočil v Vetrinj, kaj je videl? Morda bi vsaj temu verjeli, zagotovo še bolje, ko bi bil prišel poročat Zajčev poveljnik.

9) Tabor str. 281, citat iz Vetrinjske tragedije 37 piše: „Med vojaki 3. polka SNV, ki so ga Angleži v torek 29. maja pripeljali v Pliberk, je bil mlad slovenski zdravnik dr. Janež. Britanski vojaki so tovornjake ustavili na travniku ne daleč od železniške postaje. Ko je dr. Janež zagledal partizane, ki so kot volkovi navalili na domobrance, je skočil iz kamiona in se zvalil v gosto žito. Angleži so odprli nanj ogenj. Svinčenke ga niso zadele. Skrit v rži je Janež opazoval neverjetno dogajanje. Pod zastorom noči se je zdravnik spravil s polja in šel na pot. — Pripominjam: Dr. Janež, sanitetni kapetan II. razreda (v civilni obleki) je spadal v IV. polk kot član štaba. Transport IV. polka se je vršil dne 28. maja dopoldne. Vozil se je na kamionu (furgonu), ki sem ga jaz v Vetrinju našel med nemškimi vojnimi plenom in ga preuredil za potrebe našega štaba. Angleži so dovolili, da se je ta voz vključil v kolono. Šofiral je najprej Jože Šuštar, ko pa je ta skupaj z menoj izstopil, je volan prevzel narednik Močilnikar Franc. Angleži na dr. Janeža niso streljali. (Jaz sem tudi že bil v tem kamionu v Vetrinju, a sem z dovoljenjem majorja Mehleta izstopil iz razloga, ki sem ga opisal v kritičnih pojasnilih k dr. Godničevemu spisu Grozni opomin.) V ostalem priporočam čitanje opisa dr. Janeža, kako se je vračal v Celovec, in knjižici Matjaža Klepca Teharje so tlakovane z našo krvjo. (Tudi tam ni vse točno: avtomobil ni bil rdečega križa.)

9) Citat iz Vetrinjske tragedije 19, stran 37-38 piše. „Slovenski narodni in vojaški vodje so bili prepričani v angleško poštenost. Kot neverni Tomaž niso hoteli verjeti pobeglim pričam angleške laži in hinavščine.

Britanci so bili v njihovih očeh poštenjaki, rešenci pa lažniki, morda celo Titovi agenti. Šele po tem, ko so jim podpolkovnik Drčar, Tomic in predvsem dr. Janež odkrili hudobijo in prevaro, so končno slovenskim političnim in vojaškim voditeljem padle mreže z njihovih oči.“ Vprašanje. Komu, kdaj in kaj je podpolkovnik Drčar odkril? In Tomic? Isto omenja že dr. Godnič v Groznem opominu, ne pove pa kaj, komu in kdaj. Drčar se je npr. upr. Bitenčevemu namenu ustaviti transporte, ker je SUMIL, ne pa odkril ali dokazal, kaj se v resnici godi. Dr. Janež da! A ne predvsem, temveč nazadnje, 30. maja in sicer jasno, zanesljivo, nedvomno! Če pa je kdo prvi začel dvomiti o angleški iskrenosti, je to bil dr. Meršol, ki je bil v stalnem stiku z Angleži v Vetrinju in v Celovcu. Kdo prej kot on bi iz poročil pobeglih, in iz obnašanja Angležev prišel do zadosti upravičene slutnje o prevari, da bi SNO in štabu razložil svojo skrb. V njegovo resnost nihče ne bi dvomil in bi se brez dvoma kaj ukrenilo, a se ni, razen, da je polkovnik Bitenc hotel ustaviti transporte. (Morda je primerne v tej zvezi omeniti poznejši dogodek v Pegezu, ko so Angleži s prevaro in brutalno silo natovorili Ruse, vojake in družine na vlak in jih odpeljali v smrt v Rusijo. Rešili so se oni, ki so storili samomore in oni, ki so se potikali po tirolskih hribih. Kako bi se končal naš splošen upor v Vetrinju?

Citat štev. 19 iz Vetrinjske tragedije stran 37-38 med drugim poroča sledeče: „Na sestanku so sprejeli sklep, odposlati v Vetrinjsko deputacijo, ki naj ljudem pojasni položaj, vračajoče domobrance in civilne begunce opozori, da gredo vsi transporti v Jugoslavijo in ne v Italijo. Kdor od domobrancev se ne more preobleči, naj pobegne. Polkovnik Bitenc se je kmalu preoblekel v civilno obleko. Isto je storil general Fr. Krenner. Preoblečen v civilne hlače in vojaško bluzo je stopil v avto in molče odšel iz vetrinjskega taborišča.“ Tako pisanje ni dostojno za resnega zgodovinarja, ki opisuje tragičen konec. Pripomnil bi še tole: Isti dan, ko se je vrnil dr. Janež v Celovec, sva se jaz in Jože Šuštar vrnila iz Strassburga, kamor sem odpeljal družino k sorodnikom. Prvega v Vetrinju sva srečala Janeza Gruma, ki nama je povedal novico o dr. Janežu in da se bo zvečer povedalo ljudem, da ne bi nastala panika in bi utegnili Angleži nastopiti s silo. Grum je tudi že bil v civilni obleki in so isto storili tudi drugi. Ne vem, kaj bi bilo napačnega v tem, da sta se preoblekla tudi Bitenc in Krenner. Mar se pisec te zgodovine ni, če je morda bil domobranec v uniformi?

H koncu še tole: Iz vsega pisanja tako dr. Godničevega kot v tem Taboru št. 9-10 se na razne načine meče krivda za vračanje domobrancev spet na Narodni odbor, vojaško vodstvo in posamezne osebe. Na koncu pa vso krivdo zvrne na dve zapadni velesili, ki niti po 40 letih nimata poguma, da bi pred svetom priznali, da sta krivi zločina proti človeštvu. Po zadnji „Celovški zaroti“ izpod peresa grofa Tolstoja bi sklepal, da bo netemeljenost obtožb o odgovornosti NO za vrnitev domobrancev vsem našim piscem lahko razumljiva.

Ernest Hischegger

Resnici na ljubo!

Pod naslovom ZNAMENJA ČASA ste v Vestniku števil 3 letošnjega letnika objavili članek „Lektorja“, ki ga je prizadela objava uvodnikov v Ameriški domovini, ki izhaja v Clevelandu. V tem zapisu podaja pisec svoje mnenje rekoč, da praznovanje štiridesetih let od konca druge svetovne vojne ni umestno, ker je padlo v komunistično sužnost veliko večje število narodov, kot jih je bilo pod fašistično in nacistično knuto.

Razlagam si, da pisec s tem ni mislil, da bi praznovanje obletnic enostavno opustili v bolj ali manj poudarjenem pomenu, ker je pač v navadi, da dajemo večjega poudarka bolj zaokroženim obletnicam kot npr. 50, 75 ali 100-letnicam. Vidim pa, da je Lektor razumel, češ, da naj bi se spominske prireditve o vetrinjski tragediji sploh opustile, česar pa pisec v Ameriški domovini sploh ni predlagal.

Dalje razberem iz Lektorjevega članka, da se je uvodničar v AD naslanjal na članek pok. Miloša Stareta, ki je bil objavljen v Zborniku Svoledne Slovenije leta 1965 in Lektor ostro obdela posamezne Staretove navedbe v osmih točkah. Zato bi rad dodal k temu nekatere pripombe v zapovrstju, kot jih obdelava Lektor:

1) Lektor: „Domobranstvo je nastalo iz stiske obupanega preprostega slovenskega ljudstva...“

Resnica je, da so iz stiske obupanega preprostega slovenskega ljudstva nastale VAŠKE STRAŽE. Po razsulu italijanske vojske 8. septembra 1943 pa so se vaški stražarji prelili v SLOVENSKO DOMOBRA NSTVO, v katerega so se vključili še novi prostovoljci. Domobranstvo je bilo vojaško in strateško seveda neprimerno bolje organizirano kot VS.

Lektor: „...so se preživel i vaški stražarji po padcu Turjaka in drugih postojank zatekli v Ljubljano, ne na varno, temveč prosit Nemce orožja...“

Resnica je: Preostali vaški stražarji so se imeli namen umakniti v Dolomite. Zaradi verodostojnosti naj govori o tem moj brat Ernest, ki je bil navzoč pri tem umiku od Turjaka vse do Ljubljane in izjavlja sledeče:

„Od 12. septembra, ko je prišel Casar iz Ljubljane, ni bilo nikake zveze več s tajnim vrhovnim poveljstvom VS niti s komerkoli zunaj Turjaka, da bi bili informirani o položaju. Naš poveljnik je bil kapetan Albin Cerkv enik, ki je dal povelje, da se grad izprazni. Najprej nas je odšlo okrog 600 vaških stražarjev na Zapotok, od koder so bile oddeljene čete na Veliki Osolnik in drugam. Ker se ostale grupe vaških stražarjev iz gradu kljub ponovnim poveljem Cerkv enika niso umaknile, smo po predhodem dogovorjenem znaku z raketami, krenili iz Zapotoka proti Želimlju. Izvidnice so ugotovile, da je v Želimlju polno partizanov. Kolona se je ustavila. Bili smo silno utrujeni po neprespanih nočeh. Treba si je bilo odpreti pot za nadaljnji umik. Dano je bilo povelje: mitraljezci naprej. Bil sem v koloni precej zadaj s poročnikom Stanetom Bitencem in vodil sem

konja, na katerem sem imel naložen pisalni stroj in vso „pisarno“ poveljstva. Nekateri poveljniki bivših vaških straž so organizirali nepričakovan napad na partizane, ki niso slutili, da smo v bližini, in planili v vas. Čakajoči smo zaslišali v trenutku kot grom iztrel iz kakih 30 mitraljezov, ko so naši poveljniki planili med hiše in v neposredno bližino presenečenih partizanov. Nihče od naših ni bil mrtev niti ranjen. Po poznejšem pripovedovanju partizanov samih (kar so povedali naši, na Velikem Osolniku zajeti vaški stražarj, ki se jim je posrečilo pobegniti od partizanov) so imeli okrog 50 mrtvih. Po kratki in uspešni borbi nam je bilo omogočeno nadaljevati pot. Edina možna smer, ki nam je preostala, je bila po diagonali preko ljubljanskega barja, neglede na steze ali poti, kajti Ig in Škofljico so imeli zasedeno partizani. Kolono umikajočih se vaških stražarjev so vso pot preko ljubljanskega barja obstreljevali partizani z minami in strojnicami iz smeri škofljice, a kljub temu ni bil nihče naših zadet. Okrog osmih zjutraj smo se ustavili v Črni vasi na razpotju. Tu se je komandant Cerkvenik dalj časa posvetoval z županom Paternostom, svétnikom škuljem in profesorjem Janezom Grumom, nakar je odšla deputacija Cerkvenik, škulj in Paternost na ljubljanski blok in v mesto, koloni vaških stražarjev pa je bilo ukazano, da počaka, dokler se deputacija ne vrne iz Ljubljane v nadaljnjim navodilom. Čez kaki dve uri se je omenjena deputacija vrnila in z njimi so prišli na blok trije ali štirje Nemci s tovornjakom. Cerkvenik je dal navodilo, da Nemci želijo, da na bloku oddamo orožje, z zagotovilom, da nam bo že popoldne vrnjeno, ter da gremo v Ljubljano. Orožje smo na bloku nalagali na nemški tovornjak. Nameščeni smo bili v vojašnici 40. pešpolka („Domobranski vojašnici“) na Poljanskem nasipu. Isti tovornjak, na katerega smo naložili svoje orožje, je to popoldne pripeljal na dvorošče, kjer nam je bilo isto povrnjeno. Ni bilo treba Nemecev prositi za orožje, ker to je bilo že tako naše in s katerim smo bili dovoljno oboroženi že kot vaški stražarji. Isto popoldne je prišel med nas bivši jugoslovanski častnik in zet generala Rupnika Suvajdžić in ta nas je spremljal nato v šentjakobsko šolo, kamor smo bili iz vojašnice premeščeni. Tu se je takoj formiral štab pod poveljstvom kapetana Emila Cofa. Bili smo oboroženi še vedno s svojim orožjem.“ — Tako moj brat Ernest.

Naj iz tistih dni dodam še to, kar sem doživel v D. M. v Polju. Ker sem se poročil prav na dan kapitulacije italijanske vojske, nisem odšel z vaškimi stražarji na Turjak, pač pa sem bil določen za zvezo med Ljubljano in Turjakom, preko vaše straže na Sv. Urhu, ki se je vrnila iz Turjaka. Postojanki na Sv. Urhu je grozil partizanski napad. Sporočeno je bilo to poveljstvu v Ljubljano in moj svak je sporočil navodilo, po katerem naj nemškega narednika, ki je prišel prav prejšnji dan z enim vodom vojakov in se nastanil v šolskem poslopju v Polju, informiramo o obstoječi postojanki na Sv. Urhu, kajti nevarnost je bila, da bi Nemci ob pričakovanem napadu na Sv. Urh namerili svoje protiletalske topove in minomete ter streljali na postojanko, ki je prav izpred šole bila dobro

vidna. šla sva s Francem Cerarjem, ki je bil tedaj sluga v občinskem prehranjevalnem uradu, in razložila obstoječe stanje nemškemu naredniku. Vprašal je, kako je postojanka oborožena in sem odgovoril, da ne potrebujejo njihove pomoči in naj se zdrže vsakršne akcije, če bi prišlo do spopada pri Sv. Urhu. Naslednji dan zjutraj se je pred občinskim domom ustavil nemški vojaški avto in Nemeec desetar je zahteval, da greva jaz in Cerar z njim. Sedla sva v avto in odpeljali so nas v vojašnico na Poljanski nasip. V prvem nadstropju sva stala pod stražo na hodniku in dalj časa čakala, kar se odpro vrata in izstopita omenjeni narednik, s katerim sva govorila, in neki višji častnik, ki stopi pred naju in naju motri z resnim pogledom. Ni spregovoril besedice, se obrnil in z narednikom sta spet odšla v sobo. Čez čas pride spet narednik sam in ukaže vojakoma, da naju odpeljeta nazaj v Polje. To je bilo dne 16. septembra 1943. Mislim, da je bil tudi to eden prvih stikov z Nemci. Postojanka je bila 18. septembra napadena. Nemci — 9 vojakov — so se odpeljali proti Sv. Urhu, a naši so partizane že pognali v beg, devet mrtvih pa so pustili.

Naj nadaljujem z Lektorjem:

Lektor: „...Bivši častniki so začeli igrati vodstveno vlogo šele, ko je vojaško poveljstvo odobrilo organiziranje prostovoljnih pomožno policijskih oddelkov...“

Pripominjam: Med kolono vaških stražarjev, ki je dospela v Ljubljano, je bilo več častnikov (Cerkvenik, Benko, Grum, Frakelj, Bitenc i. dr.) in ti so svojo funkcijo poveljnikov izvrševali ves čas in tudi po preimenovanju v domobranstvo.

2) M. Stare: (iz ZBORNIKA SVOBODNE SLOVENIJE) Prvi organizatorji domobranstva, bivši častniki pa so bili kmalu razrešeni in je vodstvo te organizacije prevzel general Rupnik.

Lektor: „Ne drži: General Rupnik ni bil nikoli od Nemcev postavljen...“

Pripominjam: Stare ne trdi, da je bil Rupnik POSTAVLJEN, pač pa, da je PREVZEL organizacijo. To bo držalo, kajti sin Rupnika, letalski častnik jugoslovanske vojske Evgen Rupnik je prišel v Polje kmalu po vrnitvi vaških stražarjev v naš občinski urad, skupaj s še dvema častnikoma in želel govoriti z nekaterimi (rezervnimi) častniki, ki živijo v naši občini. Pripravili smo vabila, ki jih je raznesel občinski sluga. To ni bilo v smislu kake prisilne mobilizacije, pač pa kot razgovor z zanesljivimi rezervnimi častniki za pristop v domobranstvo. Samo po sebi umevno smo smatrali, da Evgen ni prišel po svoji volji, pač pa po navodilu očeta generala Rupnika. Znano pa je vsem in je bilo tudi Staretu, da general Rupnik ni bil postavljen od Nemcev za poveljnika domobranstva, vendar pa je resnica, da smo ga vsi domobranci upoštevali kot svojega vodnika v borbi proti komunizmu. Moram pa popraviti Lektorjev izraz češ, da je bilo to „na nejevoljo nekaterih politikov in bivših oficirjev.“ (Katerih?) — To ne bo držalo. Vsi so se zavedali, da nekdo mora sto-

piti v ospredje. General je sprejel nase veliko žrtev in vsi so to priznavali.

3) Stare: „Večina domobrancev je cenila delo demokratičnih političnih strank v domovini in predstavnikov v inozemstvu.“

Lektor: „Ne drži: Večina domobrancev je obsojala vmešavanje politikov...“

Resnica: Lektor gotovo ni imel tesnih stikov z domobranci podeželskih postojank. Naj računa z dejstvom, da je bilo vsaj 80% domobrancev iz krščanskih družin in pristašev SLS, ki so se vzgajali v katoliških prosvetnih in verskih organizacijah. Vsaj za te lahko trdimo, da je ostala velika večina borcev s simpatijami tudi na strani političnih voditeljev. Lektor navaja dr. Alojzija Kuharja in bivšega ministra Snoja. Dasi je dr. Kuhar oddajal svoje „zloglasne“ govore po londonskem radiju, ki jih nikakor nismo odobraval (razen prvega), moramo pomisliti, da je Kuhar govoril pod vtisom političnega stanja, kot ga je gledal v Londonu. Snój je pa svojo vrtoglavost itak plačal z grobim ponižanjem s strani komunistov. Sprašujem pa se, zakaj Lektor ne omeni tudi Kreka, ki je ves čas revolucije stal neomajno na naši strani in pred zavezniškimi vladami in pred visokimi osebnostmi tolmačil protikomunistične boje slovenskih domobrancev v domovini kot obrambo v sili. Berite, kar nam je na razpolago o Krekovem delu za našo stvar v Zbornikih Svobodne Slovenije. Prav tako Franca Gabrovška.

Na žalost, se mi zdi, da je Krekovo delo namenoma opuščeno. Neupravičena gonja proti slovenskim politikom se je pričela šele v izseljenstvu. Najprej v Vestniku in po razprtiji, v Taboru; v knjigi Vetrinjska tragedija pa je to še bolj ovekovečeno. Že tedaj bi morali v zmerni debati in v iskanju resnice priti na čisto, pa smo na žalost to prezirali.

Dr. Krek je bil odločno proti odletu Snoja in pristopu v šubašičevo vlado. To je zagotovil nam osebno ob svojem obisku v Mendози sam dr. Krek.

4) Stare: „Rupnik je visoko cenil Nemce...“ — S tem se strinja tudi Lektor.

5) Stare: „Rupnik je bil skrajno nerazpoložen do Anglosaksoncev.“

Lektor: „Dobro razpoloženi do njih so bili v Evropi samo slovenski in drugi lahkoverneži...“

Resnica: Domobranci — velika večina! — smo bili s srcem vso dobo vojne na strani Amerikancev in Angležev. Z radostjo smo gledali zavezniška letala, ki so vozila v sebi smrt nacizmu in nemškim armadam. S poročanjem o premikih nemških trup, ki jih je zbirala tajna Vauhnikova obveščevalna služba, smo sodelovali. Domobranci so na raznih postojankah reševali ameriške padalce in pilote ne le iz knšćanske naklonjenosti, pač pa tudi iz prepričanja, da delamo za NAŠE zavezničke, ki edini morejo po vojni kot zmagovalci vzpostaviti zopet demokratično življenje. Njihovo politično kratkovidnost smo spoznali šele iz jaltških sklepov, kar pa smo na žalost zvedeli prepozno. Le ozek krog je resnično veroval v

nemško zmago in iz tega kroga je prišlo izdajstvo, da so Nemci dobili v roke 14 ameriških letalcev in pilota stotnika Brasha. Iz tega kroga so izhajali zalezovalci naših politikov, ki so se morali zateči v ilegalo, v skrivališča, ne le pred gestapom in komunisti.

6) **Stare:** „Ni še ovržena trditev, da je bila domobranska prisega ideja generala Rupnika...“

Res je, da si o tem večina domobrancev ni bila in še ni na jasnem. V to prisego smo bili pač prisiljeni in zato tudi pred Bogom ni bila veljavna.

7) „Nerazumljivo je bilo, zakaj 13.000 domobrancev ni napadlo in uničilo črnomeljske komunistične republike (v Beli Krajini).“

Resnica: Partizani so sodelovali z Nemci in ti niso dovolili, da bi naši udarni bataljoni Belo Krajino očistili partizanstva. Znano mi je, da je en udarni bataljon (Meničaninov?) ali celo samo del tega prodrli globoko v Belo Krajino in zadal partizanom težke izgube. Toda to je bilo izvršeno brez vednosti Nemcev.

8) **Stare:** Konec januarja ali v začetku februarja 1944 me je obiskal v Ljubljani nepričakovano pok. svetnik Merkun. Povedal mi je, da je poslan, da mi sporoči, naj nujno skličem vse bivše poslance in senatorje ter vodilne osebnosti političnega življenja, da podpišejo spomenico na Hitlerja, v kateri je izražena želja, da dá Slovencem samostojno državo po vzorcu Slovaške. Spomenico in ustavo je držal v rokah. Ko sem premagal prvo presenečenje, sem vprašal, kdo ga pošilja. Izognil se je odgovoru tudi na moje ponovno vprašanje. Odgovarjal je le, da ve gotovo, da bo general Rupnik to akcijo podprl. Svetnik Merkun je bil nepolitičen človek in sem mnenja, da pri stvari ni sodeloval. Začel sem ga prepričevati, da take spomenice noben Slovenec podpisati ne more, ker bi bilo to nekaj nezaslišanega. Pregovoril sem ga, da je dovolil, da sem v peči zažgal spomenico in ustavo, ne da bi jo bil prebral. Gospoda svetnika sem prosil, da tistim, ki so ga poslali, pove, da tako dejanje ne bi bilo le sramotno, ampak pravi samomor.

Lektor: „Tudi za to trditev ni drugega dokaza kot Staretova beseda...“

Pripominjam, da mi je o tem dogodku s svetnikom Merkunom pripovedoval komaj nekaj mesecev po tem Merkunovem obisku Stare sam, takrat, ko je bil v skrivališču v D. M. Polju. Če Lektor podcenjuje Staretovo besedo, jo mi prav gotovo NE. Stare je svoje besede vselej dobro premislil, predno jih je izrekel. Izmišljotin pa se tudi nikdar ni posluževal, ker je bil poštenjak.

Na strani 227 Vestnika isti Lektor piše: „Revija Borec, uradno glasilo bivših partizanov SR Slovenije, je v lanski decembrski številki priobčila daljšo polemiko, kdo je pravzaprav odgovoren za množično pobijanje s Koroškega vrnjenih domobrancev,“ in pride do enostavnega odgovora — (komunistična revija!): „Slovenski narodni odbor (pravzaprav tretje majska narodna vlada Slovenije) bi moral domobrance ali Slovensko narodno vojsko v begunstvu razpustiti kot vojsko. Pa je ni. Tu je konec žoganja z

vzroki in posledicami.“ (!!!) — Po to enostavno rešitev je moral Lektor k partizanom. Po moji sodbi ni primerno, da se zateka za oporo svojega mišljenja partizanskih piscev, kjer nekdo sodi, da je Slovenski narodni odbor kriv pokola. Če se Lektor naslanja na te podle izjave, je kaj žalostno, da ni dodal svojega komentarja tudi k tem partizanskim „rešitvam“.

Rudi Hirschegger

ZNAMENJA ČASA

URADNA RESNICA O TAKO IMENOVANIH SLOVENSКИH KOLABORACIONISTIХ, tokrat britanska, je zdaj prišla na dan v knjigi ZBORNIK dokumenata iz Britanske arhive. Anglo-jugoslovenski odnosi 1941-1948. Iz doslej dostopnih, iz strahu pred odgovornostjo neutajenih dokumentov londonskega zunanjega ministrstva (Foreign Officea) jo je pripravil srbski publicist Staniša R. Vlahović. Izšla je pred kratkim v Nottinghamu na Angleškem. Na straneh 411 in 412 navaja naslednje podatke: „Kar se tiče slovenske skupine 20 ljudi v zahtevi jugoslovanske vlade (izročene britanski že v začetku junija 1945), Foreign Office izvema samo tri, v tem ko za ostale izreka pogojno soglasje, da bi utegnili biti izročeni (Titu). Ta trojica je navedena pod številkami 2, 8 in 20. Številka 2 se nanaša na škofa dr. Rožmana, št. 8 na Mirka Javornika, št. 20 pa na dr. Cirila Žebota, docenta ekonomske fakultete na univerzi v Ljubljani in znanega katoliškega pisca.“ V odgovoru na to zahtevo belgrajske vlade pravi britansko zunanje ministrstvo 13. septembra 1945 tole: „Obravnavajoč primere št. 2, 8 in 20, to je ljudi, ki so bili člani in pomočniki vojaške uprave v Ljubljani in ki jih zahteva jugoslovanska vlada, smo prišli do sklepa, da po našem najboljšem prepričanju jugoslovanska vlada ni predložila zadovoljivih vzrokov za vrnitev Rožmana. Mi izročitev zavračamo kolikor jugoslovanska vlada ne bi predložila prepričljivih dokazov o njegovi krivdi. A kar se tiče poglobitvinih trditvev proti Mirku Javorniku (št. 8), da bi bil urednik SLOVENSKEGA DOMA, glasila, ki je bilo samo večernik v zvezi z dnevnikom SLOVENEK, sta oba lista bila vodilna organa katoliške (Slovenske) ljudske stranke ter sta izražala poglede in mišljenje dr. Miha Kreka, Kuharja, Natlačena in drugih. Oba ta lista sta bila protitalijansko in protinemško naravnana, hkrati pa sta imela komunizem za večje zlo od vseh drugih. Zaradi tega ter po informacijah, ki jih imamo, ni videti dejstva, da je (Javornik) bil urednik SLOVENSKEGA DOMA, prima facie (prijemljiv) vzrok za izročitev, in tega tudi ni moč imeti za izdajo nad Jugoslavijo. Zaradi tega predlagamo jugoslovanski vladi, naj predloži bolj prepričljive dokaze o izdajavski dejavnosti M. Javornika, dokler je bil urednik SLOVENSKEGA DOMA. Kar se pa tiče dr. C. Žebota, imamo znatno zbirko informacij o njegovem delu. Star je kakih trideset let. Njegov oče je bil velik nasprotnik Nemcev, bil je predsednik ma-

riborske občine. Kot takega so ga nemške oblasti odvlekle v koncentracijsko taborišče Dachau, kjer je umrl... Dr. Žebot je študiral pravo v Parizu, pozneje na Katoliški univerzi v Milanu. Pisal je dosti s področja gospodarstva in sociologije ter bil imenovan za docenta na ljubljanski univerzi. Tam je vodil študentovsko organizacijo in postal predsednik Straže, katoliške protikomunistične organizacije. Straža, ali V viharju (prav: Straža v viharju) je bila pod vplivom dr. Ehrlicha, katerega so komunisti ubili. Za italijanske okupacije je Straža bila povezana z italijansko fašistično mladino (GUF) na univerzah. Ta zadnja stvar bi bila po našem dovolj, da dr. Žebota izročimo in da ga sodijo zaradi izdaje. Toda jugoslovanska spomenica njega ne obremenjuje zaradi tega in torej ni potrebno, da bi vplivala na naše odločitve. Po naših informacijah je Žebot pisal knjige o fašizmu — kakor ga dolži jugoslovanska vlada — o čemer pa mi zelo malo vemo. Knjigo je napisal, dokler je bil na Katoliški univerzi v Milanu. Sodijo, da je pisal o družbenih naukih, opirajoč svoja stališča na papeško okrožnico 'Quadragesimo Anno'. Po eni strani je pri tem bil nekam naklonjen fašizmu, v tem ko ga je po drugi strani kritiziral. A vse, kar vemo mi, prihaja iz tretje roke. A če je Žebotov greh, kakor trdi jugoslovanska vlada, samo njegova knjiga o fašizmu, pisana pred vstopom Jugoslavije v vojno, to ne more služiti kot temelj, da dr. Žebota izročimo.“ Dokument britanskega zunanjega ministrstva F. O. 371-48891 pravi na koncu, da priporočajo angleškemu ambasadorju v Washingtonu, naj povpraša pri ameriški vladi, če ve o Žebotovem pisanju kaj več... Gornja razodetja bodo zadoščenje zlasti za pisatelja M. Javornika, ki so ga nekateri še leta v emigraciji po krivem dolžili, celo denuncirali vseh mogočih in nemogočih grehov kolarantstva.

Sveti Ciril in Metod kot marksista

Da sta Ciril in Metod, ki sta živela v 9. stoletju bila velika Slovana, velika učitelja in velika svetnika, je v današnjem svetu nesporno. Če pa se vsekakor dve tako notorični komunistični partiji, kot sta bolgarska in jugoslovanska prepirata zaradi tega, kateri od obeh partij sta oba svetnika „pripadala“, potem pa se vsiljuje vprašanje, če nekaj ni v redu ali pri obeh partijah ali pa pri obeh svetnikih. Njune zgodovinske zasluge tako za pravoslavne, kot za katoličane ne priznavajo edinole kristjani, temveč tudi komunisti, čeprav iz zelo različnih razlogov.

Komunisti v Bolgariji in v Jugoslaviji — predvsem v Makedoniji — vodijo že od par tednov pravo propagandno polemiko: vsak hoče Cirila in Metoda imeti zase, kot da bi bila prepričana marksista. Čehi in Slovaki si ga ne posvajajo. Ti so namreč ubrali povsem drugačno smer. Njihovi partijski propagandisti se delajo tako, kot da bi oba učena brata ne imela nič skupnega z vero in sploh nista bila misijonarja. Bolgarska teza uči, da sta

Ciril in Metod govorila „staroslovanski“ ali pa „starobolgarski jezik“. Jugoslovani pa pravijo, da se je v okolici Soluna, odkoder pohajata oba brata govorilo le v makedonščini. Mati obeh je bila po bolgarskem mnenju Bolgarka, po jugoslovanskih „virih“ pa Makedonka. Grki s svoje strani pa trdijo, in to utegne držati, da so starši Cirila in Metoda bili grške narodnosti. Razen teh so se v polemiko vmešali še Hrvati. Po njihovi trditvi so Hrvati sodelovali pri njunem delu in ta trditev je v socialistični republiki Makedoniji razdražila duhove. Nedavno je neki hrvatski avtor namreč zapisal, da je cirilico izumil Hrvat, kateremu sta oba sveta brata iznajdba — „ukradla“!

Jugoslovanski propagandisti so šli še dalje ter so bolgarsko posvojitve obeh svetih bratov povezali še z bolgarskim pregajanjem makedonske in turške narodne manjšine v Bolgariji. Tako kot bolgarski komunisti razne Hasane, Mustafe in Sulejmane preimenujejo v Mirke ali Todorje, tako so Bolgari napravili tudi z makedonskima bratoma in ju spremenili v Bolgara. V Belgradu se žudijo, da se je v zadevo vmešal celo bolgarski Politbiro, ki se vedno peča le z Marxom in Leninom, a se sedaj zanima tudi za Cirila in Metoda, saj je celo partijski šef Živkov prevzel patronat nad 1100-letnico. Seveda polemika s tem še ni končana: bolgarski Politbiro je ob 1100-obljetnici Metodove smrti — 6. 4. 885 — zlorabil za to, da bi si „uzurpiral“ makedonsko kulturo in makedonska mesta ter proglasil makedonska svetnika Klimenta in Nauma — učenca sv. Cirila in Metoda — za Bolgara.

Na Češkem in Slovaškem se je pa vse povsem drugače razvijalo. Tamkajšnji komunisti so na slavnosti poudarili izključno posvetne aspekte — Ciril in Metod — tako so rekli tam — sta bila osebnosti „političnega in kulturnega pomena“, pa mora zaradi tega njuna tradicija biti zaščitená pred „potvorbami“. Od partije nadzorovana javna občila so skušala cerkveni pomen povsem izključiti in sicer s poudarjanjem, da „Metodova veličina ne obstoja v njegovi misijonski delavnosti ali v njegovi pripadnosti k Cerkvi, temveč v njegovem aktivnem sodelovanju pri tvorbi velikomoravske države“. Tako je namreč pred kratkim pisal neki praški časopis.

Isti časopis je nanizal še druga prečudna „odkritja“, ko je zapisal, „da se naporí najbolj reakcionarnih sil imperializma zrealijo v okrepljenem ideološkem boju in pa v poskusu zlorabe 1100-letnice Metodove smrti.“ Ta „odkritja“ je podprlo tudi partijsko glasilo „Tribuna“, ki je zapisalo, da so „skozi dolga stoletja papisti skušali prepričati ljudi, da sta Ciril in Metod bila oznanjevalca krščanske vere“! Sedaj so novi „zgodovinski dokazi“ razvrednotili „to legendo“. Tudi papeža Janeza Pavla II. so huđo napadli, ker skuša Cirila in Metoda svetu predstaviti kot „misijonarja, čeprav sta bila le povsem posvetna voditelja“.

Da niti marksizem, niti leninistična ideologija kaderske partije, pa niti komunizem nasploh, brez zgodovine in brez kulture, katero nam je posredovala po večini Cerkev s svojim versko-kulturnim delom, ne more

pri daleč, to so že davno spoznali tudi filozofi marksizma. Da si pa v dani priložnosti tudi fanatični brezbožniki na najvišji ravni zaradi svetnikov skočijo v lase, pa ni samo čudno, temveč tudi od sile smešno, ker dokazuje, da Marxove krive vere ne gre resno jemati!

Alex Peter (alias Slobodan Stankovič): „Kommunisten um die Heilige besorgt — Kyrill und Method als Marxisten“ v „Bayernkurier“ 20. 4. 1985. Poslovenil Branko Pistivšek.

VESTNIK ponatisnil iz Slovenskega glasa - 85

Ludvik Ceglar

Papeži in fatimska skrivnost (13)

MARIJINO SPOROČILO SVETU (11)

HUDE PREGREHE

(Nadaljevanje)

60. Zahodni Nemci so krivdo nacistične Nemčije začeli že zgodaj priznavati in jo z dobrimi deli popravljati. Ob 40-letnici konca svetovne vojne so Nemci svojo krivdo še posebno priznavali. Kancler Kohl je 21. 4. 1985 obiskal nacistično taborišče Bergen-Belsen v Južni Saški in rojake opominjal, da je priznanje lastnih napak iz preteklosti nujen prvi pogoj za spravo z nasprotniki onega časa. Nemčija je odgovorna za nacistična hudodelstva, ki nikoli ne smejo priti v pozabo (KG 1985, 17, 1).

Predsednik nemške škofovske konference kardinal Jožef Höffner je ob 40-letnici nemške kapitulacije . 5. 1985 omenil divjanje nacistov po koncentracijskih taboriščih, ki so bila prizorišča apokaliptične groze. Do tega pa verjetno ne bi bilo prišlo, če ne bi bili prej več let razkrajali vere v Boga in „dušili vesti“ (KG 1985, 21, 1).

Nemški škofje so ob 40-letnici konca druge svetovne vojske 19. 4. 1985 napisali „Duhovno besedo k 8. maju 1985“. V njej pravijo: Ne moremo govoriti o pretekli vojski in nacionalsocializmu, ne da bi govorili o svoji krivdi pred Bogom in množicami ljudi.. Drugo svetovno vojsko je začela naša dežela. Mnogi naši rojaki so se dali zavesti blodnji o čisti rasi in življenjskem prostoru. Zelo veliko ljudi je umrlo v taboriščih in drugih ječah. Spominjamo se malikovanja nemškega imena do leta 1945. To je vodilo do onečaščenja božjega imena in imena številnih drugih narodov. Hitlerjeva ideologija je pretirano poudarjala ljubezen do domovine (DR 1985, 23, 3).

Tako Nemci pogumno priznavajo krivdo ter navajajo glavne vzroke za početje nacistov: zgubo vere, onečaščenje božjega imena, dušenje vesti, malikovanje nemškega imena in blodnje o čisti rasi. S tem dajejo dober zgled drugim narodom in jim olajšujejo odpuščanje.

Priznanju krivde mora slediti prošnja za odpuščanje. Ker je navadno nekaj krivde tudi na drugi strani, je nasprotnik prav tako dolžan prositi odpuščanja. A tudi tedaj, ko nasprotnik za odpuščanje ne prosi, mu moramo kot kristjani odpustiti.

Že smo videli nekatere primere prošnje za odpuščanje (t. 44-46). Nemaški škofje so v „Duhovni besedi“ zapisali: Znova moramo prositi odpuščanja Boga in bližnjega. Ko prosimo odpuščanja Boga in bližnjega, smo pripravljani tudi mi odpustiti krivice, ki so nam bile prizadete (DR 1985, 23, 3).

Pri tako delikatni zadevi je treba dobro vedeti, kaj pomenita besedi odpustiti in odpuščanje.

Odpustiti ne pomeni popustiti v katoliških načelih, temveč pomeni prepustiti sodbo glede krivde in kazni Bogu. Ne delajte si, preljudi, sami pravice, ampak dajte prostora (božji) jezi; zakaj pisano je: Meni gre maščevanje, jaz bom povrnil, govori Gospod. Marveč, ako je tvoj sovražnik lačen, mu daj jesti... Premaguj hudo z dobrim (Rim 12, 19-21). Predvsem moramo sovražniku želeti večno zveličanje, da bo tudi on vso večnost spoznaval in ljubil Boga in bo tako Bog bolj ljubljen in bo Kristusovo odrešilno delo imelo več zveličavnih sadov.

Odpuščanje in spodbujanje k odpuščanju ni naivnost ne kapitulacija, ampak naša brezpogojna krščanska dolžnost. Kristus je zavrnil Petra, ki je vprašal, ali je treba odpustiti sedemkrat, in ga poučil, da je treba odpustiti sedemdesetkrat sedemkrat, to je vselej. Prav tako zapoveduje Kristus, da je treba za sovražnike moliti in jih blagoslavlјati. Sam jim je odpuščal v trenutku, ko so ga pribijali na križ, in jih opravičeval. Molitev očenaša je tako sestavil, da ga ne more moliti, kdor ne odpusti svojim dolžnikom. Če pa ga moli, prosi Boga, naj mu ne odpusti, kakor tudi on ne odpusti svojim sovražnikom.

Primerno in zveličavno je naročati maše za pokojne žrtve komunistične revolucije. A med mašo je treba moliti očenaš in prositi Boga, naj nam odpusti natanko tako, kakor mi drugim odpuščamo. Ali ne bi bil lep dokaz, da smo ob 40-letnici pomora domobrancev odpustili svojim dolžnikom, ako bi naročali maše za vse žrtve državljanske vojske, ki so padle na katerikoli strani?

Hvale vredno je slaviti spomin blagopokojnega škofa Rožmana, a najtepeše ga bomo slavili, če bomo njegov zgled posnemali. Škof Rožman je preganjalcem vse sproti odpuščal, zanje molil in daroval svoje trpljenje na smrtni postelji. Vsak večer jih je blagoslavlјal (ŠR III, 670/1).

Kristus nas uči, da moramo sovražniku od srca odpustiti, če se hočemo zveličati. Tega pa mi s svojimi močmi ne zmoremo. Za iskreno in trajno odpuščanje sta nam potrebna Kristusov zgled in božja milost, ki si jo moramo izprositi.

Odpuščanje ni slabost, marveč junaštvo in znamenje plemenitega srca, medtem ko je sovraštvo nesmisel, ker škodi najprej tistemu, ki ne odpusti ali se celo maščuje. Tistim našim pokojnim nasprotnikom, ki so se zve-

ličali, ne moremo od njihove sreče nič odvzeti. Če se je kateri od njih pogubil, k njegovi nesreči ne moremo nič dodati. Ostane nam samo še priložnost, da si z molitvijo za vse pokojne nasprotnike, ki so morda še v vicah, pridobimo prijateljev v večnosti. Dobra in zveličavna je misel, moliti za vse žrtve državljanske vojske, da bi bili svojih grehov rešeni. (Prim. 2 Mak 12, 46.)

62. Glede odpuščanja se krščanstvo bistveno razlikuje od sedanjega judovstva. Judovski rabin Henry Sobel je v dnevniku O Estado de S. Paulo 6. 7. 1985 pojasnil: „Mi, judje in kristjani, imamo dosti skupnega... Obstojijo pa neke razlike. Ena od njih obstoji v pojmovanju odpuščanja. V skladu z judovsko teologijo ima samo oseba, ki je trpela žalitev, pravico, da odpusti. Niti Bog ne more odpustiti tistemu, ki je storil hudo, dokler sama žrtev ne odpusti. Na žalost žrtve Jožefa Mengeleja po veliki večini niso več tu, da bi odpustile... Mi, ki smo (holokaust) preživeli, imamo dolžnost, da govorimo, spominjamo, opozarjamo. Nimamo pa in ne bomo nikdar imeli pravice, da odpustimo.“

Ob tako grozni miselnosti je ESP zaključil razpravo o zadevi.

63. Ne bo odveč, ako se spomnimo nekaj zgledov odpuščanja. Janez Pavel II. je na bolniški postelji v prvem radijskem govoru po atentatu s šibkim glasom dejal: „Molim za brata, ki me je napadel in mu iskreno odpuščam“ (MI 1981, 5, 98).

27. 12. 1983 je papež v rimski ječi obiskal atentatorja in se z njim 28 minut na samem pogovarjal. Turek je ob slovesu papežu kleče poljubil roko. Sveti oče je časnikarjem dejal, da se Turek kesa svojega dejanja (KG 1984, 49, 1) in ponovno potrdil odpuščanje: „Govoril sem z bratom, ki sem mu odpustil in mu zaupam“ (DR 1984, 2, 1). Če je Poljak odpustil Turku, papež muslimanu, sveti oče mednarodnemu hudodelcu, bomo z božjo pomočjo tudi mi mogli rojakom po krvi in bratom po krstu od srca odpustiti.

Župniku Jožetu Mavsarju so komunisti ubili starše ter osem bratov in sester. Sedem članov družine so zajeli, ko so skočili iz grozečega gradu, jih pobili in morda še žive pometali na ogenj. Ostal mu je le en brat. Leta 1985 je v Buenos Airesu dejal: „Danes je moja želja, da bi skušali soditi zgodbo naših mučencev kot prvi kristjani... Skušajmo jim iz srca odpustiti, ker le tako lahko upamo, da bo kri naših mučencev res postala seme novih kristjanov. Po svojih močeh sem skušal iskreno odpustiti vsem, ki so zakrivilili smrt moje družine, in bom prosil Boga, da bi se spreobrnili in tako srečali s svojimi žrtvami na drugem svetu... Težka je ta naloga, a hoja za Kristusom jo zahteva.“ — Odpustil je vaščanu, ki je, kot pravijo, bil med morilci, in je po vojski dobil njihovo domačijo. Odpustil je morilcu, ki mu je ustrelil bratca. Oba je obiskal in moli zanju (SS 1985, 5, 2).

Naj dodam še besede poljskih škofov iz leta 1983: „Prihodnosti ni mogoče graditi na sovraštvu, nasilju in željah po maščevanju. Krivice je treba zdraviti z zadoščanjem za trpljenje in odpuščanjem“ (MI 1983, 3, 59).

64. Oduščanje je enostranska sprava in pripravljenost za obojestransko spravo. Za popolno spravo pa je potrebno oduščanje na obeh straneh. Za tako spravo se je v domovini zavzel prvi slovenski metropolit dr. Jožef Pogačnik, ko je na veliki četrtek, 7. 4. 1977 duhovnikom v pridigi dejal:

„Najbolj ganljiv dogodek na zadnjem koncilu je bila sprava med zahodno in vzhodno Cerkvijo, ki sta jo izvršila papež Pavel VI. in zastopnik carigrajskega patriarha Atenagora. Preklicala sta medsebojno izobčenje, obžalovala medsebojne žaljivke in očitke ter vse žalostne posledice medsebojnega odtujevanja. Pavel VI. je izdal takrat breve, ki ga začena z besedami sv. Pavla: Živite v ljubezni, kakor je tudi Kristus ljubil vas. Atenagora pa je s svojim sinodom dal izjavo, ki jo začena z besedami sv. Janeza: Bog je ljubezen.

To dejanje oduščanja moramo vsi posnemati. Kristus nas uči vsak dan moliti: Oče naš, odpusti nam naše dolge, kakor tudi mi oduščamo svojim dolžnikom. Po tem evangeljskem nauku se moramo Kristusovi učenci ravnati tudi, ko presojamo preteklost, namreč to, kar se je dogajalo med narodno-osvobodilno borbo in socialno revolucijo. Postavljam tale načela:

Prvič: Kristjan ne sme poznati maščevalnosti ali mržnje. Tudi sveti Pavel naroča: 'Nikomur ne povračajte hudega s hudim... premagajte hudo z dobrim.'

Drugič: Kristjan, pa naj je bil v vrstah partizanov ali v vrstah belogardistov ali domobrancev, mora vsakomur iz srca odpustiti, če mu je bila storjena krivica, bodisi na življenju, bodisi na imetju, bodisi na dobrem imenu.

Tretjič: Če in kar je kdo komu naredil krivice na življenju ali imetju ali dobrem imenu, je dolžan prositi oduščanja in krivico po možnosti popraviti. To velja za posameznika, pa tudi za cele vasi, kjer vojne rane še niso zaceljene.

V imenu vseh tistih slovenskih katoličanov, ki poslušajo glas svojega pastirja, izjavljam, da oduščamo vse, kar nas je po človeški krivdi hudega zadelo. Vse, kar se je v imenu krščanske vere krivic zgodilo, obsojamo — kakor smo obsojali med vojno in je obsojalo tudi tedanje cerkveno vodstvo — in v imenu krivcev prosimo oduščanja.“ Nato je nadškof navzoče opominjal, da je treba krivice tudi pozabiti (DR 1977, 39, 4).

Tako je pisal metropolit Pogačnik eno leto preden je kardinal Wyszynski v Nemčiji izgovoril besede: „Oduščamo in prosimo oduščanja“ (t. 46). Kdaj bodo tudi od naše strani vsem nasprotnikom izgovorjene te velike besede: „Oduščamo in prosimo oduščanja“?!

65. Nadškof Pogačnik je navedel lep zgled oduščanja in sprave. Podobno nam župnik Mavsar daje zgled s tem, da je odpustil in napravil prvi korak, ki je potreben za spravo.

Za spravo se je treba truditi in jo pripravljati. Težka zgodovinska nasprotja ali nasledki hudih krivic se ne odpravijo čez noč. Nemški škofje so 19. 4. 1985 zapisali: Nekdanjim sovražnikom se moramo zahvaliti, da je med njimi porasel smisel za spravo. Posebej omenjamo francoski in

poljski nrod. Vendar delo sprave še ni končano in ostaja neodložljiva naloga za prihodnost... Spravo z Bogom mora spremljati sprava z ljudmi. Sprava pa je, kakor nravnost, nedeljiva (DR 1985, 23).

Ob prizadevanju Nemcev za popravo krivic in za končno spravo dobijo poseben pomen besede, ki jih je s. Lucija zapisala 19. 3. 1940: Ko sem nekaj ur molila pred izpostavljenim Najsvetejšim..., sem prosila za razne države in posebno za Nemčijo. „Ona se bo vrnila med moje ovce, vendar je ta trenutek še daleč. Res je, da se približuje, vendar počasi, zelo počasi“ (SF 199). Besede v narekovaju so seveda Kristusove.

66. Poprava krivic je sestavni del prošnje za odpuščanje. Krivec mora tistega, ki mu je prizadel krivico, spraviti v tak položaj, v katerem bi bil, če bi se mu krivica ne bila storila. Ako je oseba, kateri se je krivica storila, mrtva, je treba krivico popraviti na sorodnikih in jim dati vse to, kar bi jim pokojna žrtev lahko dala. Zato je prav, da Nemci razsipavajo svoj denar po vseh kontinentih, a najprej bi morali popraviti krivice, ki so jih storili drugim narodom. Poljaki so že dobili lepo odškodnino v Šleziji in na Primorjanskem. Judje so dobivali odškodnino v denarju. Najmanj, kar bi Nemčija morala storiti, da se oddolži Slovincem, bi bilo to, da bi pri svoji avstrijski sestri zastavila ves svoj vpliv, da bi Avstrija že enkrat prenehala s svojim norim ponemčevanjem in bi koroške Slovence postavila v tak položaj, v kakršnem bi bili, če jih v zadnjih dvesto letih ne bi bili Nemci od vseh strani in z vsemi sredstvi ponemčevali. Tudi za Avstrijce je bila vrnitev zahodnega nemškega ozemlja k Poljski opomin, da krivično zasedeno ozemlje nikoli ne pride dokončno v last tistega, ki si ga je prisvojil. Bog kaznuje krivice, ki jih je en narod storil drugemu narodu, že na tem svetu, včasih po mnogih stoletjih.

Solženicin je 26. 2. 1976 v radijskem govoru dejal: Čeprav utegne biti na prvi pogled neopazno, bomo po globljem razmišljanju dohnali, da obstoji direktna in resnična zveza med zlom, ki smo ga nekoč drugemu prizadeli, in med zlom, ki nas nenadoma zadene. Pragmatični misleci morejo to zvezo razložiti kot verižno reakcijo vzrokov in učinkov. Ljudje z verskim čutom pa bodo v tem priznali zvezo med krivdo in kaznijo. To je mogoče ugotoviti v zgodovini vsake dežele. Ker so naši predniki in starši skušali preslišati vzdihe sveta in zapreti oči pred brezni zla, mora sedanji rod to plačati... Ne samo vzhodni, ampak tudi zahodni svet, mi vsi smo bili stolpljeni v železni obroč skupne usode. Vsak na svoj način se je znašel na skrajnem koncu velike zgodovinske katastrofe, povodnji, ki požira civilizacije in prevrača dobe. Posebnost današnjega svetovnega položaja je prav v dejstvu, da se je na uri Zgodovine naenkrat znašlo na istem mestu več kazalcev, in mi moramo ne samo premagati socialno, politično in vojaško krizo, ampak imamo še posebno nalogo, da v veliki spremembi časov ohranimo integriteto“ (RMF 143/4).

67. Tudi v domovini nekateri čutijo potrebo po spravi in si zanjo prizadevajo. „Družina“ je 11. 11. 194 pisala: V zadnjem času je tudi v javnosti vedno več spraševanja, kako je bilo z žrtvami slovenskih fantov po

vojni, ki ležijo v globinah Kočevskega Roga, okoli Pleterij in drugod... Ne glede na njihovo zadržanje med zadnjo vojno najbrž zaslužijo dostojno mesto počitka in spomin; umrli so brez sodno dokazane krivde, kar se upira žlovesškemu čutu. Ali ni prišel čas, da se spomnimo tudi teh žrtev brez očitkov, brez sovraštva, v duhu prave kulture in v prepričanju, da se kaj takega med nami ne sme nikoli več ponoviti?... Poravnati moramo preteklost, če hočemo pravo razumevanje v sedanjosti in zagotovilo mirne prihodnosti. Ali smo spodobni iskrene sprave in odpuščanja?... K temu nas neprestano kliče naša krščanska zavest, k temu nas spodbuja tudi potreba edinosti v sedanjosti ter strah pred grozečo prihodnostjo. Sovraštvo nikdar ne gradi, ampak podira (NL 1984, 10, 13).

68. Ob 40-letnici konca svetovne vojske je Slovenska pokrajinska škofovska konferenca 6. 5. 1985 naslovila na ljudstvo poslanico z vabilom k molitvi za domovino v nedeljo 12. maja. „Spominjali se bomo tudi vseh, ki so v vojnih letih in pozneje izgubili življenje. Nikogar ne bomo izpustili v zavesti in v zaupanju, da je končno edino Bog pravičen in tudi milostljiv sodnik.“

„Z bolečino nas navdaja spomin na vse hudo in krivično, pa naj ga je povzročal kdorkoli. Ko gledamo na preteklost, moramo katoličani najprej s svoje strani priznati, da v Cerkvi na Slovenskem ni bilo vse v skladu z evangelijem. To so predstavniki Cerkve ob raznih priložnostih že ponovno obžalovali. Obsojamo vsako nasilje in krivico, tem bolj, če ju je kdo storil v imenu svojega krščanskega prepričanja. S tem pa ne izrekamo sodbe o osebah in njihovih nagibih.“

Ob različnih in nasprotujočih si sodbah o preteklosti pričakujemo in upravičeno zahtevamo nepristransko in čim bolj popolno osvetlitev usodnih dogodkov. Odklanjamo črno-belo prikazovanje s katere koli strani... Po našem krščanskem prepričanju je dokončna sodba o ljudeh in zgodovinskih dogodkih pridržana Bogu...

Le če se osvobodimo bremen preteklosti, sovraštva in maščevalnosti, ki obtožujejo naše medsebojne odnose, in skušamo preseči hudo, krivično in slabo z medsebojnim odpuščanjem in spravo, se nam odpira pot v boljšo prihodnost. Odpuščanje in sprava sta tako temeljni evangeljski zahtevi, da se jima kristjani ne moremo odreči. Drugače bi bili nezvesti božjemu Učeniku in poslanstvu, ki nam ga je izročil. V tem duhu škofje v službi Cerkve na Slovenskem v dobro vsega slovenskega naroda podpiramo vse plemenite težnje po osebni in narodni pomiritvi in sožitju“ — Podpisan: Alojzij Šuštar, metropolit (DR 1985, 19, 1 in KG 1985, 20, 1).

Predavateljica na ljubljanski fakulteti za politične vede Spomenka Hribar, je zapisala: „Pobiti ljudi brez sodbe kot klavno živino v tisoč koscev je zločin nad narodom...“

69. Za enkrat za tako spravo doma še ni zelene luči. V nedeljo 19. 5. 85 je Stane Dolanc, ki zastopa Slovenijo v predsedstvu Jugoslavije, kot glavni govornik na proslavi 40-letnice osvoboditve Jugoslavije dejal: In potem še beseda o tako imenovani narodni spravi! Mi na spravo med

revolucijo in kontrarevolucijo ne le da ne bomo nikdar pristali, marveč se bomo slej ko prej odločno uprli (KG 1985, 21, 1).

Tako se bo torej vsakdo moral odločiti za krščansko ali za judovsko teologijo, za Kristusa ali za Juda Marxa, za odpuščanje ali neodpuščanje, za „sedemdesetkrat sedemkrat“ ali za „nikoli“ (prim. tudi t. 62), slediti njenim predstavnikom ali z brezpogojnim odpuščanjem in veseljem v ljubezni ali pa z nenehnim neodpuščanjem in zagrenjenostjo v sovraštvu. Za tiste, ki so se bojevali za krščansko vero in dom in so bili za ti dve dragotini vsako uro pripravljeni umreti, izbira s pomočjo božje milosti ne bo pretežka.

70. Obred sprave obstoji navadno v podajanju rok, ki simbolizira zблиžanje src. Preden si sežemo v roke, odstranimo iz njih vse, kar bi oviralo najtesnejši stik rok. Kakor roka ovije in objame roko, tako se v tistem trenutku zблиžajo srca, izmed katerih se je odstranilo vse, kar jih je razdvajalo, da se morejo razširiti, združiti in ljubiti. Pri maši duhovnik povabi vernike, naj si podajo roke v znamenje miru in sprave. Kadar gre za večje skupine ali države, si podajo roke njihovi predstavniki.

Leta 1984 sta si na vojaškem pokopališču v Verdunun na Francoskem francoski predsednik Mitterrand in zahodnonemški kancler Kohl stisnila roke v znamenje sprave. Pri Verdunu je v prvi svetovni vojski padlo na stotisoče nemških in francoskih vojakov.

Ob 40-letnici konca druge svetovne vojske je Helmut Kohl hotel v znamenje sprave stisniti roko ameriškemu predsedniku Reaganu na vojaškem pokopališču v Bitburgu, južno od Bonna, kjer počivajo kosti 2000 nemških in zavezniških vojakov, padlih v nemški ofenzivi pozimi 1945. Judovske organizacije, levičarji in bivših interniranci v nacističnih taboriščih so to preprečili. Pač pa sta si v navzočnosti teh dveh državnikov podala roke ameriški in nemški general, ki sta 40 let poprej sodelovala v bojih (KG 1985, 19, 1).

Pogosto sledijo seganju v roke tudi objemi ali poljubi. Pavel VI. in patriarhov zastopnik sta se objela in poljubila.

71. Znamenje narodne sprave in dolžnega obzira do padlih v (državljski) vojski je skupni spomenik vsem žrtvam vojske.

Zmagovalec v španski državljanski vojski (1936-1939) general Franco je 25 km daleč od Madrida dal napraviti velikansko podzemeljsko svetišče, dolgo 264 metrov, in kripto kot simbol sprave in je v njej dal pokopati 35.000 frankistov in 8.000 republikancev (FSP 14. 8. 1983, str. 15). Republikanci so se vojskovali za komunizem in so pobili na tisoče duhovnikov in redovnikov. Redovnikov iz reda sv. Avgušтина (avguštinijanci) so — povedano za primer — pobili 196.

Nekateri se sklicujejo na Francovo zgled in menijo, da bi nekaj podobnega moralo biti storjenega v domovini. Treba je vedeti, da zgled nekomunista Franca velja v prvi vrsti nekomunistom. Ali so tudi Francovi nasprotniki odpustili, ta primer ne pove.

V domovini se je za skupni spomenik vsem vojskinim žrtvam zav-

zela Spomenka Hribar, ko je 22. 11. 1984 pisala: „Da bi že enkrat nehali sektašiti med mrtvimi!“

Sredi Ljubljane, v njenem srcu, bi moral stati obelisk, ki bi kričal v nebo o tragediji malega naroda, ki je v boju za svoj obstoj po nedoumljivi žloveški usodi postal obenem svoj lastni krvnik in kaznovalec. Na tem obelisku naj bi preprosto pisalo: „Umrli za domovino.“ Res so vsi umrli za domovino. Vsak za svojo ljubljeno, izsanjano. Mi pa smo ostali. Torej smo mi, vsi mi in vsak med nami, dediči tega hrepenenja in žrtvovanja. Če kot narod nismo zmožni vzeti nase vsega tega trpljenja kot trpljenje našega naroda, tedaj tudi nismo sposobni končati državljanske vojne, ki nas je zdesetkala.

Prvo dejanje narodne sprave je priznanje te krivde — te naše velike krivde. To bi bil prvi korak k narodni spravi v najopolnejšem smislu besede (NL 1985, 2, 13 navaja vir).

72. Tudi ta predlog ni bil prijazno sprejet. Vendar smemo upati, da bodo podobni spomenik narodne sprave prej ali slej dobile vse slovenske civilne in vojaške žrtve. Vse žrtve italijanskega, ogrskega in hrvaškega fašizma, nacizma in komunizma, tistih, ki so trpeli v konfinacijah ali internacijah in umrli v koncentracijskih taboriščih, vsi, ki so padli na bojiščih kot mobiliziranci okupatorjev, vsi ki so bili pobiti kot talci ali od Osvobodilne fronte pred začetkom revolucije (pet tisoč; Mladika, SS 1985, 24, 1), med revolucijo in po vojski — vseh skupaj je bilo samo mrtvih okoli sto tisoč — vse te žrtve naj bodo vključene, saj vemo, da je bilo na nasprotni strani dosti nekomunistov, vojnih ubežnikov in nasilno mobiliziranih Slovencev, ki so nameravali ob prvi priliki prestopiti na drugo stran. Nihče naj ne bo izvzet, kakor tudi general Franco, ki je često stavljen za zgled, nikogar ni izvzel, saj ne vemo, kaj se je dogajalo v globini duše vsakega posameznika. Božjemu usmiljenju ne moremo staviti meje. Smrt nedolžnih žrtev je marsikateremu zapeljancu izprosila milost spreobrnjenja.

Samo tak spomenik sprave bo imel poroštvo, da bo ostal vse čase, ker ne bo žalil potomcev teh žrtev in jih razdvajal, temveč bo skupna narodna last, ob kateri si bodo prihodnji rodovi lahko podajali roke in skupno molili za vse žrtve. Če bo naš narod sedanje čase preživel, bo tak spomenik nekoč verjetno postavljen. Boljše bi bilo, da bi ga postavili sedanji oblastniki, kakor da bi to plemenito delo prepustili drugim.

Temelje vseslovenskega spomenika narodne sprave je treba postavljati že sedaj z iskrenim sedemdesetkrat sedemkratnim brezpogojnim krščanskim odpustičanjem. S tem se bomo najbolj približali vsem tem žrtvam, ki so pred smrtjo krivcem morale odpustiti, da so dosegle večno zveličanje. S tem bo dobila moč tudi naša molitev za vse žive in pokojne žrtve tragedije, ki se je zgrnila nad nas zaradi grehov našega naroda.

Po taki pripravi bo prej ali slej prišel tisti srečni dan, ko si bodo pred spomenikom narodne sprave v srcu bele Ljubljane množice segale v

roke in se v solzah veselja objemale ter ob spremljavi vojaške godbe od srca prepevale:

Edinost, sreča, sprava,
k nam naj nazaj se vrnejo;
otrok, kar ima Slava,
vsi naj si v roke sežejo.

ALI JE MOGOČE POZABITI? ALI SMEMO POZABITI?

Na letošnjem romanju, ki je bilo dne 12. septembra 1985 v Frank, Ohio, k žalostni Materi božji in je bilo po številu deležencev do sedaj eno največjih in najlepših, je govornik pri sv. maši, p. Fortunat, razvil silno lepe in pomembne misli kot odgovor na vprašanje: ali naj še obhajamo obletnice množičnega pokola slovenskih domobrancev in ali ni že čas, da na to pozabimo, ter postavil nasprotni vprašanje: **Ali je mogoče pozabiti, ali sploh smemo pozabiti?** Govor je napravil silen vtis in je prepričal vse navzoče.

Naj omenimo, da je letošnjo romarsko mašo na tem spominskem slavju, ki ga je pripravilo Društvo slovenskih protikomunističnih borcev, daroval škof Pevec, somaševala pa sta dr. Pavel Krajnik in p. Fortunat. Udeležili so se sv. maše ne samo številni borci, člani obeh borčevskih organizacij, ampak tudi mnogi stari naseljenci, posebno iz krajev, kjer ni več maše v slovenščini. Patri, ki skrbijo za romarsko cerkev, so našteali nekaj nad 1000 udeležencev.

Po sv. maši je bilo skupno kosilo, ob pol treh pa križev pot in potem litanije Matere božje. To romanje v Frank postaja osrednje slovensko romanje ne samo za borce, ampak sploh za Slovence v Clevelandu.

T. M.

Resnici – vstop prepovedan?

Uredniku CELOVŠKEGA ZVONA za Združene države sem 18. julija letos priporočeno s povratnico poslal niže priobčeno pismo in popravek. To „vseslovensko revijo za leposlovje, kritiko, kulturna, družbena in verska vprašanja,“ ki o sebi trdi, da je „na krščanskem pogledu in kulturni enotnosti vseh Slovencev osnovana publikacija slovenskih kristjanov“, izdaja Mohorjeva družba v Celovcu.

Da je pošiljatev prišla na urednikov naslov, priča potrdilo, podpisano po njegovi ženi, ki ga imam v rokah. Na svojo prošnjo nisem do danes (15. novembra 1985) prejel ne pismenega ne ustnega odgovora, čeprav sem urednika v presledku do zdaj dvakrat videl v Washingtonu, pa me ni vzel na merek. Revija v svoji letošnji septembrski številki (III/8/1985) mojega popravka ni z besedo omenila.

To lahko pomeni samo eno: da je celo samoobrambni resnici slovenskega kristjana in pisatelja vstop v ZVON in „enotni slovenski kulturni prostor“, ki ga očitno morajo tudi v Celovcu pojmovati po ljubljansko — prepovedan.

P I S M O :

Dr. Peter Millonig
Waterford Apartments, 64-C
Cherry Hills, NJ 08034

18. julija 1985

Dragi gospod doktor!

Po čudnem poštnem ali kdove kakšnem naključju sem zadnjo lansko in prvo letošnjo številko CELOVŠKEGA ZVONA prejel hkrati pred dobrim mesecem.

Konec zapisa ČE DESNICA NE VE, KAJ DELA LEVICA v lanski nedvomno meri name, četudi me ne imenuje. Osporava nekaj, kar je za enako in nasprotno misleče v mojem primeru nesporno že petdeset let.

Ker trditve v zapisu ne drže ter mene in moje javno delo kažejo v neresnični luči, sem dolžan nanje odgovoriti s priloženo PRIPOMBO. Kot urednik revije za Združene države ste po vsej priliki pooblaščen presoditi, ali bo ta odgovor lahko priobčen v njej ali ne, ter Vas prosim, da bi mi to čimprej sporočili.

V pričakovanju tega ter v znamenju enotnega slovenskega kulturnega prostora, enega temeljnih vodil za delo CELOVŠKEGA ZVONA, Vas lepo pozdravljam.

Mirko Javornik.

P. S. Kot tiskovino Vam hkrati pošiljam izvod knjige PERO IN ČAS II s prošnjo za oceno v reviji ter kopijo ocen o njej, priobčenih doslej v slovenskem in drugem tisku.

PRIPOMBA:

Konec zapisa ČE LEVICA NE VE, KAJ DELA DESNICA, priobčenega pod psevdonimom Celovška ragla v številki II/5/194 Vaše revije, me dolži dvojne mere do komunizma. Ne pove sicer mojega imena, trditve v njem pa spričo svoje vsebine in citiranih okoliščin nedvomno lahko merijo samo name.

Po njih naj bi dokaza za mojo dvoličnost do rdečega totalitarizma bila dva in sicer:

1. Josip Vidmar, povojni diktator slovenske kulture, je po pripovedovanju rajnega pisatelja Vladimirja Bartola o meni izjavil: „Kar bo ta roka odlagala, bo odlagala kot kristal.“

Vidmarjeva „izjava“ ni skrivnost, ki bi jo bilo treba izbrskati iz kakih zakonitnih spominov. Gre za njegovo oceno mojih prvih dveh tiskanih novelic v zbirki SEDEM MLADIH SLOVENSkih PISATELJEV, ki je izšla v založbi Krekove knjižnice leta 1930 v Ljubljani. Vidmar je to sodbo o začetkih mojega literarnega pisanja objavil v LJUBLJANSKEM ZVONU leta 1931. Med drugim je povedal:

„Vrh tega je v njegovem (Javornikovem) pisanju neka moč, ki je določno in sveže predstavotvorna in plemenito sugestivna. Ne morem je imenovati drugače nego umetniško. Slutim roko, ki bo prijemala mrtvo snov in odlagala kristale.“

Vidmar je to oceno nespremenjeno ponatisnil v svojih LITERARNIH KRITIKAH, ki jih je izdala Državna založba Slovenije v Ljubljani leta 1951, jaz pa sem jo vso vzel v obe izdaji svoje najnovejše knjige PERO IN ČAS II.

Ob tem svojevrstnem „dokazu“ za mojo domnevno dvojnost velja vprašati samo: kdaj je še kdo na svetu kakega avtorja dolžil odgovornosti za pisanje kritikov o njegovem delu? In po kateri logiki naj pol stoletja stara pozitivna ocena kake moje literarne stvaritve iz peresa siceršnjega mojega neizprosnega nasprotnika vrže senco na moje delo, značaj in doslednost?

Vrh vsega je Josip Vidmar tiste čase bil najodločnejški kritični preganjavec levičarskih tendenc v slovenskem slovstvu. Kdor tega ne pomni, naj na primer v LITERARNIH KRITIKAH prebere njegovi zaničevalni oceni romana Bratka Krefta ČLOVEK MRTVAŠKIH DEJANJ ter propagandne drame CELJSKI GROFJE. Nikdar nikjer ovrženo sodbo o Vidmarju kot kritiku, ustvarjalnem jalovcu, kulturno-političnem manipulantu in človeku pa sem si pred več ko 40 leti upal od slovenskih literatov edini izreči jaz v LISTU IZ DNEVNIKA, ponatisnjenem v moji omenjeni knjigi.

2. Naslednji dokaz za mojo načelno vijugavost naj bi po celovški reviji bil, da me ni bilo sram vzeti od Narodnega sveta koroških Slovencev v Celovcu 50.000 šilingov honorarja za neuporaben prevod neke knjige, ki jo misli izdati NSKS. Denar za to, trdi obtožba, je v celoti prišel iz Jugoslavije, in Javornik, ki mu komunistični denar sicer tako smrdi, naj bi bil to tudi dobro vedel.

Ne drž! Novico o viru denarja za plačilo nekega, baje neuporabnega prevoda, sem prvič, in doslej samo tam, bral v CELOVŠKEM ZVONU, več ko dve leti in pol po prejemu vsega honorarja za to delo. Ta neresnica zah-teva nekaj več pojasnila.

Gre za prevod knjige THE SLOVENE MINORITY IN CARINTHIA

(Slovenska manjšina na Koroškem). Njen pisec Thomas A. Barker, profesor na univerzi države New York v Albanyju, se je aprila 1982 dogovoril z mano, da mu bom delo prevedel v slovenščino. Že prej so bili za to najeli lingvistko s Kardeljeve univerze v Ljubljani, a je po začetnem poskusu odpovedala. Barker je ob iskanju nove moči za to dobil nasvet, da bi v Združenih državah jaz bil najbrž edini kos tej nalogi. Poslal sem mu podatke o svojem zajetnem delu na tem področju v Sloveniji, v Trstu in zadnjih dvajset let v Ameriki. Povedal mi je, da bo slovenska izdaja knjige izšla v dveh ali celo treh zvezkih med rednimi knjigami za naročnike Mohorjeve družbe v Celovcu. Za honorar prevoda je bilo odmerjenih 3000 US dolarjev, nekaj več ko tretjina tistega, kar mi za podobne znanstvene prevode plačujejo ameriško zunanje ministrstvo in druge ustanove. V to ceno sem privolil, ker se mi je zdelo, da gre za študijo, koristno kiroškim in vsem Slovencem.

Mohorjeva je Barkerjev predlog glede prevajalca in drugega sprejela brez kakih pridržkov ali posebnih pogojev. Ravnatelj njene knjižne založbe dipl. inž. Franc Katting se mi je posebej zahvalil za uvidevnost pri honorarju.

Ne avtorja knjige ne nikogar od odgovornih v Celovcu nisem nikoli vprašal, odkod bo prišel denar za honorar, in sam mi tudi nihče ni povedal. Zame je uradni plačnik bila Mohorjeva, drugo me ni zanimalo.

O vsem, kar je bilo z delom v zvezi, sem se nato pismeno, pozneje pa ustno, dogovarjal, razen ene izjeme, samo z inž. Katnigom. Na njegovo željo sem slovensko besedilo pošiljal njemu sproti v obrokih, da bi prvi zvezek slovenske izdaje začeli staviti takoj. Ves prevod razen enega spornega poglavja so imeli v rokah do mojega prihoda v Celovec proti koncu avgusta 1982. Delo za tisk se do tedaj še ni začelo in tudi do danes menda še ne.

Ne avtor izvirnika ne inž. Kattnig ne nihče drugi mi doslej ni z besedo omenil, da bi bil prevod po vsebinski točnosti, jeziku ali čemer koli neustrezen, kaj šele neuporaben. Prijemljiv dokaz, da so morali biti z njim zadovoljni, je, da so mi ves honorar zdaj izplačali vnaprej, v dveh obrokih s presledkom meseca dni, polovico ob izročitvi rokopisa, polovico pa po izidu knjige, kakor je sicer poslovna navada. Želeli so le, naj bi, da se izognejo nepotrebnih formalnosti, prišel po plačilo sam in sam opravil vsaj eno korekturo. Prvo se je zgodilo, drugo se vse doslej ni moglo, a ne po moji krivdi.

„Strokovno“ sem se o prevodu posvetoval le enkrat, in sicer z dr. Andreasom Moritschem, ki je v naslovu izvirnika zapisan kot sodelavec prof. Barkerja. Kakor sem razumel, naj bi dr. Moritsch bil odgovoren za slovensko izdajo njegove knjige.

Z Moritschem sva prišla navzkriž v enem nepomembnem in v enem bitnem vprašanju. Po njegovem naj ne bi slovenil mednarodno uveljavljenih izrazov, npr. „identitete“ s „samosvojestjo“, „kontinuitete“ z „nepretrganostjo“, „etničnega“ z „narodnostnim“, „nacionalnega“ z „narodnim“, in podobno, češ da bi prevod zaradi take nove slovenske terminologije ne

zvenel dovolj znanstveno. Ustregel sem mu ter vse besedilo na novo pregledal in popravil po njegovi želji.

Ni pa se bilo moč sporazumeti o drugi, dosti pomembnejši, načelni stvari — če naj prevajavec spreminja vsebino izvirnika po svojih ali svojega naročnika občutkih in pogledih, političnih ali drugih, ne da bi za to imel avtorjevo navodilo in pooblastilo.

Ker je angleška izdaja Barkerjeve knjige izšla v ZDA šele konec leta 1984, sem jo moral prevajati iz zlomljenih korekturnih odtisov. V uvodu na strani 17 mojega izvirnika Barker na primer pravi: „Vznik narodnostnega čuta, ki so ga doživljali Slovenci, je bil najprej omejen nanje in se ni razširil na druge južne Slovence.“

Po Moritshevem mnenju bi bil to moral prevesti, da so se Slovenci pri narodnem prebujanju zmeraj ozirali na slovanski Jug.

To bi bila popolna preobrnitev avtorjeve misli in svojevoljno ponašanje vsebine. Tako ravnanje bi bilo greh nad poklicno etiko in navadno poštenostjo.

Prevajavčeva edina naloga je izvirnik čim bolj vestno in zvesto prelititi v drugi jezik ter pri tem kar se da ohraniti posebnosti piščevega sloga in govornice, ne da bi seveda delal silo, v našem primeru, slovenščini. Prirejanje vsebine po lastnih uvidih ni njegova dolžnost in še manj pravica.

Jaz za kaj takega nisem imel od Barkerja naročila in dovoljenja. Z založbo sem se pogodil samo za prevod njegovega dela in za nič drugega. Zaradi tega seveda dr. Moritschu nisem mogel ustreči in sem to povedal tudi nekaterim drugim v Celovcu.

V pogovoru z njim se nisem mogel znebiti občutka, da do tedaj ne izvirnika ne slovenskega prevoda po vsej priliki ni nihče pazljivo prebral. V knjigi je namreč še vrsta drugih primerov, v katerih avtorjeve ugotovitve in sodbe nasprotujejo tradicionalnemu gledanju koroških Slovencev na lastno, bridko narodno zgodovino, nič manj pa današnji uradni liniji raznih njihovih političnih skupin. Tu teh spornih trditve ne kaže navajati.

Velja pa vprašati, recimo, kaj poreko vsaj misleči rojaki na Koroškem Barkerjevemu navajanju raznih abstraktnih, freudovsko nadahnutih modernističnih teorij o koreninah mržnje Slovencev do Nemcev in narobe. Ena trdi — v preprostem človeškem jeziku —, da koroški Slovenci pred „sociopsihološkim zrcalom“ v Nemcih vidijo sebe in jih ne morejo trpeti, ker neke na dnu podzavestno sovražijo — sebe. Temu absurdu avtor priznava celo določeno znanstveno veljavnost.

Jaz sem te in druge kočljive njegove trditve prevedel natanko, kakor so bile zapisane. Če je moj prevod „neuporaben“ zaradi tega, sem lahko samo ponosen.

Razodetje CELOVŠKEGA ZVONA, da je ves denar za prevod tudi samo ene knjige, namenjene udom Mohorjeve družbe, prišel iz Jugoslavije, pa utegne za koga drugega biti precej bolj nevšečno ko zame.

Mirko Javornik.

Ludovik Ceglar

Opombe h knjigi Škof Rožman (8)

(Nadaljevanje)

Nove maše na Krki

58. V škofijskem semenišču so ravnatelj, prelat dr. Jožef Brunner, in drugi semeniški profesorji begunske diakone lepo sprejeli. Zelo jih je veselila izredna prijaznost štirih slovenskih bogoslovcev: Janez Polanc in Janez Sodja sta bila iz Bohinja, Franc Vodnik iz Mežiške doline, Alojz Kulmež iz avstrijske Koroške. Polanc se je posebno trudil, da bi vsakemu poskrbel, kar mu je manjkalo.

Pod špiritualovim vodstvom so diakoni opravili predpisane petdnevne duhovne vaje. Na binkoštno soboto, 19. 5. 1945, je sarajevski nadškof, dr. Ivan Šarić, v krški stolnici posvetil vseh šest diakonov v mašnike. Ker je bil tedaj obredni jezik latinski, ni bilo težav. Ko je nemški profesor in obredničar klical imena: Ceglar Ludovik, Česen Dušan, Guštin Jožef, Malenšek Janez, Turk Martin in Žakelj Vinko, je hrvatski nadškof vsakokrat prejel odgovor: Adsum — Tukaj sem. — Bili so to prvi prezbiterji tega letnika: Begunski diakoni, posvečeni od hrvatskega nadškofa med gostoljubnimi Avstrijci, daleč od doma.

Vendar niso bili čisto sami. Kar na lepem sta tisto sobotno jutro pristala na Krki dva kolesarja: č. g. Vinko Zaletel in Jože Bavdaž. Nista vedela za posvečenje in nista imela namena tam ostati. G. Zaletel piše: „Sem ostal tam, da sem bil poleg špirituala edini zastopnik vseh Slovencev pri posvečenju“.

V resnici ju je privedla božja Previdenost. G. Vinko je bil oborožen s fotografskim aparatom in tako je bilo rešeno vprašanje slikanja novomašnikov s krškimi bogoslovci. Vseh slovenskih duhovnikov in bogoslovcev je bilo tisti dan v Krki dvanajst. Od teh sta Truhlar in Sodja pozneje postala jezuita.

Novomašnike je v soboto prišel pozdravit celo kapitularni vikar krške škofije in salzburški nadškof, dr. Andrej Rohracher. Z njim sta po kosilu odšla posvečevalec in špiritual.

V nedeljo so novomašniki imeli tihe nove maše zgoraj v stolnici ali spodaj v kripti. Semenišče je kljub pomanjkanju pripravilo dobro kosilo. Pri tem je požrtvovalno sodeloval srčno dobri Jožef Gruber, doma z vzhodne Tirolske in bivši cerkovnik v Strassburgu, ki je duhovnike ne glede na narodnost nadvse cenil.

59. Popoldne so novomašniki šli na malico v Strassburg h g. Gruberju, čigar žena, doma z Vzhodne Tirolske, je dobro govorila slovenščino, ker je nekdanja bila v službi na Turjaku. Že med malico se je eden od novomašnikov odločil, da ostane pri Gruberju. Ko je šel drugi dan iskat svoje stvari

v Krko, so tudi drugi bili odločeni, da ostanejo v Krški dolini. Po Gruberjevem posredovanju sta šla dva v št. Jakob nad Krko, kjer je bil med vojsko župni upravitelj izgnani slovenski koroški duhovnik. Eden je šel od Gruberja na Gunzenberg h pregnanemu župniku dr. Zeichnu in prepustil svoje mesto pri Gruberju drugemu. Gruber je za vseh šest našel zasilno mesto. Iz Krške doline so odšli eni prej, drugi pozneje, a prišla sta dva druga duhovnika, tako da je št. Jakob imel še več let slovenskega duhovnika in tudi pri Gruberju je več let užival gostoljubnost še drug slovenski duhovnik, Franc Zabret, blejski župnik.

Novomašniki so se razšli po svetu: Eden je postal župnik na Južnem Koroškem, drugi je šel v Zahodno Evropo za izseljeniškega duhovnika, tretji prek Vzhodne Tirolske v Argentino za misijonarja. Drugi trije so šli l. 1948 v Čile. Od tam je Martin Turk odšel v Kanado in se tam 4. 9. 1973 na cesti smrtno ponesrečil. Drugi je šel v Buenos Aires in tam postal višji kurat policije, tretji je odšel v Brazil.

Drugih deset novih maš

60. — Odslej so se posvečenja in nove maše vršile tja do julija. Sam škof Rožman je slovesno posvetil Vladimirja Kozina na praznik presvete Trojice, 27. 5., v Anrasu na Vzhodnem Tirolskem (prim. Kolarič 427—430 in Slovenija v plamenih, Vladimir Kozina, 119—140). Rev. Kozina deluje v Kaliforniji.

Naslednjo nedeljo je nadškof Rohrercher v Salzburgu posvetil Ivana Rupnika. Dr. Rupnik, vitez božjega groba, deluje v Salzburgu.

V torek 5. 6. je nadškof Šarič v kapeli sv. Jožefa v Zagradu pri Gospe Sveti posvetil še tri novomašnike. Od njih je Avguštin Pibernik deloval in umrl na Vzhodnem Tirolskem 9. 12. 1956 (Kolarič 853), dva pa sta šla delovat v domovino. Jožef Erman se je v izvrševanju službe smrtno ponesrečil na cesti 7. 5. 1964. Jožef Kvas je postal škof.

V nedeljo, 17. 6. so bili v Zermanu pri Trevisu v Italiji skupaj s tremi novomašniki lavantinske škofije posvečeni še štirje novomašniki ljubljanske škofije: Levstek Franc, ki je kot kanonik (od 15. 8. 1975) in profesor filozofije na katoliški univerzi v Córdoba v Argentini umrl 21. 10. 1977; dr. Osanna Ivo, ki deluje v Italiji; Palčič Milan, ki deluje v Ekvadorju in Pogačar Andrej, ki deluje v Čilu.

V petek 6. 7. je bil v Celovcu posvečen Leopold Končan, ki je odšel v goriško nadškofijo in tam počakal Jugoslavijo. Bil je eno leto kaplan v Solkanu in eno leto prefekt v Alojzevišču. Kot župni upravitelj v Breginju je bil po osvoboditvi Goriške obsojen na 15 let prisilnega dela, pet let izgube državljanских pravic ter pet let izgona iz domačega kraja, ker je leta 1945 odšel v tujino, na Goriškem širil „Slovenskega Primorca“ itd. (DŽ 1949, 4/5, 162). Zaprt je bil pet let, kar je bilo za njegovo šibko telesno konstitucijo usodno. Po večletnem delovanju v ljubljanski nadškofiji je zbolel, prebil več operacij, zgubil obe nogi in umrl 12. 12. 1975, star 58 let.

61. — Ob branju tega poročila bi kdo utegnil vprašati: Zakaj so ti

bogoslovci ostali v semenišču, če so skoraj vsi drugi šli k domobrancem? In če so že ostali v semenišču, zakaj jih škof ni že prej posvetil?

Po skrbnih poizvedovanjih lahko odgovorim, da sta vodja semenišča, prošt Ignacij Nadrah, in škof hotela ohraniti vse semeniščnike, klerike in neklerike v semenišču, da bi se nemoteno pripravljali za duhovniško službo in se ne bi izpostavili nevarnosti, da zgubijo duhovniški poklic ali življenje. Zavedala sta se, da bo škofija potrebovala duhovnikov, pa naj zmaga kdorkoli. Dobro sta poznala kanone cerkvenega prava, ki prepoveduje klerikom, da bi se prostovoljno vtikali v državljansko vojsko. Ko je Nadrah škofa obvestil, da hočejo semeniščniki iz strahu, da bodo sicer poklicani v nemško delavno organizacijo, vstopiti v domobranstvo, je škof v petek po prazniku presv. Rešnjega Telesa, 9. 6. 1944, prišel v semenišče in zbranim semeniščnikom dejal: „Gospodje, vi ste se prenaglili. Ni nevarnosti, da bi vas poklicali v Toth...“. Mnogi bogoslovci bi bili gotovo rajši ostali v semenišču in se pripravljali na duhovniško službo, a pod vplivom strahu so se kljub škofovim pojasnilom in prošnjam v veliki večini šli prigrisati v domobranstvo. Od šestoletnikov, ki so bili tik pred posvečenjem, nihče ni šel. Od petoletnikov pa sta dva že isti dan škofa prosila, naj bi se zavzel za peti letnik, da tudi njim ne bi bilo treba nikamor hoditi, ko jim je manjkalo samo še eno leto do posvečenja. Škof je obljubil. Eden od prosilcev je prvi oblekel domobransko uniformo in se z domobransko skupino na nemškem kamijonu odpeljal domov, kjer je uniformo odložil. Tak je bil preplah med bogoslovci, a le pri redkih je škofova prošnja, da ostanejo v semenišču imela uspeh. Petoletnikov nihče ni silil, da bi šli kamorkoli.

Škof je res šel govorit z Gauleiterjem Rainerjem, ki mu je rekel: „Mi ne bomo nobenega duhovnika ali bogoslovca silili v vojaščino ali delavno službo“. Zagotovilo, da ne bodo mobilizirani, pa je škof mogel dobiti le za nastopni šesti letnik. Drugih semeniščnikov, ki so vstopili v domobranstvo, ni mogel več oprostiti vojaške službe. V jeseni je škofijski ordinariat šestoletnikom izdal nekakšna potrdila, da so prosti vojaške obveznosti.

62. — K drugemu vprašanju je mogoče reči: Spet sta šla dva, sedaj že šestoletnika (eden je v obeh primerih isti), škofa prosit, da bi jih zaradi negotovega položaja posvetil že med šolskim letom. Škof je v to rad privolil in ukazal špiritualu Truhlarju, naj šestoletnike takoj nauči mašnih obredov. Tako bi lahko bili posvečeni že za božič. Vendar večina s tem ni soglašala, ker so v neosnovanem optimizmu upali, da je zmaga pred durmi in bodo mogli imeti slovesne maše v osvobojeni domovini. Vsiliti pa prejema zakramenta tudi škof ne more. In zato so vsi skupaj čakali do konca šolskega leta.

Tako sem nekoilko dopolnil Kolaričevo poročilo o posvečenju edinega novomašnika, ki ga je škof Rožman to leto posvetil (427/9).

Škof 19. 5. ni bil na Krki, pač pa je romal tja tri mesece pozneje. V „Domačih glasovih“ (Celovec, 6. 8. 1945) stoji zapisano: Škof Rožman je te dni odšel v Krko in se nastanil v samostanu, kjer moli na grobu sv. Heme za narod.

V tistem času

Ne vem dosti o tistem času
in že pozabljam
mnoge nadrobnosti in imena,
vendar se spominjam, kako so
v trpki odločenosti
odhajali
fantje in možje;
kako so se zbirali po vaseh
in odhajali v noč
prijatelji in sorodniki,
kmetje, študentje in literati —
takrat, ko je šlo za resnico
in slovenstvo,
za sever ali jug,
in smo vse drugo pustili:
sonce,
obdelana polja,
domove
in ljubezen...
v tistem času.

Čas je bil tak

Moji prijatelji so bili iz Ambrusa
in iz Hinj,
iz Starega loga in šentjerneja;
spoznal sem jih tisto leto,
ki nas je združilo
v stiskah in skupnem pričakovanju.
Malo so govorili,
nekako zavlečeno,
dišali po zemlji;
poštenje in delo sta jih stisnila
in skrivila
za tisoč hrepenenj,
za tolikšno vero v naše.
In ko smo se razšli,
niso peli kot fantje na vasi —
čas je bil tak...
Nisem jih videl več,
dolgo je že,
a smo skupaj še danes.

Viharni čas

Bilo je v juniju, sredi poletja,
ko sem se pridružil vojski,
ki se je zbrala
in vrgla nevernike
daleč na hrvaško stran,
kjer sta jih vzela ogenj in voda.
Niso se več vrnili
požigat naše vasi,
a tudi jaz se nisem vrnil;
čas me je odnesel,
kakor odnaša veter viharni
listje prek polja in v dalj.

Spet

Vedno bolj se zavedam, da sem spet v bojih,
po ulicah velemesta,
sredi kamnitega drevja —
spet je, ko da bi bil v gozdovih
nekje pri Turjaku.
Nikjer nisem vedel,
zdaj pa me skoraj že v tretji vojni
pretresa grozilnost pekla.
Skrivam se, truden in žejen,
kot nekdam na Mokercu.
Sem in tja pade ob meni kak znanec,
sem in tja padajo,
kakor takrat, v mladostni zavzetosti za svobodo,
ko so bili z mano
fantje iz vse Dolenjske.

Iz naših živih korenin

V jeseni trdni hrast
na našem ozkem vrtu
pregrinja tla za novo rast
s plodovi temnorjavimi
in jih, ko pride mraz,
ki vpleta bele niti,
mehko zastira z listi
lahnó odpadlimi — sem jaz.

Lasje kot žitni klas
v svétlozlatem tonu,
pod njimi nagajiv obraz
z očmi odprtimi, odprtimi
na vse strani; a za ukaz,
se zdi, je vsa njegova bit
kot ujetník za linami
trdó zaprtimi, čeprav
v zaslonu mladih dni
kot ura cel dan žubori — moj sin.

Tako sva, oče in moj sin,
povezana; s tetivami
na isti lok napetimi,
a vsakdo zase z mislimi,
zdaj modrimi, zdaj sivimi,
v vrtinec žitja ujetimi.

Z lasmi kot sonce plavimi,
z očmi svobode žejnimi
z besedami slovenskimi —
— na vekomaj boš tak, moj sin!

Četudi z listi mračnimi
in grčami odprtimi
in z vejami usahlími
boš kdaj venel —
svetlózelen, blešč in nov
pognal boš list — moj sin —
iz naših živih korenin.

„Zdaj preišljujem . . .

. . . kaj je bilo slabega v božiču?“

Bojan Štih: List iz dnevnika, na dan Svetih treh kraljev 1985

V tem letu nas bo obiskala repatica. Prihaja Halleyev komet. Tisti, ki ga je neki slikar upodobil na sliki Poklonitev svetih treh kraljev leta 1304, čeprav se je Halleyev komet v resnici prikazal šele tri leta pozneje. Tista zvezda repatica, ki z njo živimo že od otroških let naprej, ko smo jo prvič z očmi zavedajočega se otroka zagledali nad družinskimi in cerkvenimi jaslicami. Mislim v teh trenutkih na čudovito podobo Vincenta van Gogha Zvezdnato nebo, ki ga je upodobil 19. junija 1889, kakor piše v pismu svojemu bratu Theotu. Zdaj so astronomi spoznali, da Zvezdnatega neba ni priklicala slikarjeva blaznost, kot so to dolga leta mislili, marveč ga je s kometom vred videlo genialno Van Goghovo oko. Včeraj je prišlo pismo iz Bolivije. Iz Santa Cruza, v katerem živi že nekaj let hčerka. Piše mi o Svetem večeru. „Z Luchom sva sama naredila jaslice in drevesček. Tod ni smrečic, zato sva jo naredila sama. Lucho je iz bambusovih paličk sezidal hlevček. Za drevesček sva uporabila staro zgrbančeno vejo. Pobarvala sva jo belo. Okraske zanj pa sva naredila iz paličic za sladoled. Lepo in izvorno.“ Bil sem vesel tega sporočila, saj so naše jaslice bile postavljene na robu bolivijske džungle v njenem vročem, soparnem in vlažnem poletju.

Naši časopisi, radijo in televizija (mišljeni so seveda jugoslovanski — op ur.) skrivajo Božič. Le v Teleksu sem našel zapis Jožice Grgič (3. 1. 1985) naslovom **Božič: dan tradicije, družine, vere . . .** Za naše duhovne razmere zelo pošteno napisano. V želji povedati in opisati naš slovenski Božič. Reči moram, da nisem nikoli razumel, zakaj smo ukinili in prepovedali božične praznike takoj po vojni leta 1946. Božič, ki smo ga v letih narodno osvobodilnega boja praznovali in tudi doživljali kot nekaj, kar je lepo, domače in ljubeznivo. Doživljali smo ga kot mir na zemlji, kot srečo in tudi dobro voljo, ki naj pride med ljudi. Potem pa se je v letu 1946 pojavilo med nami sovjetsko strašilo Dedka Mraza, v imenu katerega so bili pregnani v ilegalo Jezus Kristus, Sveti Jožef, Devica Marija, Sveti trije kralji. Sveti večer, ki smo ga praznovali že tisoč let. Ničkolikokrat smo brali, da je vera zasebna stvar državljanov in da bodi Cerkev ločena od države. Ne nasprotujem misli, da naj se Cerkev ukvarja z duhovnimi in moralnimi vprašanji in naj se odvrne od posvetne politike in oblastništva. Toda, ko smo po sovjetskem vzorcu ločili Cerkev od države, smo v resnici potisnili vernega človeka v podrejeni položaj v družbi, odvojili smo ga od države in spremenili njegovo vero, ki je eden temeljev naše kulture in civilizacije, v nezakonito „skrivnost“. To pa je zapostavljanje v ustavnem, pravnem in človeškem pogledu, ki mu, če smo

socialisti — ne moremo in tudi ne smemo pritrjevati. Celo vzhodnoevropske države so priznale Božič kot praznik ljudi in njihovega poizvedovanja, kdo so, odkod so in zakaj so. V partizanski črnomeljski gimnaziji so sredi vojne leta 1944 pozimi vedeli za verouk, ki ga je poučeval dr. Stanko Cajnkar. In prepričan sem, da takrat to ni bila le taktika, marveč izraz prepričanja, da bodi tako, kot je.

Spominjam se iz svojih otroških let našega družinskega Svetega večera. Najprej se spomnim na Miklavžev sejem, ki je bil na nekdanjem Kongresnem trgu. Najbrže je bilo veliko kiča in kramarske robe, ampak moje otroške oči so videle le barve, luči in za njimi iskale skrivnost sveta. Potem se spomnim smrek in smrečič, ki so jih prodajali prav tako na Kongresnem trgu. Ko sem z materjo in očetom hodil po tem, na asfalt prestavljenemu gozdu, sem vroče prosil nebo, da bi na Sveti večer zagledal v sobi božično drevesce polno lučk, okraskov vseh vrst in barv, pod drevesom pa jaslice, pred katerimi sem klečal in z otroško vročo sapo grel dete Jezusa. Popoldanske in zgodnje večerne ure pred svetim večerom so bile polne opravil, saj smo prijazno pomagali materi, ki je imela toliko dela in skrbi, da ji je najmanjša pomoč iz nerodnih otroških rok pomenila ne le dejanje dela, marveč tudi dejanje ljubezni in spoštovanja. Predno smo vstopili otroci in starši v sobo, ker je bilo drevesce in kjer so stale jaslice, je oče obhodil s kadihom na žerjavici v lopatici za premog stanovanje, stopnišče, pa tudi klet in podstrešje. Bile so to blage vonjave, s katerimi sem v spominu živel tja do Novega leta in še naprej. Skoroda do tistega dne, ko so se na vrtu za hišo spustile izpod neba tople pomladanske sape in je veter šumel v visokih vrhovih smrek.

Ko smo stopili v sobo z drevescem in jaslicami, nas je mati pokrižala in objela. Poljubila nas je na čelo, bog vedi zakaj sem takrat videl v materinih očeh solze. Ali so bile to solze sreče, družinske in človeške sreče, ali so bile te solze izraz strahu, zakaj v svetu je bila že velika gospodarska kriza in bila je že vojna, ki se je širila iz leta v leto. Bile so diktature in smrt je napovedovala svoj veliki karneval. Svet ljudi je stopal v svoj inferno druge svetovne vojne. Potem, ko smo stopili k drevescu, je oče vključil radijski sprejemnik in kmalu smo zaslišali staro Sveto noč, ki bi morala biti himna evropskih narodov. Sprva smo imeli ob začetku tridesetih let le radijski detektor s slušalkami, sredi tridesetih let pa že tudi radijski sprejemnik. Ko je minila božična glasba, je mati stopila k svojemu možu in našemu očetu in mu rekla: „Ti moj Ludvik,“ on pa jo je sramežljivo pobožal po licih. Preden smo se dotaknili jedi, smo otroci nesli v kletno stanovanje, kjer sta živela upokojenca, darila. Bila sta stara, revna in sta težko živela, še težje kot mi, ki nam ni bilo lahko, saj je zaslužil za življenje le oče. Ko smo se vrnili z obiska, smo sedli k mizi. Ščuka, krompirjeva solata in kos orehove potice za vse, ki smo sedeli okrog mize. Molili smo, predno smo se dotaknili vilic in nožev. Bili smo lačni, kajti postili smo se od jutra. Zdaj večkrat premišlujem o tej naši molitvi in vedno v njej odkrijem znak in simbol počlovečenja, zakaj

prav molitev nam je preprečila, da bi planili po jedeh kot razbojniki iz zasede. V nas je prišel čas. Veliki, čeprav kratek čas. Med besedami Oče-naša smo gledali v nebo in ne na krožnike, ki so čakali na nas. Zdaj se spomnim dobrega starega dubrovniškega gosparja Mata Jakšića, odličnega jugoslovanskega ambasadorja po vojni, ki je svoji družini govoril: „Trpeza je altar,“ ali po naše „Miza je altar,“ kar pomeni, da so na njej božji darovi, ki so sicer plod dela človeških rok. Šele ko je naša molitev minila in nismo bili več požrešni ljudje, se je naša sveta večerja začela. Mati pa je rekla: „Verujem, da ni naša zadnja.“ Molčali smo, ko smo jedli. Gledali smo mater in očeta in hvaležno sprejemali iz njunih rok darove. Poljubili smo kos belega kruha, ki je bil na naši mizi le ob velikih dneh. Ko sta mati in oče trčila s kozarci svetlo rdečega bizeljčana, je oče prebral voščila, ki smo jih prejeli in nam povedal, komu smo jih poslali mi. Potem pa je sledila otroška igra, ki sta jo mati in oče gledala molče. Kdo bi vedel, kaj sta mislila takrat, ko sta nas gledala v igri z darili, ki so bila komajda več kot simbolična. Svinčnik ali radirka, svetlo šumeč barvast papir, iz katerega smo izrezovali figurice in geometrijske like, pa rokavice ali nogavice. Morebiti sta mati in oče v duhu gledala svoje bajtarsko otroštvo in mladost na Bizeljskem ali v Prlekiji. Pa svoja dunajska leta, ko je bila mati služkinja in oče progovni delavec na dunajskem južnem kolodvoru. Ali pa sta premišljevala o času, ki smo ga živeli in ki ni napovedoval nič dobrega. Ampak prepričan sem, da sta bila polna notranjega miru in zadovoljstva, saj sta nam kljub hudim časom pripravila uro srečnega in blagoslovljenega večera. Ko mi je bilo sedem let, me je mati prvič peljala k polnočnici v trnovsko cerkev. Prešernovo in Finžgarjevo. Ampak prvo polnočnico sem doživel le slušno, kajti majhen, kot sem bil, sem videl pred seboj in nad seboj le hrbte ljudi, ki so peli božične pesmi. Zato me je mati naslednjega dne še enkrat pospremila v cerkev, da sem si lahko ogledal jaslice. Ko sem se vrnil ponoči domov, sem po stopnicah že sanjal. Lepe, tople sanje, ki so bile sladka ljubezen neznanega, skrivnostnega in kar je najlepše prihodnjega. Želel sem, da bi mati in oče živela večno in da bi bila živa tudi še takrat, ko bom že star in betežen. In še to naj povem, da je bil moj oče vse svoje življenje socialist in tudi mati, ki mi je brala v izvirniku, ko sem bil že v gimnaziji, Karla Kraussa in Karla Kautskega.

Zdaj premišlujem in ugibam, kaj je bilo slabega v Božiču, da ni več dovoljen in zaželen? Vsa naša družina je sodelovala v narodno osvobodilnem boju. Od prvega dne. V bližnjem in daljnem sorodstvu. In nikogar ni bilo, da bi izmed nas zašel na kriva pota. Zakaj tedaj ni več Svetega večera in Božiča, o katerih so naši pesniki in pisatelji napisali toliko čistih umetniških besed?

V že imenovanem zapisu v Teleksu avtorica vprašuje, zakaj toliko mladih ljudi obišče polnočnice. Rekel bi, da je duhovna lakota sodobnega slovenskega človeka čedalje večja in hujsa. Ne le fizična lakota, kakršna je danes v Afriki, tudi duhovna lakota, kakršno spoznavamo v modernem

industrijskem razvitem svetu, lahko ubija in uničuje človeška življenja. Zato iščemo pot k starim izročilom in starim duhovnim vrednotam. Ne zato, ker smo obupani in šibki, marveč zato, ker smo močni in zdravi. Kajti življenje, veselje, ni le velik čudež, je tudi skrivnost. Te pa ni mogoče razložiti ne s fiziko in ne s kemijo, pa tudi s sociologijo ne in še manj s politologijo. Ko prebiram učene filozofske razprave o bivanju in biti, o smrti in življenju, se sprašujem, kje je človeško srce in kje so človekove oči, da ne vidijo več oblaka na nebu in ne zvezd na nočnem firmamentu. Vem, kdo je bil Voltaire, zato razumem njegove besede: „Si Dieu n'existait pas, il faudrait l'inventer, mais toute la nature nous crie qu'il existe.“ (Če Bog ne bi obstajal, bi si ga morali izmisliti; a vsa narava nam kliče, da obstaja.) Prav nič ne verjamem scientističnim razlagalcem življenja in veselja. Le to dobro vem, da ne smem postati oblastnik in ne izkoriščevalec, pa ne lažnjivec in tat. Moja svoboda je svoboda sočloveka. S sovražtvom in zanikovanjem se ne da živeti. Niti srečno in tudi ne spodobno. Verujem v socialistično solidarnost ljudi in v Sveti večer mojega očeta in matere. Zato pa vprašujem kot Nicolaus iz prstovoljnega ameriškega pregnanstva: „Uhland! wie steht's mit der Freiheit daheim?“

Za nami je Orwelovo 1984. leto. In pred nami je 1985. leto, ki bo tudi Orwelovo. Nocoj bom zato bral Stritarjevo Deveto deželo, Mencingerjevega Abadona in Tavčarjevo satiro 4000. In Bartlovega Alamuta. Lital bom po teh starih knjigah in izpisoval, kar sem si nekoč občrtal zaradi strahu pred črno bodočnostjo, ki pa je postala naša sedanjost...

(Pocrtis iz Celovškega zvona, III/6)

SLOVENSKI POZDRAV IZ GORICE — Naš rojak, g. VINKO LEV-STIK, ki je v Gorici (Corso Italia 63) odprl prvovrstni hotel, nam je poslal 50 DM za naročnino na VESTNIK, katerega redno in z zadovoljstvom prebira, in nas obenem prosi, da sporočimo njegove najlepše pozdrave številnim soborcem, prijateljem in znancem, ki jih ima v Argentini.

Uprava VESTNIKA

POPRAVEK k članku Toneta Šušteršiča „Slovenski in armenski prodor v svetu“: Na strani 221 v prejšnji številki (3/85) Vestnika, 3. odstavek, 6. vrstica je bilo zapisano „...se ne ukvarjajo z mrlškimi PREKO-PAVANJI...“, kar bi se moralo pravilno glasiti: „...se ne ukvarjajo z mrlškimi PREROKOVANJI...“, s čimer, seveda, šele stavek zadobi pravi smisel.

Zlohotno enačenje generalov Rupnika in Nedića z norveškim Kvislingom

Kot nekak simbol narodnega izdajstva v drugi svetovni vojni se pogosto citira Vidkund Kvisling. Jugoslovanski politični pisci in propagandisti vedno znova uporabljajo kvislinštvo kot oznako za delovanje generalov Rupnika in Nedića. Pri podrobni analizi omenjenih osebnosti je slika precej drugačna. Iz knjige Hitlerjevi vojni cilji, Norman Rich 1974, ki je povsem naslonjena na uradne predvsem nemške dokumente, se nam pokaže delovanje V. Kvislinga takole:

9. aprila 1940, ko sta norveška vlada in kralj že zbežala, je izdal proglas, da ima sedaj njegova stranka (Nasjonal Samling) dolžnost prevzeti oblast, da zaščiti varnost in neodvisnost dežele. Uspeha ni imel, ker čisto preprosto ni mogel dobiti odgovornih ljudi, ki bi prevzeli ministrstva. Nemci so bili tako prisiljeni predati najvišjo oblast Najvišjemu sodišču. Šele februarja 1942 so Nemci sprejeli Kvislinga za predsednika vlade, vendar zelo neradi, ker je Kvisling še vedno vztrajal na zahtevi po mirovni pogodbi z Nemčijo, ki naj bi potrdila norveško nevtralnost in samostojnost. Kot vodja norveške nacistične stranke je zagovarjal princip polnomočnega narodnega voditelja (Fuehrerprinzip). Norveška je na vzhodno fronto proti boljševikom poslala samo 6 tisoč prostovoljcev. Po vojni je bil Kvisling obsojen na smrt. Predmet glavne obtožbe so bili njegova politična poteza od 9. aprila 1940 in njegovi podpisi na dokumentih, ki so določali preganjanje Judov ter streljanje norveških talcev v zelo skrčeni meri.

Pri generalih Rupniku in Nediću pa je primer povsem drugačen. Ko je bil narod zaradi revolucije in nesmiselnega izzivanja okupatorjev izpostavljen ne samo preganjanju, ampak celo popolnemu fizičnemu uničenju, sta pristala na nujno potrebne stike zasedbenimi oblastmi.

To sodelovanje je bilo povsem v skladu s tradicijo in mednarodnimi zakoni o zasedenem ozemlju. Oba sta delala izključno z namenom braniti narod in ščititi njegove življenjske potrebe.

Sodelovanje z okupatorjem se ni nikdar niti najmanj dotaknilo področja narodne izdaje. Njihovih podpisov ali zgolj ustnih pristankov za krivične represalije okupatorja nad narodom ni bilo in ne bo nikjer. Obe osebnosti, katerimi smo dolžni naše spoštovanje, sta bili obsojeni in usmrčeni po krivici, obe žrtvi komunističnega maščevanja, ker sta bila zvesta narodnjaka in se nista uklonila naklepom komunističnih partij priti na oblast za vsako ceno.

ZU

NAŠI JUBILANTI

„Stoje nam še slovenstva stebri stari!“

(Ob visokem življenjskem jubileju predsednika SNO-a)

Med tiste redke večnomlade ljudi, ki nikdar nimajo časa zase, spada nedvomno naš odlični jubilar, letošnji osemdesetletnik — gospod RUDOLF SMERSU.

Obdarjen z vsemi častmi, ki jih slovenski zdomski in svobodni svet premore, še bolj pa obložen z delom, drobnim in velikopoteznim, hvaležnim in nehvaležnim, ki ga naš čas pionirjem za svobodna obzorja neprestano nalaga; z delom, katerega najvidnejša in venomerna neodjenljiva nalepka se suho glasi „ad honorem“; z delom, katerega breme bi stisnilo velikane drugih narodnosti in katerega teži naš jubilar izzivalno kljubuje!

Že prej med nami — in je prav, da še danes — smo čuli vprašanje, ki mu lagodni ne vedó odgovora: „Kaj je tista sila, ki jih drži pokonci; pokonci in v stalnem zagonu že 40 let!“

Vi ste — mi smo — seme izkrvavelega naroda je zapisano v dušo, v srce in voljo jubilanta; je bilo pisano jubilarovim vrstnikom in prejšnjim in zdajšnjim sodelavcem. Mi smo seme izkrvavelih v Rogu, škofji Loki, Teharjah, št. Vidu, v Novem mestu, v št. Petru na Krasu, v Kranju, v sami Ljubljani, v Sloveniji celi.

Kdor tega ne razume, se bo čudil zanosu in vnemi in vztrajnem naporu našega slavljence, ki mu je tuj bil počitek v jutru življenja, v opoldanski vročini in v obremenjenem popoldnevu.

Gospod Rudolf Smersu je bil, in je še, vedno v središču našega zdomstva, naših naporov in naših težav, trdnega upanja in neizmerljive vere v prihodnost slovenstva.

„Svobodna Slovenija“, list, ki v imenu ponazarja ves življenjski ideal našega jubilanta, mu je posvetila v svoji letošnji dvojni številki 43-44 občiren, a neizčrpan, a vendar hvaležen poklon.

Naj bodo vsečne jubilaru tudi tele prekratke vrstice našega lista.
urednik

Ernest Hirschegger — sedemdesetletnik

Dne 11. oktobra 1985 je slavil v Mendози svojo sedemdesetletnico Ernest Hirschegger iz Device Marije v Polju pri Ljubljani. Že v fantovskih letih se je krepko udejstvoval v mladinskih organizacijah, pozneje pa tudi v prosvetnih in političnih. V času komunistične revolucije se je pridružil vaškim stražarjem in nato domobrancem v Ljubljanski pokrajini in nato tudi na Gorenjskem. Omeniti je treba, da je sodeloval v drzni akciji pri rešitvi ameriškega pilota — stotnika Brasha. Po koncu vojne je z družino zapustil domovino in odšel na Koroško. Ker so jugoslovanske

komunistične oblasti zahtevale njegovo izročitev in tudi izročitev njegovega brata Rudija, sta se oba umaknila v ameriško cono in nato v francosko, od koder sta leta 1949 dospela v Argentino. Tudi v Argentini se udeležuje v javnem delu, zlasti še v Društvu Slovencev v Mendoza in v Društvu slovenskih protikomunističnih borcev. Bog naj mu nakloni še mnogo srečnih in zdravih let!

Čestitke urednika:

Jubilant je dolgoletni zvest naročnik in kritičen bravec Vestnika; eden izmed takih, ki so uredniku najljubši, kajti preko njih urednik najde odmev, na katerega list naleti v širšem krogu bravcev. Naj nam tale njegov jubilej nudi priliko, da mu izrečemo zaslužen priznanje tudi za večkratne njegove prispevke, ki so pripomogli listu do večje pestrosti in, predvsem, objektivnosti.

France Fajfar – šestdesetletnik

Dne 17. septembra je letos praznoval svojo šestdesetletnico g. Franc Fajfar, ki se je rodil leta 1925 v Dražgošah. V času komunistične revolucije se priključil Slovenskemu domobranstvu in se boril proti komunističnim partizanom na področju Novega mesta. Ob koncu vojne se je moral več mesecev skrivati po dolenskih gozdovih, predno se mu je posrečilo prebiti se v begunska taborišča v Italiji. Od tam se je preselil v Argentino, kjer je pridno delal, se poročil in študiral na ekonomski fakulteti buenosaireske univerze ter postal contador público nacional. Sedaj je v službi pri velikem slovenskem podjetju Bratje Oblak. Naš jubilarant se pridno udeležuje v Slovenskem domu v San Martinu, kjer je bil več let predsednik, sedaj pa je podpredsednik. Je redni naročnik Vestnika in drugih slovenskih publikacij. Protikomunistični borci mu k šestdesetletnici prav prisrčno čestitamo!

Ga. Virantova – devetdesetletnica

V Slovenski vasi je 3. decembra 1985 praznovala v krogu svoje družine in prijateljev svoj visoki življenjski jubilej Virantova mama, kakor ji prijatelji pravimo. Izhaja iz trdne in zavedne dolenske družine. Med vojno je bila njena družina vseskozi aktivna in odločno na domobranski strani. Edini sin je bil član Vaških straž in kasneje domobrancev. Kmalu po opravljenem oficirskem tečaju je bil poslan na Gorenjsko, kjer je v boju s partizani v Zalogu pri Lahovčah, 5. oktobra 1944, padel. Bil je mlad, korajžen fant in se je zvesto držal naukov svojih staršev. Virantovo mamo je njegova smrt zelo prizadela, vendar je tudi ta udarec ni omajal v njenem prepričanju in zvestobi za našo pravično stvar. Tudi njena hči Zdenka (ga. Janova) je pridno sodelovala pri naši stvari, kjerkoli je bila potreba. Tako sta s prijateljico Marjanco (go. Kraljevo) vozili iz zastraže-

nega občinskega doma v D. M. v Polju strelivo Vaškim stražarjem na ročnem vozičku do Ljubljane, od koder so ga potem v gnojničnem vozu odpeljali na dogovorjeno mesto.

Pred 40 leti je Virantova mama z možem in hčerko nastopila pot begunstva, ki jih je slednjič pripeljala v Argentino. Pričela je pogumno novo trdo življenjsko pot. S hčerko sta se zaposlili kot služkinji, oče Virant pa je opravljal priložnostna hišna dela. Po letih trdega dela so si naposled v Slovenski vasi postavili v začetku skromen dom. Tudi tu je naša slavljenska razvila vse svoje obilne sposobnosti. Virantova mama pri svojih visokih letih še sedaj hodi zravnana in gre vsak dan k maši v bližnjo cerkev. Pridno zasleduje naše javno življenje in še vedno pomaga hčeri, da more v veliki meri usmerjati slovenske otroke za bodoče zavedne Slovence, ki naj vedo, zakaj so njihovi predniki zapustili domovino. Slavljenci pa želimo, da bi jo Bog ohranil v zdravju še dolgo vrsto let.

J. K.

„... in ko mesec je presvetlil zadnje krošnje, smo bili z zlatom in krvjó obliti!“

Smo bili z zlatom in krvjó obliti! Ta rdeče-zlati verz sedmero brušenih besed, ki mu je oče bil naš Karel Mauser že v zgodnjem sporočilu „Mrtvih živim“, zlatí se vedno bolj iz leta v leto.

Kri naših fantov, mož, žena, deklet spreminja nezadržno se v obštet svetniški na oltarjih naših src. In kmalu mora priti čas, ko bo sijal in blagoslov sejal v svetiščih božjih.

Nedvomno v taki veri (ki je tudi naša) je letošnji zlatomašnik, dr. Filip Žakelj „za tisk pripravil, uvod in opombe napisal, izdal in založil“ droben zveščič velikih resnic na 40-ih straneh, ki nosi naslov:

TUDI SLOVENSKI MUČENCI MORAJO BITI VPISANI V SEZNAM SVETNIKOV

In tamkaj že proti koncu vzpodbudnega pisanja, goreče, neprisiljeno pristavi:

„Če nimamo posebnih listov, naj bi predvsem naši verski listi prevzeli to nalogo, da bi več pisali o mučencih in MOREBITNIH USLIŠANJIH NA NJIHOVO PRIPROŠNJO. Nič napak ne bi bilo, če bi del te naloge prevzela Tabor in Vestnik.

Na tej poti smo se torej znašli, prežgani s prav tako vero v mučenitvo premnogih naših soborcev kot tudi oba pisca te knjižice († dr. Franc Blatnik in že omenjeni zlatomašnik) ter mnogi, mnogi med nami.

Saj kdor v ta naš veliki zaklad ne veruje trdnó in še tiho dvomi, mu kaže čimprej seči po brošuri, kjer se med drugim pisec sprašuje ali vzklika:

„ČE TI NISO PRI BOGU, KDO BO?“

— — — Kajti — — —

„Niti enega nisem slišal, da bi se kesal, ali da bi bil obžaloval, da je bil domobranec, protikomunističen borec. Več pa sem jih slišal zatrjevati, da bi kljub vsemu še enkrat vstopili med domobrance, če bi bila prilika, čeprav bi vedeli naprej, da bodo morali vse to trpeti. Pogosto sem čul: Rajši sem med žrtvami, kot da bi bil ubijavec.“

— — — in — — —

„Tako je partizan Herman mnoge pretepal in smešil posebno, če je dobil pri kom rožni venec ali svetinjico. Smešil je Kristusovo trpljenje in ga enačil z našim. Tudi drugi so se norčevali iz nas, če vemo, koliko je Kristus na Golgoti trpel. In če je on vse to pretrpel, zakaj ne bi mi, ki smo njegova vojska!“

— — — da: njegova vojska — — —

„...Njih oči so izžarevale grozo prestane noči.

Tako sem se srečal tudi s svojim kuratom Francetom Kunstljem. Vsega bledega in brez moči sta podpirala dva partizana. Bolj se je vlekel, kot hodil. Ko me je zagledal, se je obrnil k meni in rekel: „Ko prideš k fantom, jim reci, naj obude popolno kesanje, ker vam bom nazaj grede dal vesoljno odvezo.“ Naše skupine sem o tem obvestil. Tako so bile vseh oči uprte vanj, ko je nazaj grede dajal fantom odvezo.

Takrat so se rablji še bolj razsrdili nad njim in mu rekli: „Čak', hu-dič, ti bomo že pokazali!“ Iz bunkerja so ga privlekli z odsekanimi rokami v zapestju in ga do pasu slečenege vrgli na razbeljen pesek. On pa je še vedno obrnjen proti nam s štrcljem dajal vesoljno odvezo, ko so naše edinice odhajale v smrt.“

Gornje ni nikakšna pobožna legenda, marveč s pričami dokazana resnica.

Za čudeže moramo prositi, je naslov enega teh zgoščenih poglavij; kam in h komu se torej obrniti, je zgoraj povedano.

Čeprav smo mi sami o tem prepričani, bo vendar treba trdnih pričevanj o mučeniški smrti naših borcev, na kar nas pisec opozarja in spominja, rekoč:

Doma je očitidcev mučenja in streljanja znatno več, pa ne med žrtvami, marveč med krvniki. To so partizani, ki so ali sami mučili in morili, ali vsaj bili zraven ter videli. Ne pričakujemo, da bi ti ljudje kdaj nastopili kot neposredne priče. Ta in oni se baha in širokousti, kako je moril, pa pri tem imenuje imena, opisuje podrobnosti, posebno kako so se žrtve obnašale itd. Te njih izjave je treba zapisati, da ne gredo v pozabo, ter zapiske skrbno shraniti. Ljudje, ki jih slišijo govoriti, bodo lahko pri procesu nastopili kot priče, ki so svoje znanje dobile od samo-sliščev (2117).

Mi pa imejmo celó tolikšno zaupanje v silno moč naših mučencev-priprošnjikov, da bodo tudi svoje lastne morivce spreobračali in vsaj nekatere nazaj k Očetu vračali. Da bodo ti kot novodobni konvertiti pogum-

no in skesano sami pričali o strašni hoji naših fantov na Golgoto in v zadnje poveščanje. Od stotih, desetih se bo našel eden, dva...

In tisočerin bravcem VESTNIKA, posebno tistim, ki jih kakšen križ teži, svetujemo, naj se priprošnji „z zlatom in krvjo oblitih“ trdnó zaupajo!

V SPOMIN

Ob prvi obletnici odhoda v večnost našega PAVLETA RANTA zapišemo tele kratke vrstice v njegov spomin z željo, da bi ob tej priliki pomolili za njegov blagor preštevilni znanci in prijatelji, ki jih je Pavle imel, pa tudi za večni blagor pokojnega SREČKA RUSA, našega soborca in velikega Pavletovega prijatelja. V tretji številki lanskega Vestnika se je Pavle, s temnimi slutnjami že, poslovil od Srečka, v naslednji pa se je njegovo ime odelo v črnino. — Ured.

† Jože Albreht

Na Marijin praznik 15. avgusta se je v zgodnjih jutranjih urah preselil v boljše življenje Jože Albreht.

Mirno in tiho kakor je bilo njegovo življenje. Od Stvarnika je bil obdarjen z lepimi lastnostmi, ki jih je razdajal za slovenskega človeka. Bil je zaveden, veren Slovenec, mož, kakršnih je malo med nami. Rodil se je 2. marca 1913 v Hotedršici, v verni kmečki družini. Komaj štirileten je zgubil očeta, ki je umrl za posledicami prve svetovne vojne. Mlad je moral prevzeti gospodarstvo kmetije. V mladih letih je z veseljem delal pri prosveti, gospodarskih in političnih organizacijah. A druga svetovna vojna je zavrla to delo. Komunistem je začel presti svoje mreže. Jože je kot zaveden protikomunist prijel za orožje in med prvimi stopil k vaški straži.

Ko se je v Hotedršici ustanovilo domobranstvo, je Jože sprejel težavne županske posle, katere je v splošno zadovoljstvo vodil do maja l. 1945. V tem času se je vas napolnila z begunci; tudi za te je očetovsko skrbel, jim lajšal bedo in trpljenje brezdomstva. Prišel pa je usodni maj, odločno je stopil na pot begunstva in preko Koroške prišel v italijanska taborišča. Proti koncu l. 1947 je z majhno skupino 13-ih, imenovano „sivih“, odšel v Argentino. Tu se mu je odprlo novo področje dela v organizacijah in politiki. S čutečim srcem je prijel za delo v slovenski skupnosti.

Ljubil je svoj dom, zanimalo so ga in rad je bral naše zdomske publikacije, nad vse pa mu je bila ljuba slovenska pesem.

A v srečno zakonsko življenje so prišle težke preizkušnje. Zaradi bolehanja na srcu se je v začetku leta zatekel v bolnišnico, kjer se mu je zdravje nekolikoboljšalo. Ob skrbni zdravniški negi na domu sta z ženo Francko upala naboljšanje zdravlja.

Bog pa je imel svoje namene. Uživaj zdaj pri Njem večno srečo in veselje. Mi pa Te bomo ohranili v najlepšem spominu!

Soborec

Slovo od Mirka Sešek!

V zgodnjem dopoldnevu 5. avgusta 1985 nas je neprijetno prizadela žalostno vest: Mirka ni več! Zgrudil se je zadet od „srčne kapi“.

Mirko je bil s svojo družino moj sosed. Moj prijatelj celih 35 let, tu na Gilbertu. Prejšnji dan, v nedeljo, je bil še pri sveti maši in prejel sv. obhajilo v farni cerkvi. Pa ga je obdajala že takrat slabost, da je moral ven iz cerkve.

Ko zgubiš dobrega prijatelja, kot mi je bil vsa leta Mirko, šele občutiš praznoto, ki neusmiljeno zazija. Mirko se je brez slovesa poslovil od nas, odšel iz te solzne doline; zdaj se vesele že tam, kjer ni solza, ne bolečin.

Mirko je bil v svojem 65. letu rojen 4. julija 1920 v Ljubljani. Živel je na Vevčah, občina Devica Marija v Polju pri Ljubljani. Zapušča poleg svoje žene Ivanke še hčerko Mary Ann Tušar v San Diego, Kalifornija ter sina Jožeta v Jaeswille, Wisconsin; doma v Sloveniji pa dva brata, Maksa in Franca.

Kot mlad fant je bil Mirko zelo aktiven: v domu Marijine kongregacije, prosvetnega društva, fantovskega odseka. Po končanih šolah se je zaposlil v Ljubljani kot poštni uradnik na glavni pošti.

V pogrebem zavodu Gilbert so se poslavljali od pokojnika številni prijatelji in znanci. Rožni venec pa je molil č. g. Franc Gaber, ki se je na koncu poslovil od pokojnega z lepim nagovorom.

Pogreb je bil 8. avgusta s sveto mašo v šv. Jožefa cerkvi na Gilbertu, od tam pa na Gilbertsko pokopališče. Pokopaval je župnik Franc Perkoč ob asistenci župnika Franca Gabra.

Mirko je bil v svojem 65. letu, rojen 4. julija 1920 v Ljubljani. Žit tam pa v Spittal ob Dravi. 9. junija 1946 se je poročil z Ivanko Novak, svojo izvoljenko še od doma. Septembra 1949 je emigriral v Severno Ameriko v Minnesoto.

Težava je bila takrat za zaposlitev. Vzel je delo rudarja (blast man) v železnem rudniku pri družbi „Erie Mine“ na Hoyt Lakes, Minnesota. Poleg zanimivega dela so bili v zimskem času v tistih železnih soteskah tudi siloviti viharji od Kanade sem, ki so povzročali tudi po 100 stopinj Fahrenheita mraza. V takih razmerah se ga je prijel hud revmatizem, da

je moral službo predčasno opustiti. Leta 1982 je iz 32-letne službe stopil v pokoj.

Poleg opisane življenjske poti našega rajnega Mirka, omenim tudi to, da je bil še vedno poln tistih nesebičnih idealov, ki si jih je nabral iz društvenega življenja in šole tam v domu prosvete, v Devici Mariji v Polju.

Mirko je bil tih, nevsiljiv fant, pa vedno poln humorja. Bil je povsod z nami kadarkoli je bilo treba. Z zanimanjem je prebiral Vestnik, zanimive članke še po večkrat. Zelo mu je bila pri srcu naša borčevska organizacija! Nič kolikokrat je načel pogovor z vprašanjem: Kdaj bomo zopet vsi eno, pod isto streho, kot smo bili že enkrat?

Upajmo, da že posreduje pri Onem, v katerega je tako veroval, da usliši njegovo vročo prošnjo, da nekdanje borce, „Kranjske Janeze“ zopet spravi pod isto streho!

Počivaj v miru v ameriški zemlji svobode!

Vsem Tvojim pa naše globoko sožalje!

Tvoji prijatelji, borci
in sosed Andrej Pučko

PISMA UREDNIŠTVU

Spoštovano uredništvo „Vestnika“!

9. 7. 1985

Naš lep pozdrav vsem sodelavcem „Vestnika“ od vseh soborcev nastanjenih v okolici Gilberta, ZDA, kjer smo tudi letos v skromni proslavi poživili spomin na naše mučene in pobite brate — tem veljaj naša prva beseda.

Druga pa je beseda zadržane, skoraj bi rekel „svete jeze“. Zakaj le!

Mejaši naše sosede Kanade smo namreč! Četudi je Kanada prostrana, velika dežela, kljub temu pljuskne zdaj pa zdaj, že nekaj let sem, na našo stran val ogorčenja, protestov pa jeze tam živčih povojnih emigrantov! Nekateri naši, ki bi morali biti najbolj naši, ga lomijo! Imamo prijatelje tamkaj v Kanadi. Preveč dobro jih poznamo! Odlični fantje! A nismo verjeli njihovim tožbam in njih jezi. Sporekli smo se v toliko, da smo se razšli. Ali fantje se niso lagali o tistih gospodih. Danes vsa emigrantska Kanada govori o tem, pa tudi naša Amerika. Tisti gospodje ljubimkajo namreč pod rdečo marelo in nosijo svoje srce v Ljubljano. Kakšno ceno in pogoje so jim hostarji stavili, se sprašujemo.

Pa tudi med nas je začela vdirati rdeča megla, saj so nekateri posamezniki, ki šepčejo prav na uho tisto krščansko krepost o pozabi in odpušcanju. Govorijo nam: veste, fantje, treba je vse pozabiti, pozabiti. Kar je bilo, je bilo! Res, velika gorečnost takih „pridigarjev“ za pozabljenje strahotnega rodomora in izdajstva „angleške vojske“. Kako do-

bro razumemo opreznost in strah naših raznih „turistov“, bi se odpravljajo tja dol v Ljubljano, da ne vznemirjajo rdečih barab tamkaj!

. (urednikova cenzura)

Je pa za moj okus daleč bolj možakarski Stane Dolanc, ki je vsem tem, ki se hodijo ponujati v Ljubljano s svojim „pozabljanjem in odpuščenjem“ dal odločno vedeti, da zbližanja s komunisti ne bo nikoli, ker zunaj komunizma druge ideje komunizmu niso dostopne. Nam, svobodnemu svetu, je krvavi teror ter morilski sistem komunistov še manj!

. (urednikova cenzura)

Našim „turistom“ bi svetoval, naj si ne hodijo packati svojih glav. Naj ne bodo koristne lutke za skrite namene ljubljanskih tovarišev. Njim gre za naš denar; oni so zvesti hlapci Sovjetov.

Nekaj misli iz našega „renča“ sem Vam nadrobil, če ne bo zamere! Bog Vas živi!

Andrej Pučko

Zamera verjetno bo! Tisti, ki so šli skozi rdeči pekel, razumejo ogorčenje pisca. Kljub temu smo se tudi mi poslužili cenzure, če ne bo zamere in da ne bo prevelike zamere! — Ured.

Iz pisma starejšega upokojenca prijatelju v zamejstvu (Koroška):

..Ko človek takole bere, kaj so si pri Vas ljudje lahko ustvarili s solidnim delom, se mu vse zagabi, ko pomisli, kako je pri nas DELO napisano celo na zastavi z velikimi črkami, plačano pa je s parami, posebno še ko pride do upokojitve. Saj ne tožim zase, osebno zelo malo porabim, a vseeno se mi zdi bedasto, če pomislim, da imam v vašem denarju komaj kakšnih 5000 šilingov na mesec, in da me, kadar sem v bolnici, rešuje samo to, da sem diabetik, sicer bi puščal lepe vsote za prispevek in tudi pri nakupu zdravil se mi to le pozna, saj vse, kar zadeva diabetes in njegove posledice, lahko zdravim brez prispevkov. Pri vsem tem so pa zdravniki pri nas tako plačani kot bosonogi kitajski ljudski zdravniki. Človek bi rad obarval denar, da bi videl, katerih neupravičenih rok se vse prime. Veste, pri nas je načelo: eden naj dela, eden nadzoruje po strokovni plati, drugi po politični plati, že tako močno razširjeno, da dela samo eden, po štirje pa nadzirajo. Ko pomolzejo kravo, jo administrativno obdelajo vsaj še štirje, in ko odkljukajo v petletnem planu od te krave načrtovano mleko, ga kupimo v trgovini za drag denar in je ponavadi že skisano. Blagor kravi, ki je neposredna proizvajalka in ki se ji ni treba ukvarjati s tem, kako bo v naprej. Veste, gospa krava ima mleko, s tem maslo, sir, kožo, meso. No pa greste v gostilno in se najeste v trdni veri, da je teletina, samo malo preveč je vse popoprano in papricirano (dejansko, ne samo v ceni). Pa vas čez nekaj dni boli želodec; sledi rentgen in vse mogoče. Najdejo cel kup reči; kaj je pa pravzaprav izzvalo te težave, ostane za moderno medicino skrivnost. No, čez leto dni zveste, da je gostilničar z ženo in natakarki vred zaprt; imeli so kar pri gostilni hlevček, kjer so gojili podgane in jih pro-

dajali predelane v telečje medaljone. In veste, kako je prišlo vse na dan? Neki Avstrijki, ki je tam lepo papcala, se je nekaj zataknilo v grlu, in ko so ji doma to odstranili iz grla, so dali v pregled kosti — in glej, bile so od pogdan. Vidite, kam pripelje strokovno sodelovanje med dvema državama.

Kaj pa pravite k supervohunski komediji med obema Nemčijama? Saj če bi bile te tajnice kakšne čedne-Mate Hari, bi človek še razumel, ampak da se zdaj že vsaka baba meša v obrambne načrte Nemčije, se mi pa zares zdi trapasto... in to ob tem, ko ima plačo v trdnih markah. Jaz bi vse to nagnal z Voglom vred k Honeckarju, pa naj bi se lotili pridelovanja žita, da ne bi spet ameriški farmerji morali preživljati pol SSSR. Veste, včasih se človek vpraša, kakšno sr... je to, tako velika država, ki ne verjame v nadnaravne pojave in ki ima baje tako imeniten znanstveni potencial, pa ne zmore pridelati dovolj hrane za vse svoje rdečkarje... in krade od kraja vse, kar izumijo v ZDA, sedaj, ko je pa embargo, se spet slinijo in se delajo pripravljene za razgovore, samo da bi spet prišli do nove tehnologije in se potem pred zamorčki bahali, kaj vse znajo.

PISMO IZ AVSTRALIJE:

15. 10. 1985

Spoštovani urednik!

Najprej Vas in ves odbor lepo pozdravljam. Pošiljam ček za naročnino in 10 dolarjev za Tiskovni sklad Karla Mauserja.



Obenem Vam pošiljam tudi sliko, ki sem jo izrezal iz časopisa Canberra Time. Na tej sliki je Slovenec, ki je veliko žrtvoval za Slovenijo, ki jo je branil v najhujših težavah. Po 40 letih je pred avstralski vojni spomenik položil venec v čast vsem tistim Slovincem, ki so bili pomorjeni tiste dni leta 1945. Pri tem ganljivem trenutku polaganja venca sem bil tudi jaz prisoten.

Za konec bi samo še to rad povedal, da je tukaj v Avstraliji veliko vernih Slovencev, na katere smo lahko ponosni.

V želji, da bi bil Bog z nami in z vsem slovenskim narodom, Vas še enkrat prav toplo pozdravljam!

Z. B.

Dragi prijatelji!

...Zdaj pa bi rad dodal še nekaj mojih pripomb k obširnim kolonom, ki jih je pod naslovom „Slovensko domobranstvo“ v AD objavljal L. P.:

Pokojni predsednik N. O. dr. Stare je nekoč zapisal: Med slovenskimi domobranci bodisi v vrstah častnikov, podčastnikov ali moštva ni bilo opaziti nikakega zanimanja in simpatij za Hitlerjevo Nemčijo; oni so že od početka verovali v zmago zavezništva in bili na njihovi strani...

Poglejmo v dogodke, ki podprejo izjave nekdanjega predsednika Narodnega odbora.

Leta 1944, sredi poletja, ko še ni bil viden upad nemških vojnih sil, je komandant oklopnega vlaka, ki je imel poleg težkega orožja tudi daljnometni top, poklical na razgovor komandanta mesta in poveljnika 64. domobranske čete v Logatcu, nekdanjega poklicnega orožniškega majorja A. Fortuno. Poveljnik oklopnega vlaka pa je bil komandant za Notranjsko pokrajino in je pripadal k SS oddelkom.

Razgovora sva se udeležila z majorjem sama, spremljala pa sta naju tudi dva vojaka naše čete.

Povelje se je glasilo takole: vse domobranske čete, katere so zasedle prostore ob glavni cesti do kolodvora in na kolodvoru, se morajo umakniti TAKOJ nemškim zasedbenim vojaškim edinicam. Naš komandant je to zahtevo popolnoma odklonil z razlago, da smo slovenski vojaki na svojem teritoriju. To pa je SS-ovca tako razburilo, da je zagrozil z uničenjem vseh okoliških vasi, če se njegova odredba ne izvrši v roku 48 ur.

Nič manj ni bil razdvojen naš komandant.

Po razgovorih z našo najvišjo vojaško komando v Ljubljani smo dobili opolnomočje za strogo vojaško pripravljenost od Ljubljane do Postojne. Na pomoč je še isto noč prispel „kapetan VULE“ s svojim bataljonom iz Dolenjske. Ta pripravljenost je trajala nekako 10 dni. Vprašanje nastaja: Zakaj nas niso Nemci razorožili in napadli? Komandant za Notranjsko je bila najvišja vojaška osebnost na tem obširnem teritoriju. Zakaj so nekateri domačini kričali na nas, ko smo jih, lahko mirne duše rečem „nasilno mo-

bilizirali“ saj je bila vendar še isto popoldne to dolžnost vsakega Slovenca, da brani svoje lastne koristi v rojstnem kraju.

Drug dokaz je ustavitev hrane našim vojaškim edinicam. Ko sem se sam odpeljal v Ljubljano, da „urgiram“ v tej zapleteni stvari z nemško komando, je bil kratek odgovor: Niste v sklopu nemških enot in za vas ni hrane! Po daljšem pregovarjanju naše komande z nemško, smo spet začeli dobivati hrano, vendar v manjših obrokih kot ostali naši državljani. Ves ta čas, ko nismo iz nemških skladišč dobili nobene hrane, so se morali naši fantje-vojaki hraniti vsak na svojem domu.

To so zadevice, za katere ve le bore malo naših ljudi, vedo pa vsi domobranci, saj so bili pod „strogo pripravljenostjo“ in čakali smo na spopad z nemškimi enotami, do katerega pa ni prišlo. Vso to dobo (nekako 10 dni) pa smo imeli velike težkoče s prehrano našega vojaštva.

Ta dogodek veliko pove, istočasno pa kaže naš ponos, ponos naše vojske na domačih tleh. To je junaštvo; Nemci bi nas prav lahko napadli z veliko premočjo. To je bil „UPOR“. To je bilo junaštvo! Preko tega ne bo mogel nihče. To spada na častno mesto v našo slovensko vojaško zgodovino.

Lepe pozdrave

Maks Simončič

Slovenski Narodni Odbor

USTANOVITEV SLOVENSKEGA ZDOMSKEGA ARHIVA

Slovenski narodni odbor je ustanovil „Slovenski zdovski arhiv“ — zaenkrat za področje Argentine — z namenom, da se ohranijo dokumenti zdovskih ustanov, Domov in organizacij pa tudi dokumenti slovenskih javnih delavcev.

Slovenski narodni odbor je zaprosil naše osrednje slovensko društvo v Argentini „Zedinjeno Slovenijo“ za oskrbo in shrambo dokumentov Slovenskega zdovskega arhiva, ki naj bi deloval v dogovoru med Slovenskim narodnim odborom in Zedinjeno Slovenijo po pravilniku, ki sta ga odobrili obe ustanovi.

Zedinjena Slovenija je s sklepom svojega odbora sprejela Slovenski zdovski arhiv v svoje prostore in svojo oskrbo.

Slovenski zdovski arhiv bo vodil poseben „Arhivski odbor“ po določilih omenjenega pravilnika. Arhivski odbor sestavlja skupina strokovnjakov in slovenskih javnih delavcev. Podrobnosti o poslovanju Arhivskega odbora in imena njegovih članov bodo objavljena v „Svobodni Sloveniji“.

Za Zedinjeno Slovenijo:

Lojze Rezelj l. r.
predsednik

Za Slovenski narodni odbor:

Rudolf Smersu l. r.
predsednik

Condena del terrorista Ricardo Obregón Cano

El juez federal Miguel Pons condenó a diez años de prisión al ex gobernador de Córdoba Ricardo Obregón Cano al involucrarlo como "partícipe" en "los crímenes y actos de terrorismo" atribuidos al grupo subversivo Montoneros, con la jerarquía de "jefe de la organización", se informó en Tribunales.

El magistrado sostuvo que "es difícil creer que exista un argentino en la República que no recuerde con horror la violencia de los años pasados" y destacó que "la violencia criminal ha quedado grabada en la memoria de todos con la insignia de Montoneros, con miles de atentados y cientos de muertes, difíciles de olvidar".

En el fallo se transcriben los datos sucintos de unos dos mil hechos criminales ocurridos a partir del 25 de mayo de 1973 cuya autoría se atribuyó a Montoneros, con unos 500 asesinatos, sin sumar las muertes producidas en los copamientos, o atentados que conmovieron a la opinión pública, como la voladura de un avión Hércules en Tucumán.

En los considerandos Pons puso de relieve "la distorsión de la realidad" efectuada por los Montoneros "cuando presentaban como objetivos de su lucha matar policías, solo por ser policía".

R e l a t o

En el fallo se transcribe el relato de un dirigente montonero publicado en una revista de la organización, donde se describe un enfrentamiento con fuerzas de seguridad y que culmina, cuando el terrorista mata a su esposa para no dejarla con vida.

Al respecto Pons dijo que "se premia a la más aberrante sublimación de los efectos personales, ascendiendo militarmente a un montonero que asesinó a su propia esposa para evitar que fuera detenida con vida por las fuerzas policiales" ("Evita Montonera" N° 13).

Como "aberraciones" el magistrado destaca la costumbre de Montoneros de asesinar a sus propios compañeros sospechados de "débiles", y la recriminación a Roberto Quieto cuando intenta "tomar contacto con su familia", actitud que se denosta como "de rasgos individualistas y liberales".

Advierte Pons que "las tantas veces pregonada 'guerra integral' en la que Montoneros estuvo empeñada, culmina con la contraofensiva estratégica con la que pretende cubrirse 500 personas asesinadas, y mil atentados a las fuentes productivas del país".

Asimismo repudia el juez "cientos de atentados a servicios públicos (trenes, fuentes de energía, teléfonos, colectivos) y secuestros extorsivos que llenaron las arcas de la organización y permitieron decir al dirigente Horacio Mendizábal: 'Sí, tenemos mucho dinero, lo cual nos permite financiar nuestra lucha.'" ("L'Espresso", 16 de julio de 1978).

En ese artículo Mendizábal reveló que "hoy están en las cárceles 300 hombres del ejército montonero", en tanto Firmenich, en noviembre de

1979 en declaraciones a "Ultimas Noticias" de Chile reconoció que "hemos tenido unas 5.000 ó 6.000 bajas de cuadros", con "total desprecio por la vida humana".

Asimismo en la revista "Vencer", los jefes montoneros con total desprecio y tono aséptico señalan que: "...Habíamos planteado ya en noviembre de 1975 un cálculo estratégico pronosticando 1.500 bajas nuestras inevitables'."

Insistió Pons en destacar la "naturalidad con que Firmenich se refirió a las 5.000 ó 6.000 bajas de cuadros, como si esta diferencia de mil vidas humanas no fuera más que un margen de error estadístico o la fría crueldad con que los máximos dirigentes hacían sus cálculos estratégicos".

Para involucrar a Obregón Cano con los Montoneros el juez Pons tuvo en cuenta su declaración indagatoria y la ampliación prestada por el ex gobernador de Córdoba en su juzgado.

"C i n i s m o"

Al respecto Pons dijo que "de todas las expresiones de Obregón Cano, la que más rechazo produce, por su cinismo, es aquella en que pretende desconocer los hechos de violencia ocurridos en el país".

"Más de dos mil atentados, cerca de 500 homicidios, cientos de heridos y mutilados son para Obregón Cano, sencillamente inexistentes", como también "cabe preguntarse si el dinero que tenía la organización era inexistente", dice el fallo.

"La absoluta indiferencia con que Obregón Cano desconoce el sacrificio de vidas humanas y la secuela lamentable del accionar terrorista, son clara manifestación de su personalidad", agrega el magistrado.

Es de destacar que en los días siguientes salieron publicadas "solicitudes" "por la libertad" del condenado montonero, firmadas entre otros por altas autoridades peronistas, como por ej. Vicente L. Saadi, Lorenzo Miguel, Carlos Menem, Oraldo Britos, Antonio Cafiero, Jorge Triaca, etc., si bien fue bien fue el mismo General Perón quien en uno de sus últimos discursos literalmente echó al grupo de los Montoneros extremistas de la Plaza de Mayo.

Stane Kos: STALINISTIČNA REVOLUCIJA NA SLOVENSKEM

I. del

Doslej najbolj stvarni zapis, oprt na vrsto dokumentov,
o medvojnih dogodkih v Sloveniji.

Na voljo v Dušnopastirski pisarni: R. L. Falcón 4158,
T. E. 69-9502 - Buenos Aires.

Slavko Pristavski

Na obzorjih Slovenije

IZ KOCBEKOVEGA DNEVNIKA 1952

15. 4. 1952. — „Niti Italijani niti Nemci niso povzročili takšne človeške škode, kakor jo povzročajo satanski načini ubijanja človekove celote, lomljenje njegove moralne suverenosti, poniževanje njegove osebne resnice, zasramovanje njegove notranjosti, drobljenje njegove zavesti, mehaniziranje volje in počasnega, temeljitega odtujevanja samemu sebi. Ta špijonski sistem obsega zgolj med Slovenci več tisoč ljudi, ubija jim dušo pri živem telesu in hromí najdražje v človeku: nedotakljivo vest, sveto svobodo vesti in duha.“

18. 4. 1952. „Prebral izredno zanimive spomine Ahmeda Arube: človek je videl Stalina. Mlad, nadarjen in bogat Turk postane komunist, odide v ZSSR, kot izvrsten pilot pride zaradi fizičnih in psihičnih kvalitiet za oficirja Stalinove telesne straže in tri leta vidi, sliši in razume zgodovinske stvari. Znal jih je tudi po spominu in dokumentih reproducirati. Knjiga me je pretresla, ker mi je odkrila nov format Stalina: tihega, delovnega, srednje pametnega, zadržanega, na videz brezstrastnega, v resnici pa načelno, razumno, racionalno slepega, ujetega in zato krutega človeka, kakor ga zgodovina doslej ni poznala.“

Dan poprej:

„Takó kakor zdaj še nisem čutil, da živim v času, ki v njem gospodari satan; čim prej se moram vživeti vanj, sprejeti ga in se zaradi njega na novo (!) notranje in zunanje organizirati. Spoznati moram svojo in skupno človeško usodo, prekiniti z vsemi videzi in varljivimi občutki preteklosti (! op. ured.) ter se intenzivno vživeti v potrebe in zahteve novega položaja. Sociologija novega prostora, strukture in partijske oblasti, psihologija socialističnega podanika.“

Kam je zašel slovenski profesor, pesnik, književnik? Pozno, prepozno je prišel do spoznanja in velik greh je storil nad slovenskim narodom! Bil je laži kristjan, zapeljivec izobražencev in slovenskega ljudstva v času največje preizkušnje.

(Iz „Nove revije“)

ŠUVARJEVE GROŽNJE Z VOJAKI

Stipe Šuvar je domovinskim in zdomskim demokratom po svojih nesmiselnih izjavah znan že nekaj časa. Pred nekako sedmimi leti je opredelil „za levo vse, kar ni desno“. V časnikarski vnemi je večkrat smešil slovenski jezik. Publicisti iz bele Ljubljane mu niso ostali dolžni in so nekajkrat oprali njegov rdeči jezik, ki ga vrti, kjer le more proti oživiljenemu slovenstvu in književnikom. Njegovi napadi so neprebavljivi, smešni, še več, polni groženj.

Publicistka ugotavlja, da „ima šušarjev aforizem še danes osupljivo stopnjo obče veljave: iz njega izhaja, da tistemu, ki določa, kaj je levi in kaj desni, nikoli ni treba opredeliti lastnega položaja, in da potemtakem grešniki, takó desni kakor levi oziroma tisti, ki tavajo po neopredeljenem prostoru, nikoli ne morejo vedeti, koliko tvegajo. S tem je njim in tistim, ki jih opazujejo (ki pa se prav tako lahko nenadoma in brez opozorila znajdejo v prostoru določanja) odvzeta možnost svobodne odločitve.“

Slapšakova primerja šušarjev aforizem z A. Beljakom, ki pripisuje „posameznikom znamenja življenja in drugim napade na družabno ureditev.“

Šušar je jasnejši: „Tej deželi ne more nihče škodovati, tudi ne peščica prepotetnih književnikov ne. A niti podcejevati jih ni dobro, vendar jih lahko obvlada četa vojakov.“

Publicistka pravi: „Paradoksnost v šušarjevem aforizmu tiči zgolj v soočanju nezdržljivih pojmov, kakršna sta književniki in vojaki.“

Čudno ocenjevanje: peščica književnikov in četa stoterih vojakov! Slapšakova očita šušarju grobost, sprevračanja, da vznemirja državljane, žali ugled vojske in s svojo neresničnostjo povzroča škodo, saj zahteva izjemne ukrepe.

SVOJEVRSTNA CENZURA

„Zaenkrat še ni bil izumljen učinkovit mehanizem, ki bi radijskim in televizijskim napovedovalcem pri živem oddajanju preprečeval spodrsljanje. V naši osrednji radijski in televizijski hiši imajo sicer navado, da pri kontaktnih oddajah klice poslušalcev in gledalcev speljejo skozi časovno (zakasnitveno) zanko, ki odgovornemu omogoča, da pravočasno, vsekakor pa pred etrom prekine napačno informacijo.“

Mehanizmi kontrole so pri tisku zaradi drugačnih tehnoloških principov in postopkov bistveno razvitejši in učinkovitejši. Tu se pač nikomur ne more zarezati in tako so vsi odkloni vedno posledica subjektivnih napak odgovornih posameznikov. Uredniški in novinarski posel je tako odgovorno opravilo, ki ne pozna opravičila za enkrat storjeno napako. Ne samo pri mehanizmih politične oblasti (ti imajo takó ali takó kar naprej neke pripombe), temveč tudi pri bralcih si je z grobo napako mogoče v trenutku zapraviti ves ugled.

Perspektiva je mračna, možnosti za vzpostavljanje levega populizma so vse manjše in ožje, vsi napori v tej smeri pa morajo nenehno računati s permanentno konfliktnostjo svojega početja. Da bo jesen vroča in dolga, je že marsikomu jasno.“ — Mladina, št. 28 - Uroš Mahkovec.

KAJ SE DOGAJA V TITOVINI?

Zabranjene cone niso novost v Jugoslaviji. Službeni list št. 46, je priobčil 6. septembra nove odločitve o kretanju, stalnem in začasnem naseljevanju. V zadnjem času so oblasti te korake razširile še na več ozemelj.

„Nova Hrvatska“ poroča v 21. številki z dne 3. novembra najnovejše prepovedi za področja, kjer je vstop nedovoljen izseljencem in jugoslovanskim državljanom s tujimi potnimi listi. Zakon velja v Bosni in Hercegovini za naslednja področja: Gornji Birc in planina Javor. Prehod brez zadržanja je dovoljen na cesti Vlasenica-Han Pijesak-Sokolac. Potem področje Manjače planine, dovoljeno pa je zadržanje v vaseh na cesti Banja Luka-Čadjevica. Pod nadzorstvom je Klekovačka planina in Tisov vrh. Lovci lahko tod nastopajo le v spremstvu notranjih organov. Odredbe navajajo še več krajev — zlasti v tistih, ki mejijo med Hrvaško in Bosno.

Na Hrvaškem spadajo v prepovedana področja planine Velike in Male Kapele, prav tako Mrzlo polje z Močilom in Brdavam vrhom. Potem Slunja, Hum in Celopek. Naredba dovoljuje kratek pristanek v naseljenih krajih. Prepovedan je vstop na planine Kamešnice na hrvaško-hercegovski meji. Posebno stroga je naredba za področje Papuka vključivši vasi Korečini, Kuzma, Sazije in Barica.

Ta strateška področja so bila že v revoluciji zatočišča za partizanske bežeče brigade in za ranjence ter komisarsko elito. Pozornost vzbuja dejstvo, da v dovoljene kraje sme iz tujine priti na obisk le najožje sorodstvo.

Gradnja „zaklonišč“ ni prebivalstvu skrivnost. Poznajo jo že iz časa revolucije, ko so se partizani skrivali v teh kotanjah in izšli iz njih šele takrat, ko so protikomunisti zapustili kraje.

Časnikar se sprašuje, čemu bo to služilo. In kdaj? Morda partizani znova predvidevajo „idilično življenje“ v teh skrivališčih v času nevarnosti za njihove glave. Strateško vse to delo ne pomeni mnogo, saj je danes mogoče vse te naprave nadzorovati z današnjimi sateliti.

„MLADINA“ ZAPLENJENA

Državno tožilstvo v Ljubljani je zaplenilo 31. številko revije „Mladina“. Povod je povzročil članek Bojane Leskovar in njen v reviji objavljen razgovor z V. Šeksom iz Osijeka. Šeks je odsedel 6 mesecev v prosluli jetnišnici v Stari Gradški in Leskovarjeva je v reviji opisala trpljenje hrvaškega izobraženca v celici — samici s št. 6769. Državni tožilec je zaplembo opravičil z očitki, da je „Mladina“ širila neresnične vesti in vznemirjala javnost v drugi republiki. „Študentovski list“ pojasnjuje vladni odlok s pripombo, da imajo uredniki „Mladine“ stalne spore z oblastmi. „Amnesty International“ je izdala publikacijo (London) o preganjanjih in ubojih v zaporih. To partije zelo vznemirja. Organizacija razpošila brezplačno biltene o teh dogodkih. Kogar zanimajo, jih lahko naroči. Amnesty International Publication, I. Easton Stret, London WC1X 8 DJ, England.

O NOTRANJIH IN ZUNANJIH SOVRAŽNIKI

Zvezni sekretar za notranje zadeve Dobroslav Culatič je za „Delo“ napisal uvodnik: „Sovražnik meni, da je nastopil njegov čas“. Njegov prednik Stane Dolanc je že pred letom napovedal varnostopolitične in sodne

ukrepe ob dogodkih po znanem nastopu „osemíndvajsetih“. Ponatiskujemo le izvleček iz uvodnikove vsebine.

„Sovražniki različnih barv doma in v tujini menijo, da so naše sedanje gospodarske in druge težave njihova priložnost, uresničiti nekatere cilje in spodkopavati našo ustavno ureditev. Meščanska desnica se je v zadnjem času odločila za odprtejšo in napadalnejšo dejavnost. Dala je pobudo za poskus, da bi se različne nasprotnne sile in posamezniki med seboj povezali in organizirali. Prizadeva si, da bi bila navzoča v časopisju, da bi nastopala v književnosti, socioloških, filozofskih in podobnih združenjih. Za vse skupine notranjega sovražnika je značilno prizadevanje zagotoviti si kakršnokoli oporišče med inteligenco, mladino...“

Pavel Gantar je v „Mladini“ št. 19 odgovoril oznovskemu šefu Cula-tiču in med drugim analiziral notranjega sovražnika takole:

„Pri branju o delovanju sovražnih sil se ne morem izogniti občutka, da pri nas obstajata samo dva razreda: delavski razred in notranji sovražnik. Nedvomno so v Jugoslaviji ljudje, ki ne sprejemajo temeljev ustavne ureditve, toda zato še niso sovražniki, so predvsem in samo nasprotniki, s katerimi se je treba politično in ideološko boriti. Pač pa tako široko opredeljen pojem notranjega sovražnika dopušča, da kogarkoli, ki izreče ali napiše kakšno kritično besedo na račun dnevne politike ali nekaterih ustavnih ureditev, razglasimo za sovražnike. Ni treba posebej poudarjati, da je to težnja po polarizaciji družbe, namesto diferencirane strnitve. Če že obstajajo velike politične in ideološke razlike v sodobni družbi potem bi jih morala država pomirjati, ne pa jih še dodatno spodbujati.“

„VREMENA KRANJCEM BODO SE ZJASNILA...“

S tem verzom velikega pesnika Džuli šviga (Mladina, stran 34) še vse boljše pojasnuje svoj optimizem v veri, da „je za našo akcijo mogoče pričakovati visoko stopnjo podpore delovnih ljudi.“ Dobesedno piše: „Besede tovariša Culatiča nam razkrivajo, da smo tako rekoč prežeti s sovražnikom.“ Šviga spopolnjuje misli v „rdečem kotičku“ z naslovom „Preboj na kulturni fronti“ z navedki: „Predvsem smo priče stopnjevanju nacionalizma, ki je postal silno napadalen... Zasledimo ga v gospodarstvu in kulturi, išče svoje mesto v publicistiki, v sredstvih javnega obveščanja, precej ga je na športnih terenih, čedalje več tudi med mladino, v šolah, ne glede na starost, tudi v šolskih učbenikih, skratka, bolj ali manj je navzoč v vseh delih države. Nazadnjaški del duhovščine vseh treh največjih veroizpovedi si prizadeva politizirati Cerkev in vetro... Agresivne skupine in posamezniki skušajo potvarjati zgodovinska dejstva... ustanavljajo odprte tribune in hišne univerze..., okrogle mize in razne odbore z nalogo ščititi umetniške ustvarjalne in druge svoboščine... Del nasprotnih skupin in posameznikov se je povezal celo s fašistično emigracijo... Budni moramo biti tudi v prihodnje, kajti sovražna emigracija ne miruje in na različne načine poskuša škoditi naši državi...“

Dresura, ki je bil deležen Culatič od mladih nog naprej mu ne dopušča, da ne bi istovetil partije z narodom in državo. Res je, da hoče emigracija zrušiti partijski komunistični režim, pa verjetno ne bo uspela, ker bo sam prej razpadel.

Šviga je zares dobra šaljivka. Ko se sama prepričuje, da „so delovni ljudje na naši strani“, navaja kot pričevanje govore „najuglednejših mož in žensk“. Nato našteva statistična dejstva: Stane Saksida je izvedel posebno raziskavo. Med drugim se je pokazalo, da 9% Slovencev ne bi kaznovalo tistih, ki blatijo ugledne politike, 43% bi zanje zahtevalo zaporno kazen od enega leta navzgor, od teh pa bi za tovrstni verbalni delikt terjalo kazen, višjo od petih let zopora. Od teh istih Slovencev jih je 14% menilo, da zlorabe službenega položaja sploh ne bi bilo treba kaznovati. Džuli šviga zaključuje še z drugimi dejstvi, ko zapiše:

„Pri Hrvatih je položaj še bolj revolucionaren kot pri nas. V anketi (Pavle Novosel) je prišlo na dan, da 40% hrvaške populacije (sic!) meni, da vodilne osebe lahko ukrepajo mimo zakonitih predpisov... 60% se je strinjalo s tem, da pripadajo vodilnim materialni privilegiji... 70% jih je izjavilo, da ne morejo ničesar ukreniti... le 20% pa jih je izjavilo, da bi bili pripravljeni sodelovati v kolektivni akciji...“

In naj si zdaj kak razredni sovražnik še drzne reči, da naše ljudstvo nima „zvestega srca in delovne ročice“, kot je preroško zapisal pesnik in z njim šviga Džuli končala z razrednim pozdravom. —

„LEV S SOČE“

Boji na Soči so del slavne slovenske zgodovine. „Soča voda je šumela“, pesem starejših in mladih rodov, že desetletja spremlja domovino, zamejstvo in zdomstvo v tiste dni, ko so slovenski fantje in možje branili in padali za slovensko Primorsko.

V Gradcu (Avstrija) je pred kratkim izšla knjiga „Der Loewe von Isonzo“ — Lev s Soče. Hrvaški rojak Ernest Bauer, ki živi v Nemčiji, je napisal pod tem naslovom knjigo o soškem junaku, maršalu Svetozarju Borojeviču. Delo vsebuje 160 strani in je polno slave vojskovodji Borojeviču. Borojevič je znan že iz bojev proti Rusom leta 1914. V bitki pri Komarovu je oktobra 1914 premagal ruske čete. Posebno se je odlikoval kot poveljnik na soški fronti leta 1918.

Borojevič si je prizadeval rešiti avstrijskega cesarja Karla pred odpovedjo. Bilo je že prepozno.

Maršal se je znašel brez službe in brez domovine. SHS ni hotela sprejeti v svoje vrste zaslužnega vojskovodjo, zato je zapustil Vojno Krajino in odšel na Koroško. Stara leta je preživel na Koroškem v bedi in umrl 1920. Pokopali so ga na Dunaju.

Slava junaku in vsem, ki so se bojevali pod njegovim poveljstvom pri Soči na Primorskem. —

Novice iz Kanade

40-LETNICA ZDOMSTVA je poživila narodno politično delo med kanadskimi Slovenci. Spominske proslave za pobito slovensko domobransko vojsko so zelo lepo uspele; ljudi je bilo neprimerno več kot prejšnja leta. Priprave za komemoracijo pri križu v Midlandu dne 8. septembra in za domobransko srečanje ob pogrnenih mizah so lepo potekale in dosegle, da je bil obisk številen.

Lepo nas je presenetila naša mladina. Ko smo že mislili, da se je že prekomerno asimilirala, so se pojavili naši mladi kot glavni organizatorji slovenskega dneva. Pokazali so, da tudi med njimi še ni zamrla slovenska in domobranska zavest. Tudi so jasno in glasno izpričali, da jim je dobro znano, kako strašno krivico je pretrpel veren in demokratski slovenski narod med revolucijo in po njej.

MEDDRUŠTVENI ODBOR (M.O.). Predzadnji občni zbor Slovenske izseljenske matice (SIM) je nakazal težo bodočega dela v Kanadi. Razlog naj bi bil v tem, da je pogovorni jezik izseljencev v Kanadi še slovenski, kar se za ZDA ne more trditi, delovanje društev je tamkaj dosti razgibano, najtehtnejši povod pa je nezaželeno velik vpliv slovenske politične emigracije. Torontski sodelavci SIM-a so v glavnem ekipa prorežimske Kanadsko-slovenske kulturne izmenjave, skupek dveh ali treh izrazitih levčarjev in nadaljnjih 10-ih sodelavcev, ki ne vedo ali nočejo vedeti, kaj pomeni njihovo sodelovanje. Na prvo sejo M.O. so prišli predstavniki običajnih klubov, ki bi radi uživali dobrote kanadske družbe in podporo domačega režima. Zasilni pravilnik M.O. — dlje še niso prišli — se bere kot kopija OF iz julija 1941 in tudi postopek je enak. Nobeno drugo pomembno društvo, ki ne sodeluje s SIM, ni bilo povabljeno. M.O. naj bi bil seveda nepolitičen, vendar je v tesni povezavi s SIM-om. Predstavljal naj bi vse slovenske organizacije pred kanadsko javnostjo. Vsako društvo naj bi imelo dva glasova ne glede na njegov vpliv in število članstva. Pač OF v miniaturi. Ne glede na to, da zadeva ni prišla dlje kot do pripravjalnega odbora, je bilo opaziti nekaj zadevne aktivnosti. Gd. Ludvig Stegu, nedvomno najbolj tesni sodelavec z matico, je uspel objaviti v največji kanadski časopis svoj dopis. V njem je kritiziral Tabor zaradi protesta županji mesta Mississauga, zapadno od Toronta, ker se je udeležila piknika v Škofji Loki. Stegu je seveda predstavil Škofjo Loko kot nekaj normalni piknik ne pa kot slovenski Dachau, kjer partija doseže višek primitivizma, ko prireja ples in družabno zabavo na kraju mučenja, likvidacij in zadnje postaje naših umorjenih bratov. Še slabše kot Stegu se je odrezala ga. Cvetka Kocjančič, tudi ona v imenu MO, s svojim člankom v Ameriški domovini. Urednik demokrat je pametno ukrepal, da je zadevo objavil, ker je bilo pravo lice MO določno prikazano. Ga. Kocjančič svetuje emigraciji, naj vendar sprejme in spoštuje predstavnike SFRJ, kot jih spoštuje ves svet. Emigracija naj se pokloni in izobesi slovensko zastavo s simbolom partije, saj da jo

priznava ves svet. Poučila je „neuke“ bralce še o novi veri, po kateri niso samo komunisti obljubili raj na tej zemlji, ampak že Kristus sam.

ULTRA ZVOK: MO si je za eno prvih nalog naložil nabirko 100 tisoč kanadskih dolarjev za nakup aparata za Ljubljansko bolnišnico. Torej po 40 letih uspehov, pridobitev NOB in revolucije je Slovenija edina dežela vzhodnega bloka, ki se toliko poniža in organizira nabirko med emigranti, ki jih je zlepa ali zgrda izvrгла iz svoje družbe. Pri nabirki naj bi pomagala celo Cerkev, ki pa je doma izločena iz vsakega organiziranega karitativnega dela. Kakor je zadeva tragična, da se mora to nabirati, je organiziranje te nabirke med emigranti velik nesmisel. Tehtnih pomislekov proti akciji je nešteto ne glede na blamažo, ki jo ta nabirka predstavlja za režim. Rojak, ki se spozna na te zadeve pravi, da stane aparat samo 45 tisoč dolarjev čisto nov, nekoliko rabljen pa polovico tega. Tej nerodnosti bi se režim lahko izognil, ako bi odstopil od nesrečnega socializma in dovolil zasebni iniciativi, da se ukvarja s temi zdravstvenimi uslugami. Interesentov ne bi manjkalo in stroški za pacienta, ki sedaj plačuje z doprinosom pri premiji socialnega zavarovanja, pri nominalni tarifi in s kuverto zdravniku, bi bili dokaj manjši in dobil bi boljše in hitrejšo postrežbo. Vse bolj je jasno, da se je za 40-letnico zdomstva in ob nespretni akciji režimu zvestih zbudila slovenska demokratska javnost v Kanadi. Tako da se zdi, da bo akcija SIM-a v Kanadi propadla. Treba bo najti kako bolj ugodno področje ali pa ponoviti bolj zamišljeno akcijo v Kanadi v daljni prihodnosti. Daljna prihodnost pa je seveda dvomljiva ne samo za SIM, ampak celo za režim sam.

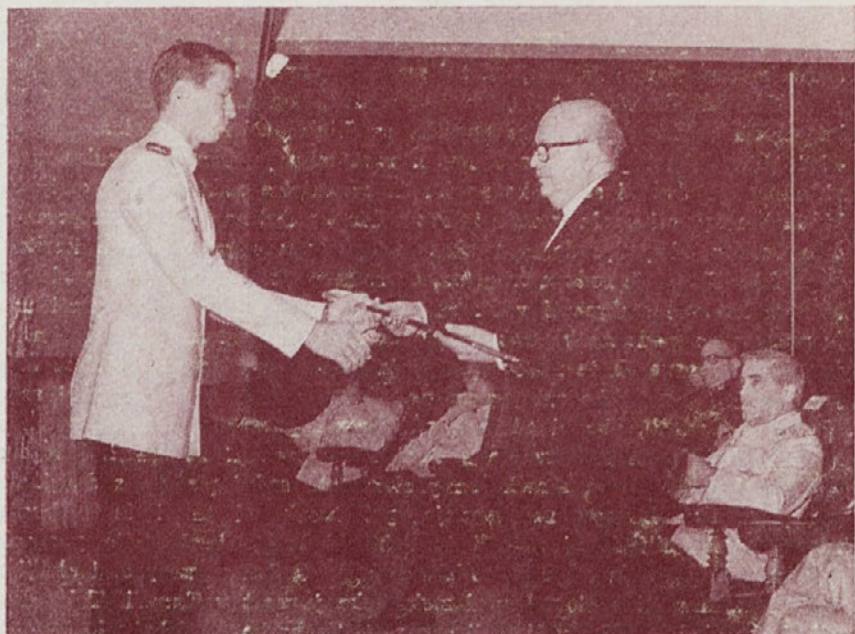
PROŠNJA IMETNIKOM "VESTNIKA"

Uprava Vestnika želi izpopolniti svoj lastni arhiv pa tudi ugoditi tistim ustanovam in osebam, ki povprašujejo po izvodih Vestnika iz prejšnjih let, ter se zato obrača s prošnjo na tiste naročnike, ki bi bili voljni odstopiti katero od naslednjih števil VESTNIKA:

Leto 1958 — številke od 1 do 12	Leto 1967 — številke od 6 do 12
Leto 1960 — številke od 1 do 12	Leto 1968 — številke od 8 do 12
Leto 1961 — številke od 1 do 12	Leto 1969 — številka 2 in od 7 do 12
Leto 1962 — številke od 1 do 12	Leto 1970 — številka 1 in od 6 do 12
Leto 1963 — številke od 1 do 9	Leto 1971 — številke od 7 do 12
Leto 1964 — številke od 1 do 2	Leto 1972 — številke od 7 do 12
Leto 1965 — številka 12	Leto 1979 — številke od 4 do 6

Za morebitne izkazane usluge že zdaj — **NAJLEPŠA HVALA!**

VESTNIK SLOVENSКИH DOMOBRANCEV IN DRUGIH RODOLJUBOV JE TVOJE GLASILO
- Sodeluj in podpiraj ga!



El ministro de Defensa, Roque Carranza, entrega el sable al abanderado alférez MIHAEL MARJAN KOZELNIK, egresado de la Escuela de Aviación Militar Argentina, con las más altas calificaciones de la promoción del año 1985. Mihael se hizo acreedor también al premio de la Presidencia de la Nación, que recibió de manos del Presidente de la República, Dr. Raúl Alfonsín.

Na sliki praporščak letošnje promocije argentinskega letalstva MIHAEL MARJAN KOZELNIK, ko prejema sabljo iz rok Roqueja Carranza, argentinskega obrambnega ministra. Mihael je poleg vrste priznanj in nagrad za najboljšega absolventa te letalske oficirske šole prejel tudi nagrado „Presidencia de la Nación“ iz rok argentinskega predsednika, dr. Raúl Alfonsina.

Cena te številke na 96 straneh je za Argentino 1.20 avstrala (nove argentinske valute). Letna naročnina za inozemstvo je 12 USA dol. za navadno in 15 USA dol. za letalsko pošto ali pa cena v drugi odgovarjajoči valuti.

Correo
Argentino
Suc. 7

FRANQUEO PAGADO
Concesión N° 5811

TARIFA REDUCIDA
Concesión N° 691

Propiedad Intelectual
N° 282.486 - 18. 9. 1984

R. Falcón 4158,
1407, Bs. As.